

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 1 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

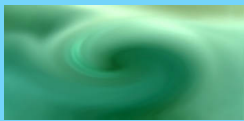
CRAII DE CURTEA-VECHE

Matei Caragiale

TEXT

équivalences

2001

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 2 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieşire

BASIC TEXT:

Opere (Perpessicius, *ed.*),

FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ
(București, Romania) 1936

PRESENT EDITION:

© 1999 SÜDOST-EUROPA ARCHIV [L^AT_EX 2_ε]

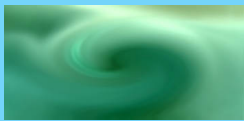
© 2001 MUGUR GROSU [GRAPHICS *Inner space*]

© 2001 ÉQUIVALENCES [PDFL^AT_EX – PDF/SCREEN]

PDF/SCREEN © 1999–2001, C. V. RADHAKRISHNAN

TYPESET BY ROMANIAN T_EX © 1994–2001 ADRIAN REZUȘ

[ARCHIVE HARD COPY] PRINTED IN THE NETHERLANDS – MAY 24, 2001

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 3 din 147

Înapoi

Întregul ecran

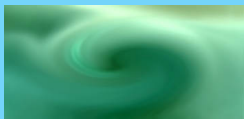
Închide

Ieșire

équivalences

Matei Caragiale

Craii de Curtea-veche 1929

équivalences

Pagina de titlu

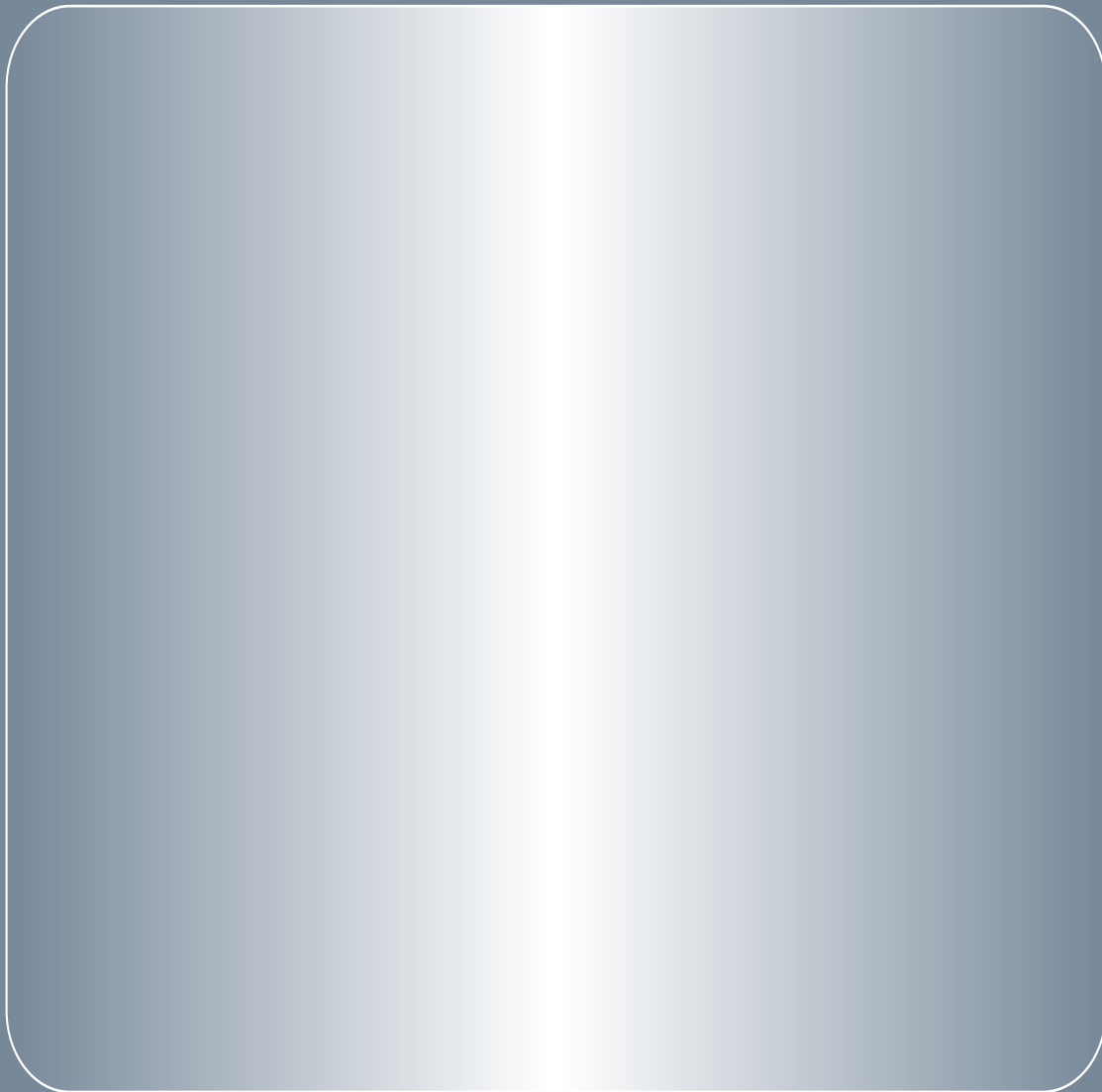
Pagina 4 din 147

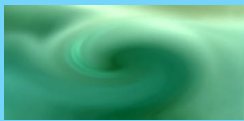
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 5 din 147

Înapoi

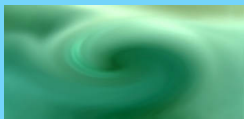
Întregul ecran

Închide

leșire

*Que voulez vous, nous sommes ici
aux portes de l'Orient, où tout est pris
à la légère...*

Raymond Poincaré

équivalences

Pagina de titlu

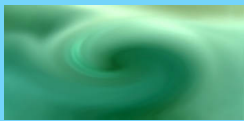
Pagina 6 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 7 din 147

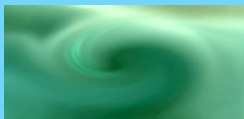
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

Întâmpinarea crailor

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 8 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 9 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

...au tapis-franc nous étions réunis.

L. Protat

Cu toate că, în ajun chiar, îmi făgăduisem cu jurământ să mă întorc devreme acasă, tocmai atunci mă întorsesem mai târziu: a doua zi spre amiazi.

Noaptea mă apuca în așternut. Pierdusem răbojul timpului. Aș fi dormit înainte, dus, fără zgomotoasa sosire a unei scrisori pentru care trebuia neapărat să iscălesc de primire. Trezit din somn sunt mahmur, ursuz, ciufut. Nu iscălii. Mormăii numai să fiu lăsat în pace.

Ațipii iarăși, dar pentru scurtă vreme. Sărăcia de epistolă se înființă din nou, însoțită de cruda lumină a unei lămpi. Mișelul de poștaş găsisese de cuviință să mă iscălească cu mîna lui. Nu-i fusei recunoscător.

Urăsc scrisorile. Nu știu să fi primit de cînd sunt decît una, de la bunul meu amic Uhry, care să-mi fi adus o veste fericită. Am groază de scrisori. Pe atunci le ardeam fără să le deschid.

Asta era soarta ce o aștepta și pe noua sosită. Cunoscînd scrisul, ghicisem cuprinsul. Știam pe de rost nesărata plachie de sfaturi și de dojene ce mi se slujea de-acasă cam la fiecare început de lună; sfaturi să purced cu bărbăție pe calea muncii, dojene că nu mă mai înduplecam să purced odată. Și, în coadă, nelipsita urare ca Dumnezeu să mă aibă în sfînta sa pază.

Amin! în halul însă în care mă găseam mi-ar fi fost peste putință să pornesc pe orice fel de cale. Nici în pat nu mă puteam mișca.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 10 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Deșurubat de la încheieturi, cu șalele frînte, mi se părea că ajunsesem în stare de piftie. În mintea mea aburită miși frica să nu mă fi lovit damblaua.

Nu, dar în sfîrșit mă răzbise. De o lună, pe tăcute și nerăsuflete, cu nădejde și temeii, o dusesem într-o băutură, un crailîc, un joc. În anii din urmă, fusesem greu încercat de împrejurări; mica mea luntre o bătuseră valuri mari. Mă apărasem prost și, scîrbit de toate peste măsură, năzuisem să află într-o viață de stricăciune uitarea.

O luasem numai cam repede și mă vedeam în curînd silit să depun armele. Mă lăsau puterile. În acea seară, eram în așa hal de sfîrșeală că n-aș fi crezut să mă pot scula nici să fi luat casa foc. Dar deodată mă pomenii cu mine în mijlocul odăii, în picioare, uitîndu-mă speriat la ceasornic. Mi-adusesem aminte că eram poftit la masă de Pantazi.

Ce noroc că mă deșteptase; mare noroc! Privii acum cu recunoștință scrisoarea părintească; fără ea scăpam întîlnirea cu cel mai scump prieten.

Mă îmbrăcai și ieșii. Era, spre căderea iernii, o vreme de lacrimi. Deși nu plouase, tot era ud; jgheaburile plîngeau, ramurile copacilor desfrunziți picurau, pe tulpine și pe grilaje se prelingeau ca o sudoare rece, stropi groși. Asta e timpul care îndeamnă cel mai mult la băutură; rarii trecători ce se prefirau prin ceață erau mai toți afumați. Un lungan, coborînd prispa unei cîrciumi, căzu grămadă și nu se mai sculă.

Întorsei capul dezgustat. Birtul ales pentru acea seară fiind tocmai

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 11 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

în Covaci, luai o birjă, lucru cuminte, deoarece la sosirea mea, ceilalți mosafiri erau la a doua țuică, iar oaspetele la a treia. Mă arătai mirat că se înființaseră cu toții așa devreme; Pantazi însă mă lămuri că el venise de-a dreptul de-acasă, iar Pașadia cu Pirgu de-a dreptul și ei de la „club“, vremea fiind prea urită ca să mai zăbovească la aperitive.

Pantazi porunci încă un rînd de țuici. Dar voia bună ce ne urarăm, ciocnind, lipsea cu totul. Mă temui să nu adorm iar. În sala unde grosolana petrecere negustorească pornise să se înfierbînte – era într-o sîmbătă – masa noastră avea aerul unui ospăț de înmormîntare.

Borșul cu smîntînă și ardei verde fu sorbit în tăcere. Niciunul din meseni nu ridica ochii din taler. Pirgu, îndeosebi, părea frămîntat de o mîhnire neagră. Aș fi deschis eu vorba dacă lăutarii n-ar fi început tocmai un vals care era una din slăbiciunile lui Pantazi, un vals domol, voluptos și trist, aproape funebru. În legănarea lui molatecă, pîlpîia, nostalgică și sumbră fără sfîrșit, o patimă așa sfișietoare că însăși plăcerea de a-l asculta era amestecată cu suferință. De îndată ce coardele încăluzate porniseră să îngaime amara destăinuire, sub vraja adîncă a melodiei, întreaga sală amuțise. Tot mai învăluită, mai joasă, mai înceată, mărturisind duioșii și dezamăgiri, rătăcirii și chinuri, remușcări și căințe, cîntarea, înecată de dor, se îndepărta, se stingea, suspinînd pînă la capăt, pierdută, o prea tîrzie și zadarnică chemare.

Pantazi își șterse ochii umezi.

– Ah! zise Pirgu lui Pașadia, făcîndu-și privirea galeșă și glasul

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 12 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

dulceag, ah! cu valsul ăsta țin să te duc la lăcașul cel din urmă, cît mai curînd; cred că n-ai să mă faci s-aștept mult încă această sărbătoare a tinerețelor mele. Ce frumos are să fie, ce frumos! și eu beat, cu nenea Pantazi, voi stoarce întristatei adunări lacrimi fierbinți luîndu-mi, în cuvinte mișcătoare, rămas bun de la în veci neuitatul meu prieten.

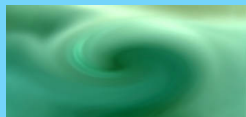
Pașadia nu zise nimic.

– Da, urmă Pirgu, leșinîndu-și și mai mult glasul și privirea, are să fie atît de frumos! Eu am să-ți duc căvălăriile pe pernă. Și, la șapte ani, la parastasul cel mare, cînd au să te dezgroape, rămășag pun că au să te găsească tot dichisit, tot scorțos, tot fercheș, fără un fir de păr alb, murat în argint-viu și în spirt ca un gogoșar în sare și în oțet.

Dar Pașadia nu-l asculta, se gîndea aiurea. Scăpa de data asta Pirgu și mi-era necaz, deoarece n-aveam ochi să-l văd.

Rămînînd de tînăr singur în București, de capul meu, mă ferisem să intru-n cîrd cu oricine, așa că din restrînsul cerc al cunoștințelor mele, alese toate pe sprînceană, Gorică Pirgu n-ar fi făcut niciodată parte dacă n-ar fi fost tovarășul nedespărțit al lui Pașadia, de care aveam o evlavie nemărginită.

Pașadia era un luceafăr. Un joc al întîmplării îl înzestrase cu una din alcătuirile cele mai desăvîrșite ce poate avea creierul omenesc. Am cunoscut de aproape o bună parte din aceia ce sunt socotiți ca faime ale țării; la foarte puțini însă dintr-înșii am văzut laolaltă și așa minunat cumpănite atîtea înalte însușiri ca la acest nedreptățit ce, de voie, din viață, se hărăzise singur uitării. Și nu știu un al doilea care

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 13 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

să fi stîrnit împotriva-i atîtea oarbe dușmăanii.

Auzisem că aceasta și-o datora în parte înfățișării. Ce frumos cap avea totuși! Într-însul ațipea ceva neliniștitor, atîta patimă înfrînată, atîta trufie aprigă și haină învrăjbire se destăinuiau în trăsăturile feței sale veștede, în cuta sastisită a buzelor, în puterea nărilor, în acea privire tulbure între pleoapele grele. Iar din ce spunea, cu un glas tăragănat și surd, se desprindea cu amărăciune, o adîncă silă.

Viața lui, din istoria căreia i se întîmpla rar să dezvăluie ceva, fusese o crîncenă luptă începută de timpuriu. Ieșit din oameni cu vază și stare, fusese oropsit de la naștere, crescut pe mîini străine, surghiunit apoi în străinătate la învățătură. Întors în țară, se văzuse jefuit de ai săi, înlăturat, hărțuit, prigonit și trădat de toată lumea. Ce nu se uneltise împotriva lui? Cu ce strigătoare nedreptate îi fuseseră întîmpinate lucrările, truda de zi și noapte a jefitei sale tinereți, cum se învoiseră cu toții să-l îngroape sub tăcere! Din grelele încercări de tot soiul prin cari trecuse atîția ani de restriște și cari ar fi doborît un uriaș, această făptură de fier ieșise călită de două ori. Pașadia nu fusese omul resemnării, încrederea în sine și singele rece nu-l părăsiseră în cele mai negre clipe; statornic în urmărirea țelului, el înfrînsese vițregia împrejurărilor, o întorsese cu dibăcie în folosul său. Ca dînsul nimeni nu știuse să aștepte și să rabde, neclintit el pîndise norocul la răspîntie, îl înșfăcase și-l siluise ca să-i poată smulge ceea ce, în chip firesc, i s-ar fi cuvenit de la început fără caznă și zbucium. Odată ajuns se întrecuse, luase vîzul tuturilor, îi uluise și-și făcuse, jugănar

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 14 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

cumplit dar cu mânuși, toate mendrele. Calea măririlor i se deschidea largă, netedă, acum însă, că putea năzui la orice, nu mai voi el nimic și se retrase. Presupuneam că la temelia acestei hotărîri ciudate a fost întrucîtva și teama de sine însuși, fiindcă, sub învelișul de gheață din afară, Pașadia ascundea o fire pătimașă, întortocheată, tenebroasă care, cu toată stăpînirea, se trăda adesea în scăpărări de cinism. Cu veninul ce se îngrămădisise în inima sa împietrită, puterea l-ar fi făcut lesne primejdios. Și nici o încredere la el în virtute, în cinste, în bine, nici o milă sau îngăduială pentru slăbiciunile omenesci de cari arăta a fi cu totul străin.

Retragerea sa din politică mirase mai puțin totuși decît schimbarea ce se petrecuse în felul său de trai. La vîrsta cînd la alții începe pocăința, el, care totdeauna slujise de pildă vie de cumpătare, se năpustise deodată la desfrîu. Era aceasta darea pe față a unei vieți ce dusesse și pînă atunci în întuneric, sau reluarea unor vechi deprinderi de cari rîvna de a izbuti îl făcuseră să se dezbere un lung șir de ani? – căci firesc nu era ca o asemenea năpîrleală să fi avut loc de azi pe mîine. Cum, nu știu, rar însă mi s-a întîmplat să văd jucător așa frumos, crai așa ahtiat, băutor așa măreț. Dar se putea oare spune că decăzuse? Nicidecum. De o sobră eleganță, plin de demnitate în port și vorbire, el rămăsese apusean și om de lume pînă în vîrfurile unghiilor. Ca să prezideze o înaltă Adunare sau o Academie, altul nu s-ar fi găsit mai potrivit. Cineva care nu l-ar fi cunoscut, văzîndu-l trecînd seara, cînd ieșea, țeapăn și grav, cu trăsura la pas după el, pentru nimic n-ar

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 15 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

fi voit să creadă în ce murdare și josnice locuri mergea acel impunător domn să se înfunde pînă la ziuă. Pentru mine, priveliștea acelei vieți avea ceva copleșitor, în ea bănuiam că se desfășura o întunecată dramă sufletească a cărei taină rămînea nepătrunsă.

Dacă, încercînd a reda întrucîtva trăsurile acestui nobil chip, am stăruit atît, e pentru că n-am voit să scap prilejul de a-l face să re-trăiască înaintea ochilor mei, amintirea lui fiindu-mi scumpă. Deosebit de cutreierătorul culcușurilor de noapte ale destrăbălării bucureștene, în Pașadia, eu am cunoscut un alt om. Dar pe acela îl întâlneam aiurea. La cîțiva pași de Podul Mogoșoaiei, într-o uliță singuratică, în umbra unei bătrîne grădini fără flori, se ridica, neprimitoare și posomorîtă, o casă veche. Eram unul din rarii privilegiați ce treceau pragul acelei bogate locuințe unde, pînă în cel din urmă ungher, se resfrîngea, sever, sufletul stăpînului.

Îl găseam în odaia lui de lucru, lăcaș de liniște și de reculegere, în care nimic nu pătrundea din lumea din afară. În acea încăpere, căptușită cu postav de fața iascăi și înconjurată peste tot de dulapuri ferecate în pereți, cu geamurile perdeluite, cîte neuitate ceasuri m-a ținut, pironit în jilț, convorbirea oaspelui. Miezoasă și cuprinzătoare, reținută și măiestrită, fără lăbărțări, razne și prisosuri, ea învăluia în mreje puternice, uimea, răpea, fermeca. Pașadia era deopotrivă meșter pe pană și în tinerețe zugrăvise frumos. Era de necrezut cît citise. Istoria o cunoștea ca nimeni altul, ea desăvîrșise la dînsul darul innăscut de a judeca fără să se înșele oamenii; multora pe atunci în

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 16 din 147

Înapoi

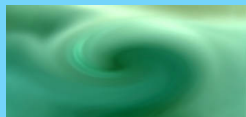
Întregul ecran

Închide

leșire

plină înălțare el le-a prevăzut, apropiata, trista prăbușire și nu pot uita cum rostind cuvintele cobitoare ochii îi licăreau sinistri. Pașadia Măgureanu! Am privit ca un har al Proniei simpatia ce dînsul a avut pentru mine și mă mîndresc de a fi ciracul acestui mare răzvrătit, atît de stoic, căruia din toate cusururile ce-i găsea lumea, nu mă învoiam a-i recunoaște decît unul singur – acela însă de neiertat: prieteșugul cu Gorică.

Gore Pirgu era o lichea fără seamăn și fără pereche. Nesăratele lui giumbușlucuri de soitar obraznic îi scosese rămașa de băiat deștept, la care se adăogase – de ce nu se știe – și aceea de băiat bun, deși bun nu era decît de rele. Acest chimiță avea un suflet de hengher și de cioclu. De mic stricat pînă la măduvă, giolar, rișcar, slujnicar, înhăitat cu toți codoșii și măsluatorii, fusese Veniaminul cafenelei „Cazes” și Cherubinul caselor de întîlnire. Mi-a fost silă să cercetez mai cu de-amănuntul ițele acestei firi uscate și triste care simțea o atragere bolnavă numai pentru ce e murdar și putred. Pirgu avea în sînge dorul vieții de dezmățare țigănească de odinioară de la noi, cu dragostele la mahala, chefurile la mănăstiri, cîntecele fără perdea, scîrboșeniile și măscările. Cu jocul de cărți ce-i slujea de meserie și cu boalele lumești ce-l istoviseră înainte de vreme, acestea erau singurele lucruri de cari știa să vorbească, întocmindu-i tot temeiul hazului cu care le încînta celor ce-i prețuiau dobitocia. Și totuși pe altcineva nu găsise ca să și-l facă tovarăș Pașadia care, de altmintreli, îl desprețuia fățiș, jicnindu-l și umilindu-l fără cruțare de cîte ori se ivea prilejul.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 17 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

– Vezi, te rog, îmi zise el, nu-l lasă pe vecinul dumitale să se sinucidă; uite-l, înghite cuțitul.

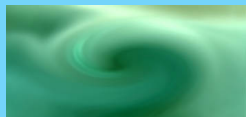
Într-adevăr, plin de zel, Gorică lucra în cega rasol cu cuțitul, tăvălea bucata prin maioneză și, tot cu cuțitul, o băga adânc în gură. Mă făcui că nu văd, nu aud. Pantazi se aplecă să caute ceva sub masă.

– În preceptele sale, urmă Pașadia, buna creștere elementară glăsuiește: nici cuțitul în legume și pește, nici furculița în brînză și, nici într-un fel cuțitul în gură. Dar asta de, pentru oameni fini, feciori de boier, nu pentru mitocani, adunătură. Să faci rîmătorul să bea apă din fedeleș!

Pentru Pirgu, care se credea neîntrecut în cunoașterea obiceiurilor lumii înalte, nu se putea înfruntare mai sîngeroasă. Se reculese însă repede și-i răspunse țațoș lui Pașadia că avea să-l desființeze.

– Să mă slăbești cu mofturi de-astea, se rățoi el, că altfel întorc foaia. Ai îmbătrînit nebun...

Ca să împece lucrurile, Pantazi porunci să se destupe șampania ce, după datina meselor noastre, se sluji în pahare mari. Pirgu nu lăsă să i se toarne decît un deget, peste care adăogă aproape o litră de apă minerală, niște borviz ușor. Din tusp patru era singurul care nu ducea la băutură, se putea spune chiar că mai mult se făcea că bea, umflîndu-se cu spirțuri cu sifon, cu sifon albastru. I se întîmpla rar totuși să nu fie beat de dimineată și cînd se chirchea se ținea de tot soiul de pozne, după săvîrșirea cărora, nițel obraz să fi avut numai, ar fi trebuit să-i fie rușine să mai dea ochi cu lumea.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 18 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Închinînd într-un glas în sănătatea lui Pantazi, iubitul nostru oaspe, sorbirăm cu deliciu din băutura înviorătoare. Pirgu își muie doar buzele și se strîmbă.

– Șampania fără muieri, bombăni el, nu face două parale.

Femeile fuseseră însă, în chip hotărît, pentru totdeauna înlăturate de la mesele noastre. Toate încercările lui Gorică de a i se încuviința să-și poftască o prietenă-două fuseseră zadarnice. Pantazi s-ar fi învoit bucuros, dar Pașadia rămăsese neînduplecat. Ne mărgineam să aruncăm scurte priviri cotoiești cucoanelor de la mesele vecine cari, cam de obicei, ne răspundeau și ele cu ochiade șirete.

Cu căutătura-i tulbure și posomorîță, Pașadia dezbrăca o durdulie ovreică, așezată în fața lui, ceva mai departe. Mă întovărășii și eu la această creștinească faptă, știind că nu supăram întru nimic pe marele meu prieten. Conștientă de minunata ei frumusețe răsăriteană în deplină înflorire, albă și mată ca un chip de ceară în care ochii de catifea ardeau cu o flacără rece între genele de mătase, ea rămînea nemișcată, nepăsătoare, în trufia fără margini a stirpei alese, așa ca străbunele ei cînd erau tîrîte, despoiate, în tîrgurile de robi, sau trase, mai tîrziu, pe scripetele lui Torquemada. Stînd picior peste picior, rochia i se ridicase pînă la genunchi, lăsînd să i se vadă, pale, prin străvezimea ciorapilor negri pulpele strunguite fără cusur. Cînd se hotărî să și le acopere fu fără grabă și fără să roșească. Pirgu pisa cu nerușinare o negustoreasă cu fața aprinsă sub suliman, înfoiată și înzorzonată. Zîbindu-i galeș, cu ochii pe jumătate închiși, el ridica

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 19 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

paharul, sorbea cu gingășie, apoi își lingea buzele cu poftă. Singur Pantazi nu se uita la nimeni. Visătoare ca totdeauna, privirea i se pierdea aiurea, blîndă și tristă. El făcu semn să mai vie șampanie.

Dar Pirgu se-ntrecea cu gluma. Făcînd din paharul golit ochian, cu cealaltă mîna trimetea sărutări trupeșei negustorese care se prăpădea de rîs. Pașadia îl sfătui să se astîmpere să nu dea de belea.

– Frumos ți-ar sta, îl întrebă el, să te vezi luat pe sus și dat afară?

Pirgu îl privi cu desprețuitoare milă.

– Mă crezi, pesemne, că sunt ca dumneata, să fiu dat afară cu una cu două terchea-berchea, haimana? Cine nu mă cunoaște aici și oriunde, cine nu mă iubește, unde nu sunt la mine acasă? Ca să-și dovedească spusele, se ridică și trecu la masa negustoresei căreia-i pupă mîna și-i vorbi la ureche, dete o raită și pe la alte mese, oprindu-se mai întîi la aceea a frumoasei ovreice.

– M-a întrebat Rașelica, ne zise întorcîndu-se, cum un om așa fin ca mine, fecior de boier, pot să mă adun cu oameni atît de ordinari? Era furioasă. Am rugat-o să nu ia în seamă; unul, i-am spus, e un biet bătrîn stricat, a fost pe vremuri ceva de capul lui, dar acum s-a zaharisit; celălalt e un copil.

Pașadia înghiți și tăcu. Îi urmai pilda. Nu-mi ascunsei admirarea de cîtă lume cunoștea Pirgu.

Lume de tot soiul și de toată teapa, lume multă, toată lumea. Pe cine nu cunoștea într-adevăr, unde nu pătrunsese? În zăvorîtele case ale negustoriei sperioase și speriate, în ferecata cetățuie a ovreimei

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 20 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

îmbuibate de belșug, în șubredele cuiburi ale râiei ciocoiești, pretutindeni, Gorică era primit cu brațele deschise, deși nu totdeauna pe ușa din față. Rămîne de mirare cum nu insufla nicăieri scîrbă și teamă, cum nimeni nu voia să vadă că în potaia aceea mărunță ce se tîra și se gudura rînjind, pisma ținea deșteaptă și asmuța fără încetare împotriva tuturilor, o fiară spurcată și capie, pornită pe vrăjmășie, pe vătămare, pe rău, părăind a sluji soartei de unealtă de dezalcătuire și de nimicire. Mîrșăvia nu se sfia de altfel să și-o mărturisească, făcîndu-și fală din isprăvi pentru cari legea ar fi trebuit să prevadă pușcăria sau balamucul.

De școlar, își ducea prietenii la femei bolnave. Pentru asemenea lucruri se bucura de o închipuire drăcească nesecată. Din ațîțarea la desfrîu, căruia își închinase trupul și sufletul, își făcuse un apostolat. Iscusit în samsarlîcuri și pezevenglîcuri, fusese faurul ruinei cîtorva feciori de bani gata și al căderii mai multor femei; mulțumită lui, nume cunoscute se mînjiseră de necinste. Rar se petrecea murdărie în care să nu fi fost amestecat și dînsul, și adesea numai dintr-o crudă și fără sațiu poftă de a-și bate joc, pentru care nu se da înapoi de la nimic: iscodirea, defăimarea, bîrfeala, zîzania, pîra, amenințarea cu darea în vileag a tainei încredințate sau smulse, răvașele neiscălite – toate îi păreau deopotrivă de bune, fiecare după cerință. Se năștea întrebarea ce ar fi trebuit dar să mai facă Gogu Pirgu ca să treacă drept băiat rău?

Măgulit că-l admirasem, nu trebui să-l rog de două ori ca să is-

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 21 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

torisească pățania cea din urmă a doamnei Mursă. Fu însă întrerupt de plecarea Rașelichii. Cu pași mlădioși, ea se îndreptă spre masa noastră ca să-și ia mantaua din cuierul vecin. Pirgu sări s-o ajute. Era cum nu se poate mai bine Rașelica și de minune potrivită; trezita asemănare a femeii cu floarea – o floare neagră de tropice, plină de otravă și de miere – o deștepta fără voie mireasma caldă ce se răspîndea, amețitor de pățimașă, la fiecare din mișcărilor ei. De aproape însă, fără ca frumusețea ei să-și piardă din strălucire, dînsa avea ceva respingător, în ea se simțea, mai mult decît în alte femei, Eva, străina, dușmana neîmpăcată și veșnică, împrăștiitoare de ispită și de moarte. Privirea ei liniștită, aplecîndu-se asupra colțului nostru, avu o scăpărare aspră ciocnindu-se de a lui Pașadia.

O urma un fel de țîngău adus din spate și cam deșelat, cu ochi încercănați și sticloși, cu obrajii aprinși de o roșeață nesănătoasă. O tuse seacă îl chinuia fără răgaz. În zîmbetul cu care își lua rămas bun de la Pirgu, fu parcă durerea unei despărțiri pentru totdeauna.

– E Mișu, ne șopti Pirgu. E pe dric, ne lasă. L-a dat gata și p-asta; doi bărbați în trei ani, bașca de ce-a mai forfecat pe de-alături. Halal să-i fie, strașnică muiere, pe onoarea mea! Și către Pașadia: Ei, și dumneata ai vrea să te arunci, crezi că te țin meșii? Spune, să știu, să-ți fac vorba, intră chiar în vederile mele. În loc să răspundă, Pașadia își sorbi paharul pînă la picătura cea din urmă.

– La adică, de ce te-ai codi? stăruie Pirgu, tot îți sună coliva. Parcă nu știe lumea că de mult, numai în miambal și-n magiun îți mai stă

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 22 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

nădejdea? Te vezi pe drojdii, caută să mori încai fericit...

Estimp, o vie mișcare se iscase în tot birtul. Mulți se sculară de la masă, năpustindu-se spre ieșire. Se auzeau trîmbișări, treceau pom-pierii. Băiatul care ne slujise ne spuse că nu fusese mai nimic: se aprinsese un coș lângă Biserica Curtea-Veche, dar fusese stins înainte să sosească tulumbele. Unii dintre meseni fiind stăpînii sau chiriașii caselor din partea locului, fiecare își pierduse sărita, la gîndul că s-ar fi putut întinde și la el focul, atît de amenințător în acele uliți strîmte, cu clădiri lipite una de alta.

Se deschise vorba despre Curtea-Veche căreia fără biserica cu turlă verde ce-i poartă numele i-ar fi pierit pînă și amintirea. Cu priceperea-i cunoscută, Pașadia ne înșiră cam tot ce se știa despre acele locuințe ale vechilor domnitori. Nimic de seamă pe cît părea. Ca întreg tîrgul, Curtea fusese arsă și rezidită de numeroase ori și trebuie să fi acoperit o arie întinsă, rămașițe de temelii boltite găsindu-se în întreagă mahalaua, de pildă sub birtul unde ne aflam. Cum fusese Curtea era lesne de închipuit, semănînd în mare cu mănăstirile, cu trupuri de clădiri multe, pentru a putea sălășlui toată liota și țigănia, fără întocmire, fără stil, cu nade, umpluturi și cîrpei, vrednică să slujească în urîțenia ei, de decor ticăloșiei unei tagme stăpînitoare plămădită din toate lepădăturile venetice și din belșug altoită cu sînge țigănesc.

Îl întrebai dacă nu în nestatornicia domnilor și în teama de năvăliri trebuie căutată pricina că nu s-a durat și la noi măreț și trainic ca în Apus? Plăcerea nobilă de a zidi nu a lipsit unora din voievozi;

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 23 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Închide

Brîncoveanu bunioară ridicase pe întinsele lui moșii curți bogate. Îmi răspunse că nu; iubirea de frumos fiind unul din privilegiile popoarelor de stirpe înaltă și printre acestea nu putea fi prenumărat și al nostru care n-a dat civilizației nimic. Îi cășună apoi pe Brîncoveanu și, smulgîndu-i cuca domnească, scufa de prinț al sfintei-împărății, cununa de comite maghiar și lanțul sfîntului Andrei al Rusiei, în cîteva trăsuri ni-l zugrăvi ca pe un bulibașă mehenghi, vînzător și slugarnic – un suflet de rob. Că se molipsise și dînsul de frigurile de a clădi, sădi și împodobi ce au bîntuit la puternicii timpului său era adevărat, dar de la nenorocitul acesta atît de bogat și care a domnit atunci cînd tumultoasa înflorire a barocului era în toi ce-a rămas? Ce lasă după el: stîlpii de la Hurez, pridvorul de la Mogoșoaia, Potlogii, ce?... – și cu asemenea marda opăcită și pocălțită îndrăznim să ne mai lăudăm? Ar trebui să se isprăvească odată pentru totdeauna cu istoriile astea că e mai mare rușinea!

Îeșirea aceasta nu ne surprinse. Pașadia, privind și judecînd cu o neînduplecată asprime tot ce era românesc, mergea adesea cu înverșunarea pînă la a fi de rea-credință. Ura ce mocnea într-însul neadormită, se învolta și se involbura atunci vajnică, uriașă, încingîndu-l ca un jărat, avîntîndu-l ca un talaz. Cum nu i se putea tăgădui nici partea lui de dreptate, găsi de prisos să mă ridic ca să apăr acel trecut, vedeniei căruia pana mea datora o minunată tîmplă de icoane ce migălisem în tinerețe cu o osîrdie aproape cucernică. Nu fu nici nevoie deoarece Pașadia, singur, reveni întrucîtva asupra severei sale păreri.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 24 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

– E ciudat totuși, mărturisi el, deși ca artă le găsesc mai prejos chiar decît amintirea lor istorică, vestigiilor acestea umile nu le pot contesta deosebitul farmec. În fața celor mai neînsemnate, închipuirea mea prinde aripi, mă simt mișcat, mișcat adînc.

– Eu unul te înțeleg, îi zise Pirgu, pentru că și dumneata ești o ruină, o ruină venerabilă, nu însă din cele bine păstrate.

Se rîse. În felul acesta petreceam noi. Cultul lui Comus ne întrunea, cam de o lună aproape zilnic, la prînz sau la cină. Dar adevărata plăcere o aflam în vorbă, în taifasul ce îmbrățișa numai lucruri frumoase: călătoriile, artele, literele; istoria – istoria mai ales – plutind în seninătatea slăvilor academice, de unde îl prăbușea în noroi gluma lui Pirgu. Era întristător cum, în nepregătirea sa, acest vrăjmaș al slovei tipărite rămînea străin de ce se discuta. În Pantazi însă, Pașadia înlîlnise o minte clară, un spirit înarmat și liber; un cuvînt mă teameam a nu pierde din luminosul lor schimb de vederi și de cunoștințe și faptul că mi-au rămas însemnările ce aveam grija să iau de ele, mă consolă, dacă nu mă și despăgubește, de toate pierderile de lucruri ce am suferit de la război încoace.

Spre marea mea părere de rău, în acea seară zaifetul trebuia să se spargă devreme; Pașadia pleca spre miezul nopții la munte.

– Voi aștepta cu nerăbdare, zise el, ziua întoarcerii, ca să ne vedem, la mine. Și către Pirgu: Aranjăm și un mic pocher, nu e așa? – mai înveți jocul.

Pe dată, Pirgu se aprinse de o mînie grozavă de care, ca să se

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 25 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

ușureze, icni pe nerăsuflăte un potop de scîrbe, trecînd de la înjurăturile surugiești la ocările de precupeată și la blestemele de chivuță. Aflarăm că înainte de masă, la tripou, Pașadia, care-l juca pe Pirgu cu dușmănie, îl scuturase, într-o întîlnire uriașă, de toate paralele. Pirgu pierduse douăzeci și cinci de poli și mai rămăsese dator încă atît.

Ca să-l potolească, Pantazi îl întrebă dacă are nevoie de bani. Pirgu răspunse mîndru că nu, ceea ce ne miră chiar după ce-l văzurăm scoțînd, dintr-un plic, un teanc de sutari. Jucase toată noaptea, într-o casă particulară, la Arnoteni, drum-de-fier și se umpluse. Pașadia îi ceru datoria.

– Asta nu! zise Pirgu.

Pantazi plăti, împărțind bacșișuri grase băieților și lăutarilor. Plecarăm. Dar la ieșire, trăsura închisă care îl aștepta pe Pașadia în ulicioara îngustă din fața birtului nu putu să miște înainte din pricina unui ghem de oameni ce, în rîsete și țipete, se rostogoli pînă lîngă noi. În mijlocul învîlmășelii, urlînd ca o fiară, o femeie se lupta cu trei vardişti țepeni ce abia puteau s-o dovedească. Pomenindu-ne cu ea aproape în brațe, tuspătru deterăm un pas înapoi.

Bătrînă și veștejită, cu capul dezbrobodit și numai zdrențe toată, cu un picior desculț, ea părea, în turba-i cumplită, o făptură a iadului. Beată moartă, vărsase pe ea și o trecuse neputința, ceea ce umplea de o bucurie nebună droaia de derbedei și de femei pierdute ce-i făceau alai strigînd: „Pena! Pena Corcodușa!“

Băgai de seamă că Pantazi tresări deodată și păli. Dar, la vederea

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 26 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

noastră, Corcodușa fu cuprinsă de o furie oarbă. Ce ne fu dat să auzim ar fi făcut să se cutremure inima cea mai păgînă. Pirgu însuși rămase cu gura căscată.

– Ascultă cu atenție și memorizează, îi șopti Pașadia, ai ocazia să-ți completezi educația de acasă.

Vardiștii îndepărtară bețiva. Pantazi intrase în vorbă cu o fetiță ce, zîmbind, își ațintise tot timpul asupra acelei triste priveliști a nemerniciei omenești uitătura vioaie și semeată, întrebînd-o dacă știa cine era ticăloasa bătrînă care acum se trîntise în mijlocul podului, ca ursul, și nu mai voia să se scoale.

– E Pena Corcodușa, răspunse fetița. S-a îmbătat iar. Cînd e trează e cumsecade, dar dacă se ciupește, face urît.

După ce-i strecură ceva în mînă, Pantazi o mai descusu pe fată. Aflarăm că Pena trăia pe lîngă Curtea-Vechе, sta la biserică la pangar, făcea treabă prin piață. Îndeletnicirea ei de căpetenie era să scalde morții. Fusese și la balamuc mai demult.

Cu mare caznă vardistii izbutiseră să o ridice. Cînd se văzu în picioare și dete iar cu ochii de noi, se zbîrli din nou, gata să reia de-a capul prietenoasa-i întîmpinare, fiind însă smucită se îneacă și glasul i se pierdu în bolboroseli.

– Crailor, ne mai strigă totuși. Crai de Curtea-Vechе.

Vorbise prin ea oare altcineva, de altădată – cine știe? Dar ca această zicere uitată, demult scoasă din întrebuintare, nimic pe lume nu cred să-i fi putut face lui Pantazi atîta plăcere. I se luminase fața,

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 27 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

nu se mai sătura de a o rosti.

– E într-adevăr, recunosc Pașadia, o asociație de cuvinte din cele mai fericite; lasă pe jos „Curtenii calului de spijă“, cu aceeași însemnare, din vremea lui Ludovic al treisprezecelea. Are ceva ecvestru, mistic. Ar fi un minunat titlu pentru o carte.

– Nefericită Pena, murmură Pantazi cu melancolie, după un răstimp de tăcere, sărmană ființă, aș fi crezut eu să te mai întâlnesc? De câte nu-mi aduci aminte!

– Cum, o cunoști? întrebă mirat Pirgu.

– Da, e o istorie veche; o istorie de dragoste, și nu de toate zilele. Era pe vremea războiului din șaptezeci și șapte. Nu cred să fi pierit încă via amintire ce rușii au lăsat aici femeilor, femeilor de toată teapa. A fost o curată nebunie. Pe rogojină, ca sub pologul de horbotă, ploaia de ruble acoperea lacome Danae. În București, muscalii aflaseră o Capua. Cocoanele nu mai aveau ochi decât pentru ofițerii ruși. Dar acela după care turbaseră toate era Leuchtenberg-Beauharnais, frumosul Serghie, nepotul împăratului. Zadarnic însă așteptară să-i cadă batista. Căci întâmplarea îl aruncase, din întâia noapte, în brațele unei femei de rînd și din brațele acesteia nu s-a mai putut desprinde. Era o fată de mahala, nu prea tînăra, puțin cărunță la tîmple; o știam de la balurile mascate și de la grădinile de vară. Fermecul acestei ființe, de obicei posacă, mai mult ciudată decât frumoasă, îi sta în ochi, niște ochi mari verzi, verzi-tulburi, lături de pește cum le zice românul, genați și sprîncenați, cu privirea cam rătăcită. Să fi

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 28 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

fost alții nurii ce țesură mreaja în care fu prinsă inima ducelui? – se poate; e netăgăduit însă că, împărtășită de amândoi deopotrivă, o pătimasă iubire se aprinse între floarea-de-maidan și Făt-frumosul în ființa căruia se resfrîngeau, întrunite, strălucirile a două cununi împărătești. Rămăsese lucru hotărât ca, după război, Pena să-și urmeze domnul și stăpînul în Rusia. Leuchtenberg s-a dus să moară ca un cruciat în Balcani. I-am însoțit trupul pînă la Prut. În seara de 19 octomvrie, șaptezeci și șapte, trenul mortuar, cu un vagon preschimbat în paraclis-arzător unde, între o risipă de făclii și de candelă, preoți în odăjdii și cavalerigarzi în platoșe poleite privegheau racla ascunsă sub flori a eroului, a trecut prin București, oprindu-se numai cîteva clipe pentru a primi onorurile. Din mulțime se ridică un țipăt sfîșietor și o femeie căzu grămadă. Ați înțeles cine era. Cînd s-a deșteptat, a trebuit s-o lege.

Sunt de atunci treizeci și trei de ani.

Pantazi își scutură țigara. Trista istorie a Penei nu ne făcu nouă mai puțină plăcere decît lui neprețuita ei ocară. Pașadia își luă rămas bun și se urcă în caretă.

– Iepure și călătorie sprîncenată, îi strigă Pirgu.

Acum, Gorică se împleticea și i se încurca limba. Îi trebui oarecare caznă ca să ne spuie că jucase ca un părinte; răposatul „Pocher“ în ființă n-ar fi jucat mai bine.

– Cu toate astea am intrat mesa, se văicări el, am intrat și nu pot afla mîngîire. Dar are să mi-o plătească, și scump, caiafa asta bătrînă,

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 29 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

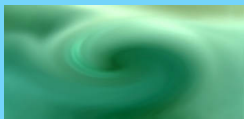
am să-l curăț.

Se ținu de capul nostru să mergem cu el.

– Haideți domnilor, ne îmbie, haideți, nu vă duc eu la rău. Îl întrebaram unde?

– La Arnoteni, ne răspunse, adevărații Arnoteni.

Nu pentru întâia oară stăruia Pirgu să ne ducă acolo. Ca să ne scăpăm de el, îi făgăduirăm să-l însoțim oricând altă dată, oriunde, numai în acea seară nu. La podul Mogoșoaiei ne despărțirăm, Pirgu luînd-o spre poștă, noi spre Sărindar. Noaptea era umedă și rece, ceața se făcea tot mai deasă. Mă gîndeam tocmai cum să mă văd mai degrabă acasă, în pat, cînd Pantazi, după obiceiul lui, mă rugă să rămîn cu el. Mai era chip să mă împotrivesc, de hatîrul lui ce nu eram în stare? Căci dacă de Pașadia aveam evlavie, de Pantazi aveam slăbiciune, una pornește de la cap, cealaltă de la inimă, și oricît s-ar-ține cineva, inima trece înaintea capului. Omul acesta ciudat îmi fusese drag și înainte de a-l cunoaște, într-însul mi se părea că găsisem un prieten de cînd lumea și adesea, mai mult chiar, un alt eu-însumi.

équivalences

Pagina de titlu

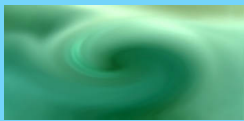
Pagina 30 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 31 din 147

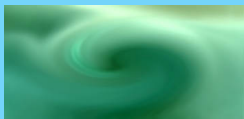
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

Cele trei hagialîcuri

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 32 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 33 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

C'est une belle chose, mon ami, que les voyages...

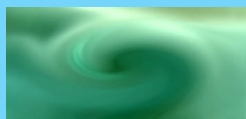
Diderot

Un prieten de cînd lumea, așa-mi păruse deși înainte de anul acela – 1910 – nici nu-i bănuisem măcar ființa pe lume. Se ivise în București cam o dată cu întiile frunze. De atunci îl întîlnisem mereu și pretutindeni.

De la început îmi făcuse plăcere să-l văd, cu timpul căutasem chiar prilejul. Sunt ființe cari prin cîte ceva, uneori fără a ști ce anume, deșteaptă în noi o vie curiozitate, ațîțindu-ne închipuirea să făurească asupra-le mici romane. M-am muștrat pentru slăbiciunea ce-am avut de asemenea ființe; nu destul de scump era s-o plătesc în pățania cu sir Aubrey de Vere? De data asta, peste curiozitate se altoia covîrșitor un simțămînt nou: o apropiere sufletească mergînd pînă la înduioșare.

Să fi fost pentru că omul era așa de fermecător de trist? Cu puțință, la dînsul numai ochii spunînd atîtea. Cam afundați sub bolta sprîncenelor și de un albastru rar, privirea lor, nespus de dulce, părea a urmări, înzăbrănită de nostalgie, amintirea unui vis.

Ei întinereau straniu această faptură care nici altmintreli nu-și trăda vîrsta, luminau fruntea senină, desăvîrșeau înfățișarea nobilă ce-i întipărea mata paloare a feței smede și trase, prelungită de o țacălie moale ca mătasea porumbului, a cărei culoare o avea chiar. Cam aceeași era și culoarea îmbrăcămintei ce purta de obicei, la dînsul moi, molatece, mlădioase fiind toate, și port, și mișcări, și grai. Era un

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 34 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

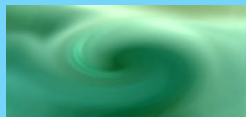
obosit, un sfios sau un mare mîndru. Totdeauna singur el se strecura în viață aproape furișîndu-se, căutînd a se pierde în gloată; era însă între aceasta și dînsul așa nepotrivire, că simplitatea sa dinafară, vădit voită pentru a trece nebagat în seamă, atîngea tocmai scopul dimpotrivă, ajungea să fie bătătoare la ochi și-i da un aer și mai străin.

Străin totuși nu era. A român nu semăna iarăși: prea vorbea frumos românește, la fel ca franțuzește, poate ceva mai cu greutate. Fusesem adesea vecini de masă, azi la unul din birturile de frunte, mîine pe prisa vreunei cîrciumi. Mulțumire simțeam de cîte ori îl aveam aproape, locul însă unde tristețea lui afla în mine un răsunet atît de adînc încît îl făcea să-mi pară un alt eu-însumi era Cișmegiul, Cișmegiul de atunci, singuratic și lăsat în sălbăticie.

Sub înalții copaci, în amurg, necunoscutul își plimba melancolia. El pășea grav, sprijinindu-se în bățul său de cireș, străbătea încet aleiele, fumînd, oprindu-se uneori dus pe gînduri. Dar cari puteau fi ele ca, năpădindu-l, să-l miște pînă la lacrimi?

Se înstelase de mult cînd, fără grabă, visătorul se îndura în sfîrșit să plece. Mergea să cîneze. Spre miezul nopții se înfința iar la vreun loc de băutură unde sta cît mai tîrziu, pînă la închidere. Mai zăbovea apoi pe uliți întru așteptarea zorilor.

Am spus că-l întilneam peste tot. Într-atît mă deprinsesem cu el că o zi de se întîmpla să nu-l văd îi simțeam lipsa. Zărindu-l odată la gară, luînd Aradul, m-a cuprins o părere de rău copilărească la gîndul că ar fi plecat pentru totdeauna prietenul necunoscut, omul

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 35 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

care privea cu ochi duioși cerul, copacii, florile, copiii...

L-aș fi uitat anevoie, amintirea fiindu-i strîns legată de Cișmegiu căruia îi rămăsesem credincios chiar în timpul marilor ploi ce au căzut înainte de ivirea cometei din acea vară. În apriga înviorare a verdetii bete de umezeală și pustie cu desăvîrșire, grădina dezvelea spre seară, cînd se însenina vremelnice, frumuseți nebănuite. Și în cea mai minunată dintre serii, avui pe podul cel mare al lacului plăcuta surprindere de a-mi regăsi amicul.

Rezemat de șubredul parmaclîc, el își ațintea privirea asupra albei scînteieri a luceafărului răsărind. Văzîndu-mă cu o țigară aprinsă, veni să-mi ceară foc și focul acesta fu de ajuns ca să topească dintre noi orice gheață. Aflai că nici eu nu eram pentru dînsul un străin: ne întâlneam atît de des. Așteptase numai prilejul să-mi poată face cunoștința și mulțumea împrejurărilor căa i-l dase tocmai în acea seară.

– În fața Frumosului, lămurii el, singurătatea devine apăsătoare și e o seară prea frumoasă, domnule, o seară de basm și de vis. Asemenea serii se întorc, zice-se; de demult în taina lor le plăcea meșterilor cei vechi să întruchipeze unele legende sacre, rareori însă penelul celor mai iscusiți chiar a izbutit să le redea umbra limpede în toată albastră-i străvezime. E seara izgonirii Agarei, seara fugii în Egipt. Pare că, fascinată, vremea însăși își contenește mersul. Și în văzduhul fluid nici o adiere, în frunzișuri nici un murmur, pe luciul apei nici un fior...

Astăzi, după atîția ani, îmi pare că-l mai aud. Vorbea măsurat și rar, împrumutînd spuselor cît de neînsemnate farmecul glasului său

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 36 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

grav și cald pe care știa să-l mlădieze și să-l învăluie, să-l urce sau să-l coboare cu o fericită măiestrie. L-am însoțit ascultându-l cu o plăcere crescîndă în umbra acelei seri aproape mistice căreia el îi resfrîngea în ochi albastrul adînc și în întreagă făptura sa liniștea nesfîrșită, nu m-am săturat să-l ascult toată noaptea. Dar, pentru cîte avea de povestit, o singură noapte nu era de ajuns așa că, despărțindu-ne, spre dimineață, am luat întîlnire pentru seara următoare cînd s-a petrecut la fel, și apoi iar și iar, fără întrerupere, în șir, aproape trei luni...

...din rarele plăcute ale vieții mele. Cu cît scădea ziua ne întîlneam mai devreme, ne despărțeam mai tîrziu. Să nu mai fi fost zi deloc ca să fi rămas mereu împreună, rău nu mi-ar fi părut; cu dînsul nu mi s-ar fi urît o veșnicie. Nimic mai monoton totuși ca felul de a ne petrece timpul. Masa o prelungeam pînă spre miezul nopții, la vorbă pe care o urmam la aer liber, cutreierînd, calmi peripateticieni, ulițe pustii prin mahalale necunoscute unde ne rătăceam adesea, uitam că ne aflăm în București. Uneori, la loc deschis, omul se oprea ca să privească îndelung cerul, din ce în ce mai frumos către toamnă și căruia-i cunoștea toate stelele. Cînd era vreme rea, mergeam la el acasă.

Locuia pe liniștita stradă a Modei, la catul al doilea al unei clădiri ce aparținea regelui Carol, la o franțuzoaică bătrînă care-i închiriase două încăperi, bogat mobilate în gustul greoi de acum cincizeci de ani, un salon în față și o odaie de dormit în fund, despărțite printr-un geamlîc înalt. La belșugul de abanos și de mahon, de mătăsării, de

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 37 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

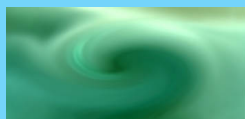
leșire

catifele și de oglinzi – acestea de toată frumusețea, fără ramă și cât peretele – iubirea de flori a chiriașului, împinsă la patimă, adăoga o ne-bunească risipă de trandafiri și de tiparoase ce, împreună cu lumînările pe cari le găseam aprinse, în cele două candelabre de argint cu câte cinci ramuri, oricînd am fi venit, puneau locuinței pecetea unui lux ales, alcătuiind oaspelui meu un cadru în așa armonie cu ființa sa că, amintirea mea, dintr-însul nu-l pot desprinde.

Dar încîntarea începuse: omul vorbea...

Povestirea unduia agale, împletind în bogata-i ghirlandă nobile flori culese din literatura tuturilor popoarelor. Stăpîn pe meșteșugul de a zugrăvi cu vorba, el găsea cu ușurință mijlocul de a însemna, și încă într-un grai a cărui deprindere o pierduse, pînă și cele mai alunecoase și mai nehotărîte înfățișări ale firii, ale vremii, ale depărtării, așa că amăgirea era întotdeauna deplină. Ca în puterea unei vrăji, cu dînsul am făcut în închipuire lungi călătorii, călătorii cum nu-mi fusese dat nici să visez... omul vorbea. Înaintea ochilor mei, aievea, se desfășura fermecătoare trîmba de vedenii.

Străjuiau pe înălțimi ruine semețe în falduri de iederă, zăceau cotropite de veninoasă verdeață surpături de cetăți. Palate părăsite ațipeau în paragina grădinilor unde zeități de piatră, în veșmînt de mușchi, privesc zîmbind cum vîntul toamnei spulberă troiene ruginii de frunze, grădinile cu fîntîni unde apele nu mai joacă. Beteala lunii pline se revarsă peste vechi orașele adormite; pîlpîiau pe mlaștini văpăi zglobii. Puhoiul de lumini poleia noroiul metropolelor uriașe

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 38 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

aprinzînd deasupra-le ceața cu un pojar. De funinginea și de mucegai-ul lor fugeam însă repede; la zare neaua piscurilor sîngera în amurg. Și plecam să cunoaștem ameteala aprigă a culmilor, lăsam în urma noastră înflorite poiene, urcam prin brădet, adulmecați de șoapta pîraielor resfirate sub ferigi, urcam, beți de aerul tare, mai sus, tot mai sus. La picioarele noastre, între costișe pleșuve și dîmburi încomate de codri stufoși, văile se așterneau de-a lungul albiei șerpuite a rîurilor ce se pierdeau departe, în aburul cîmpiilor grase. Un lung freamăt se înălța ca o rugăciune. În pacea singurătății nemărginite priveam în slavă rotirea vulturilor deasupra negrelor prăpăstii, iar noaptea ne simțeam mai aproape de stele. Dar curînd începea să viscolească și să geruie și coboram către miazăzi, în ținuturile cu dulci nume unde toamna lîncezește pînă în primăvară, unde totul, suferința, moartea chiar, înveșmîntă chipul voluptății. Mireasma florilor de oleandru se așternea amară deasupra lacurilor triste ce oglindă albe turlle între funebri chiparoși. Peregrini cucernici mergeam să ne închinăm frumosului în cetățile liniștii și ale uitării, le cutreieram ulițele în clină și piețele ierboase, veneram în vechi palate și biserici capodopere auguste, ne pătrundeam de suflul Trecutului contemplîndu-i vestigiile sublime. Corabia aluneca încet între țărmurile laudate ale mărilor elene și latine; stîlpii capiștii în ruină răsăreau din crîngul de dafini. O grecoaică ne zîmbea dintr-un pridvor perdeluit de iasomie, ne tocmeam cu neguțători armeni și jidovi prin bazare, beam cu marinarii vin dulce în tractire afumate unde jucau femeii din buric. Ne ametea forfoteala pestriță din schelele

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 39 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

scăldate în soare cu legănarea molcomă a catartelor, ne fermeca lina tăcere din cimitirele turcești, albul răsfăț al orașelor răsăritene tolănite ca niște cadîne la umbra cedrilor trufași, lăsam să ne fure vraja albastră a Mediteranei pînă cînd copleşii de toropeala cerului său de smalt și înăbușiți de vîntul Libiei, ieșeam la ocean. Spre miazănoapte, din jocurile umezelii cu lumina, se isca pentru văzul uimit o nesfîrșită desfătare. Razele piezișe daureau viu burhaiul, destrămau tortul brumelor în toate fețele curcubeului și erau, la fel niciodată, împurpurări grele în asfințit, apoase străvezimi viorii și sure în serile lungi de vară, feerica strălucire a zorilor boreale deasupra nămețirilor de ghețari. Ne înturnam apoi spre tropice, trăiam cu săditorii visul galeș al Floridei și al ostroavelor Antile, pătrundeam, pe urma „vînătorilor de orchidee“, în verdea întunecime a selbelor Amazonului scăpărînd de zboruri de papagali. Nimic nu scăpa cercetării noastre lacome, descopeream guri de rai pierdute pe întinsul oceanului pașnic unde, sub constelații noi, încrucișam îndelung, ne îndrumam spre țările mirodeniilor, spre leagănul civilizațiilor străvechi, sărbătoream ivirea primăverii la Ise, ne scufundam în tainica pierzanie a nopților chinezești și indiene, ne înfiora aromeala serilor pe apă la Bangkok. Vîntul fierbinte alinta lin clopoțeii argintii ai pagodelor, înclina foile late de plibani. Uitam de Europa, din ea tot ce admirasem ne părea acum atît de pipernicit și de șters. Și purcedam mereu, în căutare de zări mai adînci, de păduri mai bătrîne, de grădini mai înflorite, de ruine mai mărețe; mulțumire nu mai aflam decît atunci cînd frumusețea sau ciudățenia făcea să

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 40 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

ne credem pe tărîmul visului; oricare ar fi fost însă minunăția datorită jucăriei firei sau trudei omenеști, mult nu ne reținea și porneam iarăși, străbăteam sumbre meleaguri și rîpoase singurătăți, ocoleam jalea pustietăților sterpe, groaza smîrcurilor fetide ca să ne întoarcem cît mai repede la mare.

Marea...

Lucie ca o baltă, oglindind, la adăpostul toartelor coastei, pirozeaua tăriei și mărgăritarul norilor, florie ca o pajiste sau scînteind ca o mișună de licurici, searbădă și domoală sau vie, verde și vajnică, avîntîndu-se spumegînd spre cerul căruia îi e fiică, de ea vorbea cu păgînească evlavie, pomenindu-i doar numele glasul i se pogora tremură ca și cum ar fi mărturisit o taină sau îngînat o rugă. Pentru slăvirea ei, uriașa putere în mișcare a rotundului, matca a tot ce viază neîncătușata și neprihănită, i se părea că graiul omenesc nu e îndeajuns vrednic și că înșiși poeții cei mai cu renume încumetîndu-se a o cînta pălisera. La dînsa îi era gîndul, ca într-o scoică, ea răsuna în inima lui fără sfîrșit, într-însa, care fusese patima întregii lui vieți, dorea să-și afle și mormîntul...

...tăcea acum cu privirea pierdută în gol. De la un ceas, simțeam cum ceva greu mă apăsa pe piept, îmi strîngea tîmplele. Omul acesta deprins cu vîntul iute de la larg, cu mirosul salubru de vîsc marin, avea groază de ferestrele deschise și trăia într-un aer închegat, împîclit de fum, zaharisit de miresme grele. Tîrziu, flăcările lumînărilor încremeneau țepene și, din cînd în cînd, se auzea scuturîndu-se cu un foșnet

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 41 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

înnăbușit cîte un trandafir.

Nu era singura lui ciudățenie. Mi-aducea uneori aminte de acel tînăr englez a cărui tristă istorie am scris-o. Avea același fel neprețuit de a tivi descrierile de călătorii cu amănunte istorice rare; și el ținuse să întrebe fiecare colț de tărîm sau de apă la ce fusese în trecut mar-tor, îmbinînd pretutindeni priveliștea de azi cu vedenia de odinioară. Îi plăcuse să viseze în fața stîncii de pe care Sapho se aruncase în valuri, a țărmlui unde se înălțase rugul lui Pompei. Ici fu răpusă frumoasa Ines, colo muri închis regele nebun. Dar pe cînd vastele pe-isagii ce sir Aubrey zugrăvea dintr-un cuvînt erau pustii de suflare omenească, ca după un potop, în ale noului prieten se îmbulzea, în pitorești veșminte, o lume întreagă: șeici și pașale, emiri și hani, rajahi și mandarini, preoți și călugări de toate legile și tagmele, zodiasî, pus-tnici, vrăjitori, vraci, căpetenii de seminții sălbatice cărora le fusese oaspe sau tovarăș de petrecere și vînătoare și trebuie să le fi intrat în voie și să le fi fost pe plac la fel ca numeroșilor săi prieteni din Europa, așa cum știa să se arate, liniștit, blajin, îngăduitor, fără fu-dulie și prejudecăți de rînd, de o curtenie binevoitoare, nesilită, ce trăda în el un boier mare în înțelesul înalt al cuvîntului, unul din păstrătorii cei din urmă a ceea ce „vechiul regim“ avea mai simpatic și mai ademenitor. Și nu mă întrebam atît cine era acel domn Pan-tazi – așa părea că-l chema – omul pătimaș după Frumos și adăpat la izvorul tutului cunoștințelor, care citea în original pe Cervantes și pe Camons și vorbea cu cerșetorii țigănește, cavalerul Sfîntului-George

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 42 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

al Rusiei, cît mă ciuda pricina tristeții aceluia răsfățat al soartei, taina acelei line melancolii ce-i adumbrea așa romantic ființa și se oglindea nesfîrșită în priveliștea atîtor ceruri, atîtor mări și limane. Cu încetul, la evocarea lor se deșteptase în mine un suflet nou, un suflet de nomad cu nostalgii sfișietoare, mă încindea dorul de ducă, mă înfrigura ispita plecărilor spre necunoscut, fermecul îndepărtatelor pribegiri și, la gîndul că aş rămîne pînă la capăt robul unui petec de pămînt, osîndit a mă frămînta și istovi fără mulțumire într-un ocol restrîns, sufeream cumplit, mă simțeam abătut pînă la deznădejde. Asemenea acelei suliți măiestre ce singură avea darul să tămăduiască rănilor ce făcuse, numai istorisirile ciudatului prieten îmi mai puteau alina răul, mulțumită lor mă pierdeam în lumea visărilor ca-ntr-o beție, beție de felul celor de mac sau de cînepă, atîțind închipuirea deopotrivă și urmate de treziri nu mai puțin amare.

Legasem dar iarăși prieteșug cu un necunoscut, prieteșug la toartă, eram toată vremea împreună, casa lui mi-era deschisă la orice oră, ajunseseam să stau mai mult la el decît la mine. De la venirea toamnei ieșea mai rar, era tare friguros, dacă era urît afară nu desfăcea perdelele ziua întreagă și sta cu luminile aprinse. Vorbea cu dor atunci de vila, ce, undeva sub un cer cald, îl aștepta la marginea mării, într-un noian de verdeață și de flori. Florile, cît le iubea! La dînsul se scuturaseră cei din urmă trandafiri de București și pentru că tufănicile ce le luaseră locul nu miroso, mănunchiuri de ciubuce de vanilie își zvîntau aroma în largi cupe. Te îmbiau, de pe măsuțe, zaharicale, poame, băuturi dulci.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 43 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Omul trăia într-o nepăsare fără țărmurare, nu se sinchisea de nimeni și de nimic; afundat în perne, fuma și povestea numai, iar povestirile-i noi totdeauna erau urmate de acele lungi căderi pe gânduri când îi lăcrămau ochii. Și afară de mine nu-i cunoșteam alt oaspe.

Or, cam o lună înainte de seara de la care purcede istoria de față, la birtul francezesc unde domnului Pantazi i se păstra cu sfințenie masa, în colțul cel mai adăpostit, era la ceasul cinei zarvă mare. Ce anume prilejuise, în strînta încăpere, gălăgioasa adunare a tot ce Bucureștii aveau mai moțat, nu țin minte, știu numai că repede sătul de a privi acea lume anostă și deșartă mă hotărâsem tocmai să-mi aplec nasul în taler cînd avu loc o intrare ce merita într-adevăr să nu fie trecută cu vederea. O clipă mi se năzări că, folosindu-se de învălmășeala unei cirezi tîmpe de malaci, se strecuraseră într-un țarc două fiare hămesite...

Era una din acele împerecheri strînse, datorite de obicei vițiului, așa strînse că de la un timp nu se mai pot închipui singuri cei ce le alcătuiesc. De bună seamă tot vițiul trebuia s-o fi înnădit și pe aceasta, căci altceva ce ar fi putut apropia doi oameni atît de deosebiți? Unul în vîrstă, cănit și ferchezuit la deznădejde, purta pe un trup înțepenit, dar zvelt încă, un cap cum veacul nostru nu-și mai dă caz-na să plămuiască și părea chiar întors din vremuri de altădată acel chip aprig ale cărui trăsuri semețe purtau pecetea răzvrătirii și a urii. Celălalt, mai tînăr mult, coclit însă și buhav, care legăna pe niște picioare subțiri arcuite în afară o burtică ascuțită, oglindea pe fața-i

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 44 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

rînjitoare și botoasă josnicia cea mai murdară. Cel dintîi, foarte rece, își rotise încet privirea posomorîță pe deasupra capetelor, celui de al doilea îi jucau fără astîmpăr ochișorii vioi și refecați sclipind de vicleană răutate. În tot, impresia ce o da acesta din urmă era numai în paguba lui, iar alătura de domnul cel trufaș făcea să-i reiasă și mai respingătoare mutra obraznică de marțafoi.

– Dumneata nici apă la gîrlă nu găsești, bombăni el așa ca să-l auzim noi, tot eu, tot Pirgu sireacul! Strînse familiar mîna lui Pantazi și ocrotitor pe a mea și se așeză la masa noastră fără a mai cere voie. Însotitorul său nu luă loc decît poftit și după înfățișările de rigoare pe cari le făcui cu atît mai mare plăcere cu cît de mult doream o apropiere între aceste două ființe, Pașadia și Pantazi, așa menite să se înțeleagă și să se prețuiască.

Ținurăm deschis localul pînă la ziuă. Pirgu plecă și se întoarse de mai multe ori, din ce în ce mai beat. Ca să-i dovedească lui Pantazi, pe care din „nene“ nu-l scotea, cît îl iubea, îl tot săruta mereu.

– Nu mă mai lăsați să-l pup, fraților, ne rugă, că-l trimit la Govora.

– Bufon abject, îl mustră Pașadia, vezi să nu te trimitem noi la Mărcuța!

Ar fi fost drept atunci să mergem cu el acolo și noi ceilalți trei și să nu ni se mai dea drumul. Ca să fim împreună, Pantazi și cu mine nu urmarăm oare în viața lui de noapte pe Pașadia care, la rîndul său, se lăsa călăuzit orbește de Pirgu? Mi se dezvălui astfel o lume nebănuită, cu blestemății la cari, de n-aș fi fost în ființă martor și le-aș fi auzit

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 45 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

de la altcineva, le-aș fi crezut că țin de tărîmul născocirii. Bucureștii ramăsese credincios vechei sale datini de stricăciune; la fiecă pas ne aminteam că suntem la porțile Răsăritului. Și totuși, desfrîul mă uimi mai puțin decît descrierea ce domnea în toate rîndurile; mărturisesc că nu mă așteptam să văd dospind țicneli atît de numeroase și de felurite, să întîlnesc atîta nebunime slobodă. Cum nu-mi fu dat să găsesc mai pe nimeni la care, mai curînd sau mai tîrziu, să nu se dea pe față vreo meteahnă, pe care pe neașteptate, să nu-l aud aiurînd, la sfîrșit pierdui nădejdea să cunosc, în carne și oase, făptura omenească pe deplin teafără la minte. Numărul cazurilor interesante rămînea însă restrîns și, printre ele, vrednic de cercetare într-adevăr nu-l socotii decît pe al lui Pașadia.

Am pomenit de felul cum marele meu prieten pusese cu vreo cinci-sprezece ani înainte capăt lungii lupte în vîlmășagul căreia îl aruncase mohorîta lui zodie și cum se îngropase de viu. De atunci tot ce făcea era așa nesăbuit și fără de noimă, că nu se putea să nu dai dreapta obșteștii păreri care-l decretase nebun. Omul acesta care, în ura bolnavă ce nutrea împotriva țării românești, jurase că se va înstrăina pentru totdeauna îndată ce mijloace cît de slabe îi vor îngădui-o, cînd se înavuțise, și așa cum poate nici nu trăsese nădejde, nu numai că nu-i mai trecuse hotarele, dar se statornicise tocmai în București, în orașul blestemat, plin de atîtea amintiri amare. Din bătrînele case ale Zincăi Mamonoaia, cumparate la mezat, el își făcuse meremetisindu-le de-a-ntregul și îngrămădind înauntru tot felul de scumpătăți rare, o

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 46 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

somptuoasă sihăstrie unde trăia pe picior mare, boierește. Cum trăia însă era o halima: ca la el la nimeni. El care de cincisprezece ani ținea bucatar și sofragiu, nu lua masa decît seara și atunci la birt și, tot de atîta vreme, nu se culcase acasă, în pat, niciodată. Slugile sale ce, la dorință, se iveau și piereau, ca niște stafii, mute, el nu le suferea să stea cu dînsul sub același acoperiș; ele huzureau într-o locuință deosebită unde puiseră și-și pripășiseră neamuri sau cunoștințe de cari stăpînul habar n-avea și a rămas de pomină cum acesta văzînd într-o zi, pe geam, că de la el din curte se scoate un coșciug n-a ținut să știe cine fusese mortul. Să stau să-i înșir toate ciudătenile de soiul acesta ar fi să nu mai isprăvesc; mă voi mărgini dar să mă agăț numai de cea mai uimitoare: Pașadia trăia cu schimbul două vieți.

De dimineța pînă seara el nu se mișca de acasă, nu se ridica de la masa de lucru dintre cărți și hîrtii, citea, scria fără răgaz. În timpul acesta nici nu fuma, sorbea cîte puțin numai dintr-o ceașcă de cafea fără zahar și tare. Mergeam din cînd în cînd să-l văd și era de atîtea ori pentru mine o sărbătoare. Ce ființă aleasă, cîtă deosebire între dînsul și ceilalți, ce prăpastie! De vulgaritatea consfințită de obiceiul pămîntului, nici umbră la el, nici urmă – nimic balcanic, nimic țigănesc; pășindu-i pragul treceai granița, dădeai de civilizație. Acolo era sălașul desfătărilor grave ale duhului. Cum era atunci cu puțință ca omul de carte și de Curte care ar fi făcut podoaba zilelor de la Weimar, să se fi învoit a împărtăși de seara pînă dimineța dezmațarea unui Pirgu, ca apuseanul subțire în gusturi și lingav să guste pastrama

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 47 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

și turburelul, schembeaua și prăștina, ca vechiul vienez piedut în vraja visului mozartian să asculte ciamparalele și bidineaua? Îi ațipea estimp oare voința, era cumva victima fără răspundere a vreunei sminteli stranii? Eu unul am crezut că da și mă îndoiesc ca o altă tălmăcire să fi părut mai firească oricui ar fi știut ce îngrozitoare clironomie împovăra în privința aceasta pe Pașadia.

Se împlinise cam un veac de când cel dintâi cu acest nume, la care se adăogase porecla de Măgureanu, după o moșioară de danie domnească, fugind de undeva, de prin părțile turcești, ca să scape de ispășirea unui îndoit omor, se aciuiase în Valahia și ajunsese armaș mare. O tristă faimă supraviețuise omului pătat de sânge ce nu fusese văzut rîzînd niciodată. La veneticul acesta necunoscut, despre care se zvonise că nu-și destăinuia obîrșia pentru că ar fi fost prea joasă, se învederau tocmai dimpotrivă, trupește și sufletește, semnele unei înalte stirpe în cădere: portul semeț și înfățișarea nobilă, trufia, cerbicia și cruzimea, lenea, sila de viață, setea de răzbunare și puterea de ură, semne ce trecu urmașilor săi cari, de nu s-ar fi prigonit între dînșii, dezbinați toată vremea, ar fi putut încă dura o casă puternică și vestită. Credința că țara românească le-a fost neprielnică nu era lipsită de temei, cu toate că și suceala firii lor pătimase și îndărătnice, bîntuită de învrăjbire, nu numai vitregia împrejurărilor i-a împiedicat să ajungă la treapta pentru care-i meneau prețioasele daruri ale minții. Ei se arătaseră lacomi de învățătura, plăcuți la vorbă și meșteri în condei, isteți și destoinici, dar fără șir în ce făceau, cu trăsneli toți și cu toane, purtînd

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 48 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

fiecare în sine plodul propriei sale pierderi și pieiri și, stînd cineva să cugete la soarta Pașadeștilor-Măgureni ar zice că asupra neamului lor apasă o neagră afurisenie care-l mîna fără înduplecare spre stingere, supunîndu-l mai înainte la încercările cele mai grele ale restriștei. Dezrădăcinată și răsădită în pămînt străin, bătrîna tulpină bătută de vijelie își scuturase jalnic cele din urmă frunze. Armașul schingiuitor și ucigaș se prăpădise de timpuriu, otrăvit, zice-se, chiar de ai săi, al doilea, serdarul, vînător posac, își petrecuse mai toată viața în Vlăsia și, învinuit de tîlhărie la drumul mare și de batere de bani calpi, pierise pentru totdeauna fără a i se mai auzi de nume, iar fiul său, părintele prietenului meu, părinte nevrednic și dușman, cartofoar, crai și bețiv, măcinase mai multe rînduri de moșteniri și murise în furiile nebuniei. La fel sfîrșise, tînăr, și vărul său, poetul, iar dintre fete, singura care avusese parte de cununii își aprinsese de la lumîinare părul în noaptea nunții și arsese de vie. Femeile ce slujiseră de matcă – greaca ursuză și sanchie, clocindu-și cu gura încheștată lunga dambla între hîrdaiele de neramzi și de gazii, sîrba haină și dîrjă care, pe patul morții, scupase grijania în barba popii și-și dase sufletul bles-temîndu-și copiii, brașoveanca zăcașă și fățarnică roasă de schiros și de pismă – înveninaseră mai mult acel sînge bolnav, îi sporiseră funesta zestre de racile și de beteșuguri, dar ascuțiseră totdeodată și deșteptăciunea celor născuți dintr-însul, acea stearpă deșteptăciune, nesănătoasă și ea poate, care atinsese o așa înaltă stepenă de agerime la vlăstarul cel din urmă. În acesta, sufletele celor dinainte ai săi

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 49 din 147

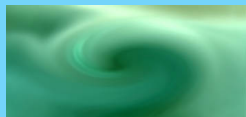
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

cuibau neîmpăcate, licărind în sumbra-i privire, rînjind în zîmbetu-i sinistru, ele-i stîngeniseră înățarea, îl împiedicaseră să apună cu fală, zîticnindu-i minunata cumpănire a însușirilor și numai el știa de cîte ori fusese nevoit să-și încordeze împotriva-le toată stăpînirea de sine, într-o luptă mai istovitoare decît aceea cu vrăjmașii dinafară și din care nu ieșise biruitor deopotrivă pînă la sfîrșit. Într-o zi, ziua hotărîrii celei mari, le lăsase să-și reia din drepturi o parte, ridicase singur zăgazul și se prăvălise în desfrîu adînc, pînă la fund dar, și mă simt dator s-o spun iarăși, degradarea nu-l înfierase o singură clipă căci, dacă seara patriciul cobora în Suburra, el nu-și schimba portul, nici nu-și lepăda însemnele, rămînînd tot așa măreț în vițiu ca și în virtute. Se petrecea însă atunci întrînsul ceva nefiresc: treptat ființa lui cădea într-o amorțeală așa stranie, că acela pe care Pirgu îl tîra, fără împotrivire, după dînsul, nu arăta a fi Pașadia el-însuși, ci numai trupul său, în care singură privirea urma să trăiască, din ce în ce mai posomorîta și mai tulbure, destăinuind parcă o suferință lăuntrică sfișietoare. Ar fi stat astfel, fumînd țigară după țigară, sorbind pahar după pahar, fără a rosti un cuvînt, noaptea întreagă. Cunoșteam mijlocul de a-l rechema la viață; deodată omul se înviora, ochii i se înșeninau, un trist surîs îi lumina rece fața stinsă. Adusesem vorba de ceva din vremuri de odinioară, de demult. Știam că vedenia trecutului, în care se cufunda cu patimă, era singurul lucru în stare să-l miște, de trecut vorbea cu o reculegere mistică; eresul că sufletul său umbros și vechi ar mai fi avut cîndva și alte întrupări fiind singura

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 50 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

amăgire ce-și îngăduia, singura înduioșare și singura mîngîiere. Și așa de puternică era la dînsul acea vedenie că pe dată ne-o împărtășea și nouă – lui Pantazi și mie. Începea atunci, nu mai puțin fermecătoare, o nouă călătorie, călătoria în veacurile apuse. Ne regăseam de obicei în acela, scump nouă și nostalgic între toate, care fu al optsprezecelea.

Eram trei odrasle de dinastii ce nume slăvite, tustrei cavaleri-călugări din tagma Sfîntului Ioan de la Ierusalim, ziși de Malta, purtînd cu fală pe piept crucea de smaltz alb și încununatul trofeu spînzurate de panglica de cîmăvăț negru. Răsărisem în amurgul Craiului-Soare, părinții iezuiți ne crescuseră și ne înarmase Villena. Tineri de tot, într-o caravană, scufundasem pe furtună niște tartane barbarești; mai tîrziu vitejiserăm pe uscat pentru izbînda florilor de crin: fusesem la Kehl cu Berwick și cu Coigny la Guastalla, după cari isprăvi luaserăm rămas bun de la viața ostășească și, dornici de a vedea și de a cunoaște, plecasem, treime nedespărțită, în neconținut colind, pe urmele lui Peterborough. Curteni de viță, de la un capăt al Europei la altul nu fu Curte să rămîie de noi necercetată, tocurile noastre roșii sunară pe scările tutulora, oglinzile fiecăreia ne resfrînseră chipurile înțepate și zîmbetele nepătrunse; de-a rîndul cutreierarăm Curte după Curte; bine primiți și bine priviți pretutindeni eram oaspeții Mărilor, Sfînțiilor și Luminățiilor toate, ai Domnitorilor mari, de mijloc și mărunți, al Prințeselor starițe, ai Prinților-egumeni și ai Prinților-episcopi; la Belem și la Granja, la Favorita și la Caserta, la Versailles, la Chantilly și la Sceaux, la Windsor, la Amalienborg, la Nymphenburg și la Her-

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 51 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

renhausen, la Schönbrunn și la Sans-souci, la Haga-pe-Maelar, la Ermitage și la Peterhof cunoscurăm „dulceața traiului“. În sărbătoarea neîntreruptă de zi și noapte, am petrecut cum nu se mai petrecuse și cum nu se va mai petrece, ne-am înfruptat cu nesaț din toate desfătărilor simțurilor și ale minții căci, deși lipsit de măreție, fu veacul binecuvîntat, veacul cel din urmă al bunului plac și al bunului gust, pe scurt veacul francez și mai presus de orice veacul voluptății, cînd pînă și în biserici heruvimilor le luaseră locul Cupidonii, cînd, lîncezind de dor, inimile fură aduse prinos toate zeului legat la ochi și noi cari am văzut pe mult iubitul tîrîndu-se la picioarele marchizei pe filozoful de la Potsdam scîncind după Kayserlinck și pe Semiramida moscovită smulgîndu-și părul la moartea lui Lanskoi, noi înșine nu scăparăm dulcele molimi – „era atît de frumos seara sub castanii înalți“ – privind însă în femeie și un mijloc nu numai un țel, cum politica ne ispitise, adesea făcurăm din alcovuri puncte și pentru ca totul să ne izbutească viețuirăm în însoțirea celor Aleși și slujirăm pe Cîrmuitori. Amestecați din umbră în toate urzelile și uneltirile, fără noi nu se fereca nici desfereca nimic; prin lingușiri și daruri cumpăram țittoarele regești și ibovnicii împărătești, dregătorilor le eram sfetnici și călăuze, lucram după împrejurări la înălțarea sau la răsturnarea lor, îndeplineam însărcinări de tot soiul: întovărășeam pe Belle-Isle la Frankfurt pentru alegerea Împăratului, plecam cu Richelieu în pețit la Dresda, tocmeam la Paris pînze de Watteau pentru marele Frederic, duceam diamanticelele Elisavetei Petrovna să le șlefuiască la Amster-

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 52 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

dam, porunceam la Malines horbote pentru Brühl și acestea toate nu pentru vînarea de avuție sau de măririi, ci numai din nevoia de a fi pururi în neastîmpăr, în mișcare. Hoinari nepocăiți, veșnic pe drumuri, pătimași de curiozitate și din ce în ce mai ahtiați după plăceri, ne-am răspîndit cu frenezie sufletele în depănarea celei mai înflorite vremi din cîte se cunoscuse, ne-am împărtășit din toate harurile ei și din toate rătăcirile. Și noi am fost nebuni după muzică, ne-am războit pentru Rameau și pentru Glück și asemenea celor trei Crai ne-am închinat copilului care avea să fie Mozart; și noi am avut slăbiciune de aventurieri: Neuhof, Bonneval, Cantacuzen, Tarakhanova, ducesa de Kingston, cavalerul d'Eon, Zanovici, Trenck s-au bucurat în ascuns sau pe față de sprjinul nostru, pe Casanova, bătrîn și matofit l-am aciolat pe lîngă Waldstein la Dux; și pe noi ne-a atras ce părea suprafiresc: oglinda lui Saint-Germain, carafa lui Cagliostro, hîrdăul lui Mesmer, bazaconiile lui Swedenborg și ale lui Schrepfner aflau la noi, cari nu mai credeam în nimic, crezare. Și tot cu luare aminte urmăream lucrările lui Scheele și ale lui Lavoisier. Cu încetul legasem prietenie cu mai toți aceia al căror nume istoria nu se poate scuti să-l însemneze, ne trimiteam răvașe, ne abăteam întotdeauna din cale ca să dăm cîte o raită pe la Montbard sau pe la Ferney, prelungeam încîntătoare popasuri la Hoditz, în Arcadia lui sileziană de la Rosswalde, spoream alaiul Împărătesei în Taurida, ne desfrînam în nebunia carnavalului la Veneția și, tot între măști, în cealaltă Veneție de la miazănoapte, în brațele noastre cădea Regele împușcat de Ankarstroem. Era scris

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 53 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

ca cel mai frumos dintre veacuri să asfințeasă în sînge și cînd, după cîteva luni, vedeam trecînd în par, între fulgerări de cușme frigiene, capul doamnei de Lamballe, înțelegînd că timpul nostru trecuse și că, în curînd, avea să stîrvească și să cadă pradă nimicirii tot ce ne fusese pe lume drag, ne acopeream fețele și pieream pentru totdeauna.

– Ia mai lăsați, nene, ciubucele astea, ne întrerupea sastisit Pirgu, să mai vorbim și de muieri.

Știam atunci că nici gîlceava nu era departe. Pașadia îi tăgăduia lui Pirgu în ce privește sexul gingaș orice fel de pricepere. Nu cu mai puțină tărie, la rîndul său, Pirgu susținea că în materie de dame Pașadia era nul. Să fi judecat după femeile pe cari Pirgu i le aducea lui Pașadia, oricine ar fi fost de părerea acestuia din urmă: numai otrăvuri, rable de pripas, trezitură și răsuflătură. – o adevărată jale. Dar pentru ce atunci Pașadia care, cu banii ce-l țineau, ar fi putut să-și plătească tot ce era mai trufanda pe piață se mulțumea cu ele lăsînd să-și bată așa neomenos joc de el Pirgu căruia numai gustul nu-i lipsea. Vechi copoi, Gorică dibuia, pe la mahala, fete vrednice să slujească de izvod de frumusețe, le momea cu vedenia unei vieți ușoare și bogate, le sprijinea întîii pași pe poteca vițiului cu părinteasă grijă și, ca un adevărat părinte, nici nu se atingea de ele. Cu totul altceva îi plăcea lui. Simțurile sale, ce arătau respingere tocmai de ce e venust și pur, nu se mai deșteptau decît la beție și atunci îi trebuiau femei schiloade, știrbe, cocoșate sau borțoase și mai ales peste măsură de grase și de trupeșe, huidume și namile rupînd cîntarul la Sfîntul Gheorghe,

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 54 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

geamale, baldîre, balcîze. Iar de grețoșeniile la cari se deda cu ele, vorbea atît de zdrențaros încît ar fi făcut să se rușineze, dacă l-ar fi înțeleș, porcii, chiar și maimuțele.

– Nu scuipați, rînjea el, că-i pierde gustul. Ce vreți dacă am boală, dambla?

Abia se potoleau lucrurile că, din chiar senin, izbucnea al doilea rînd de ceartă. Pentru nimic, Pașadia n-ar fi scăpat prilejul de a pune-gri ce era românesc. Pantazi îi lua întotdeauna parte, dar fără pornire; la unul era înverșunarea împotriva unei ființe iubite care-l trădase, la celălalt numai desprețul față de o rudă săracă. În schimb, Pirgu ajungea să se mire el singur cît era de patriot și nu pot să uit cum, mergînd o dată să-l iau de la o adunare de cioclovine îmbrăcate toate în port național, dar fără a vorbi una boabă românește, m-am crucit și eu, ca de altă aia, cînd l-am văzut, dulce păstoraș al Carpaților, cu cavatul în brîu, învîrtind o bătută zuralie cu teozoafa Papura Jilava. Decît să-și audă terfelită biata țărișoară, mai bine se lipsea de toate, se scula și ne părăsea, pentru scurtă vreme însă, deoarece se întorcea întodeauna și niciodată singur. Însoțitorii și-i dejuga, fără să mai ceară încuviințare, de-a dreptul la masa noastră, la care, în chipul acesta, în mai puțin de o lună, am văzut perindîndu-se tot ce Bucureștii avea mai năbădăios, mai zănatic, mai teșmenit și defăimat – jegul, lepra și trînjii societății. Pierdut, ca de obicei, în aburoasa-i visare, Pantazi nici nu-i băga în seamă, era de mirare numai cum Pașadia, omul atît de țîfnos, nu-i respingea, ba dimpotrivă: îi cinstea, le întindea chiar mîna și, după

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 55 din 147

Înapoi

Întregul ecran

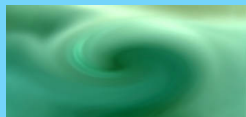
Închide

leșire

oarecari întrebări ce le punea unora cu meșteșug, trăda a nu fi fost tocmai așa străin de ce se petrecea pe lume cum își da aerul. Se făcea foc însă de câte ori, cîntînd: „Ah, după militari, infanteriști, tunari“... Pirgu ne aducea de subțioară pe Poponel.

Se făcuse cunoscut sub această poreclă unul din edecurile ministerului treburilor din afară, băiat de mare viitor, arătînd, ca mulți alții din breasla lui, o aplecare deosebită pentru anumite metode dosnice ale unei școli foarte discutate. Lamsdorf, Eulenburg, Mestschersky îi erau părinți sufletești și de asemenea nășii Poponel se arătase vrednic. Cum, pe vremea aceea, orașul nu era năpădit de numeroși icioglanii de meserie, Poponel trecea drept ceva foarte rar. În făptura sa, care de altmintreli în ce privește drăgălășia nu lăsa decît de dorit, sălășluia, mistuit de toate flăcările Sodomei, un suflet de femeie, sufletul uneia din acele slujnici împutite ce dau tîrcoale seara cazărmilor. Mai mult nu voi stăruî asupra-i; ca să-l descriu, ar trebui să-mi înting pana în puroi și în mocirlă și, la această îndeletnicire, nu mi-aș pîngări numai pana, dar aș spurca mocirla, chiar și puroiul. Și totuși, nu a lui era vina: așa era de la Dumnezeu. La apropierea diplomatului, Pașadia recădea în sumbra-i toropeală și-l aștepta să plece ca să-i facă lui Pirgu imputări amare.

– Pînă cînd, îi răspundea acesta, cu asemenea prejudecăți trezite, pînă cînd? De ce atîta prigoană? Nu cumva ai pofti să-ți faci dumitale curte? Nu? – atunci ce ai cu el? Dumneata nu ții muscal cu luna? – lasă-l și pe el să-și ia ture cu luna. Dumitale îți cere cineva socoteală

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 56 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

că umbli după marcoave, după șteoflfe? – el de ce să nu umble după juni, după crai?

- Bine, stăruia Pașadia, dar pentru ce la face așa pe dădaca?
- Păi altfel, lămurea Pîrgu, nu fac nici ei pe doica.

Era dat în Paște, dat dracului. A! să fi voit el, cu darul de a zeflemisi grosolan și ieftin, cu lipsa lui de carte și de ideal înalt și cu amănunțita lui cunoaștere a lumii de mardeiași, de codoși și de smecheri, de teleleici, de tîrfe și de țate, a năravurilor și a felului lor de a vorbi, fără multă bătaie de cap, Pîrgu ar fi ajuns să fie numărat printre scriitorii de frunte ai neamului, i s-ar fi zis „maestrul“, și-ar fi arvunit statui și funeralii naționale. Ce mai „schite“ i-ar fi tras, maica ta Doamne! de la el să fi auzit dandanale de mahala și de alegeri. Mai cuminte poate, dînsul se mulțumea a le pune la cale, a trage sforile și în aceasta rămînea neîntrecut. Așa cum sucea el treburile, cum le învîrtea, cum îi prostea și-i zăpăcea de la mic la mare, scoțîndu-se pe el basma curată, era o minune; un tîrg întreg îl juca giurguiuna și noi înșine nu am făcut tustrei oare parte din Vicleimul ale cărui păpuși le arunca una într-alta, le smucea, le surchidea, fără să se sinchisească dacă i se întîmpla să le ciobească sau să le sfărăme. Mai primejdioasă javră și mai murdară nu se putea găsi, dar nici mai bună călăuză pentru călătoria a treia ce făceam aproape în fiecare seară, călătorie în viața care se viețuiește, nu în aceea care se visează. De cîte ori totuși nu m-am crezut în plin vis.

Abia se isprăvea masa, că lui Pîrgu i se și făcea de ducă. Îi era

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 57 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

omului sete. Se găseau pe atunci, slavă Domnului, și nu scumpe, vinuri de Bordeaux și de Bourgogne să fi făcut cinste unui ospăț regesc. Lui Gorică nu-i erau însă pe plac, el vrea un vin mai ușor, vin indigen, vin de grădină, descoperea el câte unul grozav și ne căra, prin cine știe ce fund de mahala, să ne cătrănească cu vreo poșircă mucegăită și tulbure. Adevărat lup de mare, Pantazi bea ce-i da de gură, mai lesne chiar decît Pașadia care nu băutura căuta, ci larmă, lumină, lume. De acolo plecam să încercăm alt vină; și-aducea el aminte de niște ravac nebun, la prispa înaltă, sau de niște sînge-de-iepure, să dai cu căciula-n cîini. Între două cîrciumi, luam o cafea la Proțăpeasca sau la Pepi Șmaroț și mai stam de vorba cu fetele la un pahar, cît rostuia Pirgu pentru Pașadia sau altcineva vreo întîlnire pe a doua zi. Ne suiam uneori nițel la „club“, unde Pașadia ținea cîteva lovituri la drum-de-fier, din picioare, la iuțeală; aceasta însă rar, femeilor și cărților fiindu-le hărăzite ceasurile dinaintea cinei. La popasul al treilea începea cheful cu temei pe răpunere. În jurul nostru foiau și forfoteau sinistre jivinele strejinopti ale orașului. Cu ele Gorică se simțea la largul său, își da drumul. Ca argintul-viu, el aluneca de la masă la masă, stîrnea hohote de rîs, mulțumită lui chiolhanul prindea chiag și se înfierbînta; el spunea lăutarilor ce să cînte, le da de băut, se pupa cu ei în gură, apoi îi lua la înjurături și la palme. De altfel, cam de obicei, spre dimineață se lăsa cu bătaie. Străini de tîmbălăul care se umfla sălbatic, Pantazi și Pașadia-și urmau în tăcere visarea ca și cum s-ar fi aflat la mii de poște departe, ceea ce părea că le-o

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 58 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

tulbură era tocmai liniștea. Și ceva ciudat iarăși, când se întâmpla să nu vie Pirgu – avea de moșit vreo poliță cu maimuță, sau se încurca la dardăr cu Mehtupciu – atunci chiar dacă mergeam pe unde fusesem cu dînsul, moțăiam cu paharele dinainte, tot ce vedeam rămînea șters și fără viață, acelei lumi de noapte însuflețitor fiindu-i numai el, el, întruparea vie a însuși sufletului spurcat și scîrnav al Bucureștilor. De aceea îl urmam fără vorbă; cu dînsul am tărbăcit, pe lapoviță și pe zloată, clisa ulițelor fără caldarîm și fără nume de pe la margini, prin funduri de maidane pline de gunoaie și de mortăciuni, am intrat pe brînci aproape, în zăpușala chițimiilor scunde, cu pămînt pe jos și spoite tot așa proaspăt ca țigăncile ce, în flenderițe roșii sau galbene și desculțe, legate numai cu o vipușcă de cîrpă sub genunchi, se dădeau acolo parlagiilor și mățarilor pe o băncuță, o cinzeacă de trascău sau un pac de mahorcă. Și cu toate că nu mergeam în familii, am izbutit să coborîm și mai jos... Adăstam apoi în piață, la ciorba de burtă, pînă în revărsatul zorilor.

Zorile...

...Pașadia se oțerea, se scutura ca după un vis urît. Mă feream să mă uit atunci la chipul său încleștat, să-i întîlnesc privirea tulbure a cărei groază nimic n-ar putea-o spune. Tot astfel, cu inima strînsă, trebuise să se fi întors în grabă, de teama să nu fie prins de lumina zilei pe drum, străbunul ucigaș. Ne despărțeam în sfîrșit ducîndu-ne fiecare leșurile: Pașadia și Pantazi de-a dreptul acasă, eu la baia de aburi, Pirgu la moașă să-l tragă cu oțet de trandafiri și cu opodeldoc.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 59 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Deșuchieturile lui, oricari ar fi fost, ajunseseră să pară la dînsul așa firești că, în Jarcaleți, unde sta cu părinții, pe mahalagiii vecinași nu-i mai cuprindea mirarea cînd îl vedeau întorcîndu-se dimineața cu două flașnete cîntînd fiecare altceva, cu ursul, cu călușarii sau cu paparudele, pe saca, pe targă sau cu dricul.

Dar trista viață de petrecere în care ne îngălasem avu cel puțin o urmare fericită. În scurt timp, o nobilă amicitie legă pe Pantazi de Pașadia. Sufletește, cred că mai vîrtos decît cunoștințele și curtenia îi apropiase tristețea, deși a unuia era albastră și lină ca acele seri ce se întorc, zice-se de demult, iar a celuilalt o neagră și nețărmurită gheenă. Cum Pantazi lua mai totdeauna pe seama lui cheltuiala de noapte, și într-așa fel că nu încăpea din partea lui Pașadia împotrivire, acesta se hotărî să-l ospăteze la rîndul său, dar nu la birt, ci la el acasă. Se scoaseră pentru întîia oară din dulapuri și lăzi pînzeturile de masă de Olanda, farfuriile și cleștarurile de Boemia, argintăria suflată cu aur. Sofrageria fu bogat înflorită cu trandafiri galbeni ce căpătau străvezimi de ceară în galeșa lumină chihlibarie a acelei dulcegi zile de toamnă, cea din urmă frumoasă a anului. Mă simțeam așa de parte de București și mi se părea că acel prînz însemna sărbătorirea reîntoarcerii lui Pașadia dintr-o lungă pribegie, a lepădării lui de Pirgu.

Deși poftit, acesta nu venise. După masă, trecuserăm într-o încăpere de cel mai prețios rococo vienez, îmbrăcată toată, pereți și mobilă, în mătase șofranie cu poleieli de argint întruchipînd flori de nufăr,

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 60 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

salonul lui Kaunitz cum îl numeam, deoarece era împodobit de un fastuos portret al cancelarului-principe în manta Lînei-de-aur și ticluit întocmai după una din odăile de primire a vechiului său Gartenpalast din Mariahilf. Pașadia era menit să trăiască în acel decor aristocratic atît de potrivit cu ființa și cu sufletul său, la dînsul cărturarul și cugetătorul fiind altoiți pe un ciocoi borît căruia, cînd i se întîmpla să se afle ca atunci cu vreunul din semenii lui, în măsură să-l priceapă, își da pe față toată rîia. Mut de uimire, Pantazi nu se mai sătura să-i admire nobila demnitate a ținutei, severa stăpînire asupra mișcărilor și vorbirei, amărăciunea acelui viu sarcasm ce geruia sclipitor, mai rece decît omătul, mai tăios decît oțelul, mai înveninat decît omagul și încă nu mă domiresc cum și le putuse însuși, căci dacă adevărat e că, trebuindu-i veacuri ca să se plămădească, datina rămîne apanagiul exclusiv al singelui, de unde acel strop albastru foarte pur care, respingînd prihana corcelilor, înflorește în ființa lui pe neașteptate atît de semeț; ce tainică înrudire îl lega de acei slăviți dregători mari din trecut, de chipurile cărora îi plăcea să se înconjoare și de ale căror îndărătnicii, apucături și gusturi era așa îmbîcsit, că ei înșiși de ar fi fost rechemati la viață, s-ar fi recunoscut mai degrabă într-însul decît în propriii lor urmași? Atunci am înțeles însă pentru ce i se strigase „raca“, mi-am dat seama cît de monstruos trebuise să fi părut și de străin dezrobiților și feciorilor de lele ce se năpustiseră toți asupra-i ca să-l sfîșie și să-l nimicească.

Și, în vreme ce seara pogora, iar convorbirea lîncezise, fără voie

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 61 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

îmi trecea prin minte tot ce auzisem despre Pașadia. Pe socoteala lui se trăncănise atîta! Brusca lui trecere de la sărăcia lucie la avuție înfierbînta încă, după atîția ani, închipuirile: ba că era în slujba unei puteri străine, ba că pentru a nu da în vileag lucruri de mare gravitate i se plătea scump tăcerea – de altfel, în afară de acele case în care băgase la bani cu nemiluita nu i se cunoștea nici un soi de avere sub soare, nici izvor de cîștig și doar căpetenie de tîlhari sau calpuzan nu era ca bunicu-său, ori de, mai știi minune. Se spunea iarăși că tocmai de la serdar i se trăgea procopseala. Ajuns în adînci bătrînețe, mult bogat și singur, acesta, simțind că i se apropie sfîrșitul, își chemase nepotul la dînsul, în țara îndepărtată unde trăia cu nume schimbat și-l lăsase moștenitor. E drept că din încîlcita cronică a vieții prietenului meu lipseau file, fuseseră ani întregi cînd se dase afund, nu-l mai zărise nimeni, îl crezuse lumea mort. Misterul în care-i plăcuse întotdeauna să se învăluie făcuse să iasă un alt rînd de zvonuri; bunioară se scornise că în zăvorîta să locuință, împresurată de grădini el ținea ascunsă, ori închisă, o femeie, o femeie nu în toate mințile; uneori, noaptea, se auzeau venind din partea locului țipete. Un fapt divers – sinuciderea în împrejurări ciudate a unui cunoscut personagiu bucureștean, a cărui soție întreținea, se zice, legături vinovate cu Pașadia – dase bîrfelii înverșunate prilej să-și atingă culmea: se murmurase că, prins asupra faptului și încolțit, acesta nu se codise să adaoge la lanțul de nelegiuiri al neamului sau o însîngerată verigă. Asemenea istorii chiar de ar fi fost țesute în gherghef de adevăr nu m-ar fi interesat prea mult; mie ce-

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 62 din 147

Înapoi

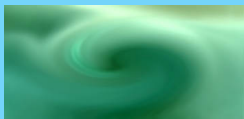
Întregul ecran

Închide

Înșire

mi zgîndărea curiozitatea era altceva, tocmai ceea ce scăpase tutulor celorlalți din vedere. Destul de des, Pașadia spunea că pleacă pentru cîteva zile la munte, dar care era acel tainic Horeb, de unde se întorcea cu puteri proaspete, nu știa, nici nu se întreba nimeni. Ar fi fost firesc să presupun că făptura oțelită, care săptămîni întregi din douăzeci și patru de ceasuri dormea cel mult cîte două și nici acelea în pat, mergea să caute în aerul balsamic al înălțimilor și în singurătatea lor adîncă pacea și odihna și mi-aș fi mărginit presupunerea la atît, dacă demult, fiind copil, n-aș fi auzit, la mătușa mea, de la o cocoană bătrînă, cam rubedenie cu Pașadia, că acesta avea, în răstimpuri, furii, „pandalii“ groaznice, dar că, simțindu-le cînd îi vin, se-nchidea el singur înainte și sta ascuns pînă-i treceau. Între aceste lucruri se făcuse în capul meu o legătură la care nu mă puteam gîndi fără să nu mă cutremur.

Îeșind de acolo cu Pantazi, găsii pentru întîia oară ciudat că despre acestăalt, omul care-mi păruse un prieten de cînd lumea și uneori chiar un alt eu-însumi, nu știam încă nici cum îl chema adevărat: în țifru încunurat ce se vedea pe unele din lucrurile sale, lipsea tocmai slova începătoare a numelui sub care era cunoscut. Nemulțumit eram însă departe de a fi; la plăcerea de a mă bucura de prietenia a două ființe atît de unice fiecare, s-adăoga aceea, pentru mine neprețuită, de a mă afla între două taine ce puse, ca două oglinzi, față-n față, s-adînceau fără sfîrșit. Mă-ntrebam numai dacă din ele avea să mi se dezvăluie vreodată ceva?

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 63 din 147

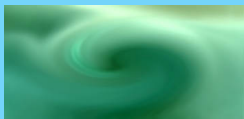
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

Spovedanii

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 64 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 65 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

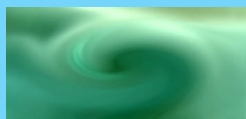
...sage citoyen du vaste univers.

La Fontaine

Pirgu o luase dar spre Poștă, noi spre Sărindar. Ceața se făcea tot mai deasă, umezeala mai pătrunzătoare. Intrarăm în localul cel mai apropiat, la Durieu, în dosul Băncii Naționale și ne aleserăm în fund masa, în colțul cel mai ferit. Dar, în acea seară, prietenul nu era în apele lui: nu povestea, nu bea, nu fuma. Ofta doar într-una și se ștergea la ochi. Dupa ciudata bucurie ce nici cu un ceas înainte îi făcuse nu mai puțin ciudata ocară a Penei, el căzuse într-o întristare deopotrivă ciudată. Atît de terciuit nu-l mai văzusem pînă atunci. Îl pîndeam discret, știind că în asemenea clipe ușurare se află în destăinuire, simțeam că așa ceva nu era departe. Și nu mă-nșelam: îndată ce se reculese puțin, cu glas șovăitor el începu:

– Îți sunt dator o lămurire, amicul meu. Nu știu cum ți s-a părut că pînă acum nu ți-am spus cine sunt dar, te rog, iartă-mă; nu a fost într-adins. De dragul dumitale care mi-ai arătat atîta prietenie, am voit, din capul locului, să-mi calc hotărîrea de a rămîne „incognito“ timpul cît voi fi silit să zăbovesc pe aici și dacă nu am făcut-o încă, e numai fiindcă a lipsit prilejul. Aveam de povestit atîtea altele! Cu dumneata mi-a plăcut să retrăiesc treizeci de ani de călătorii, tot cu dumneata, de nu te plictisește, îmi voi retrăi astăseară copilăria și întîia tinerețe.

Pentru aceasta ne vom întoarce în București, deoarece de felul

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 66 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

meu sunt bucureștean; lumina zilei am văzut-o pe Podul-de-pământ, în casele părintești din fața Vișoarei. De viță sunt însă străin, – și aici, întremîndu-se deodată, glasul i se polei parcă de trufie.

...sunt grec, urmă el, și nobil, mediteranean; cei mai vechi străbuni ce-mi cunosc erau, în suta a șaisprezecea, tâlhari de apă, oameni liberi și cutezători, vînturînd după pradă mările în lung și-n larg, de la Iaffa la Baleare, de la Ragusa la Tripoli. Din Zuani cel roșu, prin doi din fiii săi, purced cele două ramuri ale neamului. Că la obîrșie am fi barbari, cum s-a străduit să mă convingă cînd i-am fost oaspe în palatul său din Catania, capul ramurii siciliene, zisă cu pardosul, fiindcă la vechea noastră stemă: – pe scut sprijinit de monoceri înlănțuiți, în cîmp albastru lebăda de argint, luîndu-și zborul cu gîtul străpuns de o săgeată purpurie – a adăogat, în cinstea unei înrudiri ilustre, în cîmp de aur cu chenar de sîngeap un pardos negru; că am fi fost normanzi, se prea poate, de vreme ce toți, pînă la cei din urmă doi, el și cu mine, am păstrat ca însemne trainice de stirpe părul roșcat și ochi albaștri, dar netăgăduit rămîne numai că mă trag din corăbieri și e singura mea deșertăciune, căci dacă strămoșii ar fi pe alese, cum se cam obișnuiește la casele mari, pe cel dintîi l-aș voi tot corăbier; mi-ar plăcea să cobor din acel Thamus căruia odinioară, în pustietatea unei seri pe valuri, un glas tainic i-a poruncit să meargă să vestească moartea Marelui Pan. Încolo, nu mă fălesc cu nimic, nici chiar cu sîngele vărsat sub flamurile Eteriei de ai mei, cei din ramura cu lebăda, ce de la Candia a trecut prin Fanar în Rusia și-n țările românești.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 67 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Dacă nu sunt însă eu mîndru de neamul meu, el trebuie să fie de mine. Mai frumos nu se putea să sfîrșească. Însușirile lui de mărinimie și de avînt, duhul de jertfă, imboldul firesc către ce e măreț, precum și acel anume lipici ce l-a ajutat să prindă și să se înalțe pretutindeni unde l-a purtat soarta, se îmbină la mine toate în așa desăvîrșită armonie, mulțumită cred faptului că în vinele mele nu se învrăjbește sînge deosebit: părinții mei erau rude de aproape, veri primari. Cam de aceeași vîrstă și orfani amîndoi, fuseseră crescuți împreună și între dînșii înflorise de timpuriu o idilă pe care, în pofida prejudecății, o consfințiseră prin căsătorie.

Am fost copil unic. Asupra capului meu se resfrîngea via lor iubire, ei priveau cu duioșie oglindindu-se în ființa mea contopite sufletele lor gemene, mă împresurau de mii de îngrijiri. Nici laptele ce l-am supt n-a fost străin. Binecuvîntat fie cerul că mi-a hărăzit o pruncie fericită. La ea de cîte ori mă gîndesc mi se înfățișează, filfiind în văzduhul senin al unei dimineți de primăvară, zboruri albe de porumbei. E cea mai îndepărtată din amintirile mele. Și e totdeodată un simbol.

Dar copilul atît de alintat nu era vesel; sufletul meu a fost întotdeauna împăienjnat de acea ușoară melancolie a firilor prea simțitoare, așa simțitoare că pînă și mîngîierile le fac să sufere, pînă și plăcerea le rănește. Cu cît înainte de a-l citi pe Lucrețiu îmi dasem seama că din izvorîrea voluptății răzbate ceva amar care se ascunde înnăbușitor în însăși mireasma florilor.

Nu-mi închipui să se afle mulți oameni pe cari viața și vîrsta să-i fi

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 68 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

schimbat atît de puţin cît pe mine. Pînă la moarte voi rămîne acelaşi: un visător nepocăit, pururi atras de ce e îndepărtat şi tainic. Eram foarte mic cînd, uitînd de joacă, mă furişam în grădină să ascult de după uluci cum o femeie peltică îngîna cu glas slab, alături, un cîntec, acelaşi, parcă o aud: „O pasăre-n zbor, rîu de plăcere, eu vin a plînge a mea durere“... şi apoi suspina cu caturi, îndelung. De la un timp, nu s-a mai auzit cîntecul... Pe înserate, îmi plăcea să mă aşez cu Osman, dulăul, pe prispă şi să privesc cum răsar stelele.

Din întîii ani ai vieţii mele, acum cînd m-am întors în locurile unde i-am petrecut, şi poate ca semn al ivirii bătrîneţii, amintirile de soiul acesta se deşteaptă tot mai vii, ating uneori chiar nălucirea. Mi s-a întîmplat, în Cîsmegiu, să mă revăd aievia, copil, aşa cum eram acum o jumătate de veac, cînd sub aceiaşi copaci mă purta de mînă mama Sia.

Alături de părinţii mei, în inima mea îşi are locul mama Sia, buna noastră mama Sia, femeia de încredere care i-a dădăcit şi crescut pe dînşii ca şi pe mine. Era privită ca o rudă, se şoptea că era chiar, simbrie nu primea, sta cu noi la masă şi ne chema pe nume, bombănea şi socrea pe toţi din casă, unde stăpîină de fapt era dînsa; mama nu ştia de nimic.

Mama era o păpuşă, păpuşa cea mai drăgălaşă, cea mai dulce. De frumuseţea ei mersese vestea; s-o fi văzut despletindu-şi bogatul pşr ca mierea arsă şi să fi întîlnit adîncă privire a ochilor ei albaştri cu sprîncene negre, ai fi zis că una din acele albe Magdalene zugrăvite în

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 69 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

zilele cele mai galeșe ale decăderii școalei italienești pogorîse însuflețită din cadră. Deși am iubit-o pînă la idolatrie, tot mi se pare că n-am iubit-o destul și la gîndul acesta mă cuprinde remușcarea. O cîntare ce se stinge, o floare ce se scutură, o stea ce cade mi-aduc de dînsa negreșit aminte și atunci icoana ei se adumbrește de farmecul celor pieriți înainte de vreme așa duios că nu o pot întrezări decît prin lacrimi.

La tata am ținut altfel, simțimîntul ce s-a închegat cu încetul pentru dînsul a purces de la judecată, întemeiat pe admirare. În coconașul sclivisit, cu mîini de femeie, care la Paris trecuse drept englez, după înfățișare și felul de a se purta, se dezvăluiseră virtuți rare, un caracter. Învățătura lui și ocrotirea domnitorului Alexandru Ioan, la care se bucura de mare trecere, îl făcuseră să fie numit de-a dreptul la Curtea de Apel și repede înaintat la Înalta Curte. Fusese apoi deputat. Secularizarea averilor mănăstirești și împrăștierea țăranilor i se datoresc în mare parte lui. A fost cel mai tînăr dacă nu și cel mai de seamă dintre acei cîțiva bărbați cu vază ce, după răsturnarea lui Vodă-Cuza, s-au retras din viața politică pentru totdeauna. Eram băiat răsărit cînd, într-o după-amiază, au venit la noi doi boieri necunoscuți și au stat închiși cu dînsul în salon mai bine de un ceas. Înainte de plecare, tata i-a lăsat nițel singuri și a trecut în iatac la mama, apoi s-a întors ca să ducă pe neașteptații mosafiri pînă în uliță, la trăsură. Seara am aflat că tata ceruse și învoirea mamei ca să nu primească să fie ministru.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 70 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

De altfel, de teama ca liniștea ce domnea în cuibul nostru să nu fi fost cîtuși de puțin tulburată, tata nu lua nici o hotărîre fără să n-o fi întreat și pe mama, lucru care-și avea, firește, și neajunsurile lui. Din pricina ei, deși în belșug, trăiam mai prejos de puterile noastre mult, viața ce duceam nu era, după cum s-ar fi căzut, boierească și de vreo schimbare cît de ușoară în ale ei, mama avea groază. Niciodată dînsa n-a voit să se miște din București; să fi mers și ea la țară, la vie, la băi – ferit-a sfîntul – și trebuie să fi avut hazul lor călătoriile acelea cu chervanul la Borsec sau la Zaizon. Pîna și de acasă se urnea greu. Cine ar fi crezut că tocmai dintr-însa era ursit să nască omul care avea să ocolească pămîntul de mai multe ori!

Biată mama, cîte avea! Era friguroasă cum nu se mai poate, de căldură pătimea, soarele să n-o fi atins ori vîntul, lumina îi făcea rău, întunericul o apăsa, la zgomotul cel mai ușor tresărea speriată. Dacă vedea sînge, leșina. În petreceri – și era atît de sărbătorită – nu afla decît oboseală. Prietene de seama ei nu ținea să aibă; în schimb, la noi s-aduna zilnic un guraliv sobor: cocoșnețe de mahala ușarnice, puțind a sărăcie, preotese, moașe, dulcețărese, femei de rînd meștere să dea cu cărțile sau să citească în cafea. Cheful ei era să se îmbrace țărănește, cu vîlnic și maramă, să-și atîrne la gît mărgean ori lefti și mărturisea cinstit că lăutarii îi plăceau mai mult decît opera italienească. „Anicuța trage a prost“, avea obiceiul să spună despre mama tușa Smaranda. Și cînd, la moartea acesteia ne-au rămas casele cele mari cu paraclis de la Cișmeaua Roșie, tot mama a fost care n-a voit

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 71 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

să ne mutăm în ele, zicînd că pe Podul-de-pămînt, sau de pastramă, după porecla veche, era mai frumos. Avea poate dreptate: între Sfîntul Constantin și Sfîntul Elefterie, de la Giafer la Pricopoia, acolo unde azi stăpînește paragina, se ținea grădină de grădină, numai pomi roditori, liliac, bolte de viță. Mușetelul și nalba năpădeau curțile, pretutindeni leandri, rodii, lămîiță, la ferestre se înghesuiau ghivecele de garoafe, de mușcate, de cerceluși, de indrușaim de șiboi. Iar dincolo peste gîrlă, închizînd zarea, se împînzea, scăldat în verdeață, dealul Cotrocenilor!

Prietenul se opri aci, zîmbind, își aprinse cu tabiet țigara porunci cafele, vin. Și reluă numaidecît firul povestirii.

– ...Într-un salon viu luminat, cocoane în malacov, încărcate de scule, boieri cu favoriți sau cu imperiale, la grumazul cărora scînteie briliantele Nișanului, se apleacă adînc ca să sărute mîna unei bătrîne îmbrăcată în verde, o bătrînă puțintică la trup și uscățivă, cu păr cănit morcoviu, cu ochi spălăciți albaștri. Are însă aerul atît de măreț: ea stă dreaptă, capul îl ține sus, căutătura-i e semeață, vorba răspicată și poruncitoare. De șapte ani de cînd s-a întors din cea din urmă călătorie la Baden-bis, ea nu mai iese din casă și, pentru că singurătatea îi e urîtă iar somnul rar, în fiecare seară, după-masa de douăsprezece tacîmuri, are pînă tîrziu sindrofie.

Cu dînsa avea să piară una din rămășițele întîrziate ale lumii de odinioară, ea apucase încă vremurile bune: în 1871, cînd a răposat, mergea pe optzeci și opt de ani și era de șaptezeci și doi văduvă,

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 72 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

după o scurtă căsnicie cu un beizadea grec, un copilandru găman care se îndopase cu coacăze și avusese încurcătură de mațe. De atunci nu voise să se mai mărite și-și petrecuse o bună parte din acea lungă viață „înăuntru“, peste tot printre ce era mai strălucit în nobileme. Credincioasă prejudecăților acesteia pînă la habotnicie, ea ar fi făcut pe oricine să-i ierte îngîmfarea îndată ce ar fi auzit-o vorbind; darul ce avea în privința aceasta fiind mai uimitor decît însăși ținerea ei de minte; ca să spună un mărunțiș un fleac de nimic, avea felul său anume; cînd povestea, citea parcă dintr-o carte frumoasă. De altmintreli o stană de bun simț, un munte; nici eresuri la dînsa, nici ciudățenii deoarece nu pe socoteala ei trebuia pusă aceea singură de a nu se fi îmbrăcat niciodată altfel decît în verde, nici purtat alt soi de piatră scumpă afară de smarande. Cu timpul, verdele se întunecase, se ascunsese sub un înveliș de horbotă neagră și numai cînd au culcat-o în sicriu, au mai gătit-o după a să dorință, cu rochia de lastră nerămzie pe care o purtase ca mireasă.

Odihnească în pace! Din recunoștința ce-i păstrez, mi-am făcut lege; osebit de însemnata ei stare, ea mi-a lăsat acea comoară sfîntă care e datina, ființa mea lăuntrică toată e făureala ei, numai a ei; dăscălindu-mă întru cele înalte, ea a deșteptat în mine vechile năzuințe. De la dînsa am învățat că fac și eu parte din aceia cărora le e de la Dumnezeu dat să poruncească, cei ce prin avuție și faimă se înalță deasupra muritorilor de rînd. Iar ananghia clipelor hotîrîtoare de mai tîrziu ale vieții mele, am înfruntat-o numai cu ajutorul amintirii ei;

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 73 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

în frigurile îndoielii și ale obidei, vedenia Luminăției sale mi-a răsărit întotdeauna înainte, mult senină, în veșmînt verde, scînteind din cap pînă-n picioare de pietre verzi.

Eram zilnic adus după-amiazi la dînsa. Acolo stam de față la di-chiseala ei ce se prelungea pînă seara. Estimp istorisea. Protipendada a trei sferturi de veac o cunoscuse în ființă, văzuse de mai multe ori pe Napoleon I, care odată-i vorbise, fusese cu tatăl ei la Viena în vremea Congresului, danșase cu împăratul Alexandru și cu Metternich, primise în Italia omagiile lui Chateaubriand și ale lui Byron. Ca să nu piardă pensia de general-maior a caimacamului, ce din porunca împăratului Nicolae i-a fost slujită și ei toată viața, de la 1830 nu mai călcase în Franța pe care, de cînd cu războiul nelegiuit, cum îl numea, din Crimeia, o ura de moarte. Totuși, după grecească, bineînțeles, limba de care se slujea mai cu drag era franțuzească, o franțuzească de veche Curte, cuprinzătoare și înțepată, mirosind a pergamută și a mosc. Cînd însă i se întîmpla să pomenească de ceva din trecutul neamului nostru, o da pe românește și atunci povestirea se lumina mistic; dînsa găsea întovărășiri sublime de cuvinte ca să spună lunga încumetare împotriva păgînului cotropitor, nepregetata mucenicie, evlavia învingînd asprul drum. Cu ce suflu vorbea de trădările celor doi mari dragomani și de crunta-le ispășire, de celelalte capete, opt la număr, retezate de iatagan în mai puțin de o sută de ani, de fuga în Rusia, de ațîțarea a două războaie și de stîrnirea Eteriei. Ca istoriile acestea nimic n-avea darul să mă încînte; plăcerea cu care le ascu-

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 74 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

tam, tot mai vie, și-atingea culmea când venea rîndul amintirilor din îndepărtata ei copilărie, atît de îndepărtată și de înflorită, petrecută numai în desfătări și în răsfățuri. Bătrîna pe care o vedeam în oglină, spilcuindu-se între lumînările devreme aprinse, fusese una din cele trei nestimate pentru cari sîngeraseră atîtea inimi. Și priveam visînd, cadra în care erau înfățișate, ținîndu-se după mijloc, tinere, bălane, cu ochi albaștri și sprîncene negre, tustrele: Bălașa, Zamfira și Smaranda. Botezîndu-le astfel, mama lor, căimăcăneasa Păuna, o hărăzise pe fiecare pietrei scumpe ce-i alesese de nașă, legînd-o cu jurămînt ca toată viața alta să nu poarte și să se îmbrace numai în culoarea acelei pietre. Ai zice că e dintr-un basm, nu e așa? – și nu e, într-adevăr, decît un amănunt din minunatul basm al acelei Domnițe a alintărilor care fu străbunica. Ți-l voi povesti odată de-a-ntregul și vei afla atunci, poate cu mirare, că gusturile subțiri și deșertăciunile mărunte, iubirea de flori și de miresme, de scumpătăți, podoabe și odoare, pofta de huzur și de risipă ne vin de pe partea românească, prin dînsa, nu, cum s-ar crede, de la greci. Tot de la ea și frumusețea. Curiozitatea de a ști de la cine am moștenit deosebitele înclinări ale firii mele m-a împins a cerceta cum era aceea a strămoșilor, dar în afară de ce apucasem să prind de la bătrîna mătușă, mărturiile fiind rare, n-am descoperit mare lucru, așa că n-am putut da de urma celei mai ciudate: e vorba de neînvinsa slăbiciune ce am de țigani – ai băgat fără îndoială de seamă cît mă înduioșează amărîta lor soartă, cu ce drag stau la sfat cu dînșii în graiul lor desprețuit? L-am învățat de mic, la cuine, de la moș Stan

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 75 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

piftierul, unchiaș aproape orb, rămas după dezrobire, pînă la moarte, în curtea noastră unde se și născuse. Cu vederea, pierduse și somnul și, iarna-vara, ziua-noaptea sta cu luleaua în gură la vatră. I-era mare foc de mine; cînd se întîmpla să am fierbințeală – mă deocheam lesne și se speria lumea din casă – mi-l aduc aminte cum mă lua în brațe și mă legăna plîngînd. Deopotrivă prietenoase îmi surîd din trecut, cu dinți albi, și alte chipuri de țigani și de țigănci; cu o țigancă am gustat înțîia oară dragostea, o țigancă de la zid. Purta floare roșie la ureche și umbla danțînd. Aveam șaisprezece ani. Era pe vremea salcîmului, seara, după ploaie. I-am dat un galben și am uitat s-o întreb cum o cheamă. Și n-am mai întîlnit-o.

Îmi înșiră, în chipul acesta, cu privire la una sau la alta, felurite istorii. Reieșea din ele că primise o creștere cum nu se putea mai îngrijită și că învățase temeinic sub luminata priveghere a tatălui său care plănuise să-l trimeată să urmeze vreo școală înaltă la Paris, dar cocoana Anicuța, sprijinită de Sia, se împotrivise. De altfel nici el nu se împăca bucuros cu gîndul unei despărțiri de acei părinți atît de iubitori, ce se purtau cu dînsul ca un frate și o soră mai mari, cum arătau de la o vreme chiar ca înfățișare. Ar fi dus dar cu ei împreună acea viață retrasă și tihnită înaintea, pînă cine știe cînd, dacă în 1877, puțin după ce el împlinise douăzeci de ani, nu izbucnea războiul. Îi dau aici iarăși cuvîntul.

– Mersei să-i aduc tatei la cunoștință hotărîrea mea de a pleca negreșit la oaste, hotărîre de la care nimic pe lume n-ar fi fost în

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 76 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

stare să mă abată. Marele Alexandru Nicolaevici, Cezarul pravoslavnic, trăsesese sabia împotriva vrăjmașului de moșie, și din clipa aceea pentru mine, viu sau mort, loc de cinste nu mai putea fi decât acolo unde filiiuau steagurile împărăției Sfinte de Răsărit. Tata mă întrebă cu spaimă ce avea să zică mama? – și te las să-ți închipui uimirea lui cînd îi spusei că dînsa, la care fusesem mai înainte, îmi dase voie. Ce s-a petrecut atunci într-însa rămîne o enigmă. Și minunea – căci altfel cum aș putea-o numi – nu se mărgini la atît. Deodată o cocoană foarte mare se deșteptă în păpușă. Deschise casa de la Cișmeaua Roșie și o prefăcu în spital pentru răniți, în totul după cum o tăia pe ea capul și arătînd atîta pricepere că parcă pînă atunci numai cu asta se îndeletnicise. La rîndul său, tata primi o însărcinare pe lîngă principele Gorceakoff, între neamul căruia și al nostru fuseseră legături de prietenie. Înnodai și eu una, mai înaltă, ce se consfinți în focul luptei – vă povestii mai adineaori ceva de Serghie de Leuchtenberg. Să fi trait... Cu moartea lui, la care am fost martor, începea pentru mine un dureros șir de încercări. Întorcîndu-mă acasă, aflam că mama nu mai era. Ca ai dînzei toți, ea nu înțelesese să se cruțe. Greu răcită în cumplita iarnă a războiului, nu voise să se îngrijească și, într-o încordare semeață își făcuse tînjind boala pe picioare. Departe de soț și de copil, își dase istovită sufletul în brațele mamei Sia, fără o cîrtire, fără o lacrimă, senină pînă la sfîrșit. Viteji cărora ea le alinase chinurile au dus-o, plîngînd, pe umerii lor la groapă. Grozăviile războiului mă pregătiseră să pot îndura această lovitură care, în schimb însă, îl

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 77 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

nimicea pe tata; adesea mai puțin am suferit s-o știu pe ea moartă decît să-l văd pe dînsul viu. Sărmanul nu mai era de recunoscut, slab și gîrbov cum ajunsese, cu plete cărunte încîlcite și cu barbă, cu unghii netăiate și negre, murdar, soios... O deznădejde sfișietoare se oglindea înl ochii lui sticloși ce-i trădau, chiar dacă nu vorbea, rătăcirea minții. Jalea lui casnică nu-l făcuse să uite de mîhnirea ce-i pricinuisse pierderea Basarabiei; de nu prindeam de veste la timp, apuca să trimită înapoi cordonul Sfintei Ana, al cincilea din cele șase cu cari a fost cinstită casa noastră. Am înțeles din capul locului că nu-mi rămînea decît să mă resemnez: omul era osîndit. Nu se mai hrănea nu dormea, bea într-una la țuică și fuma fără încetare. A mai dus-o așa cîteva luni și a mers să-și ia locul de veci lîngă mama. Curînd apoi culcam la picioarele lor și pe mama Sia și rămîneam singur pe lume.

Mi-a trebuit vreme să mă reculeg. Aproape nu mă mișcam de acasă, tîrziu am început să fac plimbări călare afară din oraș. Cu prilejul acesta am băgat de seamă că la pod, la „Marmizon“, îmi ieșea mai totdeauna înainte o fată foarte frumoasă. De la un timp, mi-era un fel de grijă că n-aveam s-o întîlnesc și dacă se întîmpla așa mi-era ciudă. Pe nesimțite, plăcerea ce de la început îmi făcuse să o văd a ajuns o nevoie și era din ce în ce mai amestecată cu duioșie; ziua, noaptea chipul ei îmi răsărea în tot ceasul înaintea ochilor, nu mă puteam gîndi la dînsa fără să nu mă tulbur, iar cînd mă aflam în fața ei mă cuprindea o sfială pînă atunci necunoscută, care m-a împiedicat îndelung să-i vorbesc. Ce-mi părea ciudat în toată istoria

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 78 din 147

Înapoi

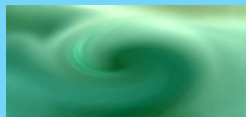
Întregul ecran

Închide

leșire

asta nu era că mă îndrăgostisem – îmi venise și mie rîndul – dar că mă îndrăgostisem tocmai de fata cu pricina, deoarece, de la fire, nu simt atragere decît pentru femeile oacheșe, cît mai oacheșe, și dînsa era bălană și albă pînă la serbezime, așa că nu trebuie să te mire, amice, dacă am să-ți spun că, deși am iubit-o cu patimă, nici o clipă făptura ei, chiar avînd-o aproape, n-a așteptat într-a mea o bănuială măcar de poftă trupească; ceea ce a făcut ca tainicul meu simțimînt de iubire să se închege a fost numai mila. Cînd am auzit-o pe Wanda, așa o chema, mărturisindu-mi plîngînd traiul ei chinuit de vitregia nevestei a doua a lui tată-său, un polonez, bețiv se înțelege, care o ducea de azi pe mîine cu prăsila lui din ce bruma agonisea cîrpind haine și curățind pete, și am aflat că umblau s-o vîndă, cum făcuseră și cu o soră a ei mai mare, pentru ca s-o scap m-am hotărît să trec peste prejudecăți și s-o ridic pînă la mine. Știam ce vîlvă urma să stîrnească fapta mea, o știam prea bine, dar nu de judecata celor vii mi-era teamă, ci de a celor morți, căroră nu deopotrivă mă puteam scuti să le dau socoteală și erau nopți înfrigurate de nesomn cînd îi vedeam aieva, înșirați ca în vechile icoane grecești pe fund de aur roșu și țepeni în caftanele lor de sarasir, pe acei trufași arhonți purtîndu-și în mîini capetele tăiete, iar privirile lor neînduplecate întorcîndu-se cu scîrbă de la mine, vînzătorul. Să dau înapoi n-aveam însă tăria și mă lăsam tîrît în voia soartei. Anul cernit era pe sfîrșite, puțin mă mai despărțea de ziua logodnei, poruncisem chiar inelele.

Or, în dimineța cînd le aduceam de la giuvaiergiu cu numele noas-

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 79 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

tre săpate, găsii la poartă, pe laviță – stam încă pe Podul-de-pământ, calea Plevnei, cum i se schimbase numele – pe cocoana Elenca a sa-meșului, una din cele mai de ispravă mahalagioaice prietene cu mama; mă aștepta să-mi spuie ceva. Avui o presimțire... Am poftit-o în casă. A jelit-o întâi pe cocoana Anicuța, dar îndată ce lacrimile i-au dat răgaz, s-a ridicat cu strășnicie împotriva a ce pusesem la cale, zicînd că aș fi săvîrșit mare păcat chiar dacă Wanda ar fi fost o fată cinstită, necum o tîrîtură care se întinsese cu toți derbedeii și trecuse pe la doftor și pe la moașă. Rămăsei încremenit.

– De nu crezi, maică, adăogă ea, stai o dată noaptea la pîndă după unsprezece să vezi singur cum își bagă hăndrălăul pe fereastră. Să ți-l spun și cine e: Fane al văduvei, zugravul, ăla care cîntă cu armonica.

Mi se puse atunci un junghi la inimă, urechile porniră să-mi vîjîie și se-nvîrți casa cu mine. Eram rănit de moarte. Cum însă, oricît de zguduitoare ar fi împrejurările, nu-mi pierd sărita, judecai și atunci rece. Că înainte s-o fi cunoscut, lipsită cum era de pază și de creștere și înconjurată de pilde și de îndemnuri rele, greșise, era sîngeros pentlu mine, nu însă de mirare, dar ca să-și bată în așa hal joc de obrazul meu, și cu cine, în ajunullogodnei, asta covîrșea orice măsură și nu puteam să i-o iert. Și mi-am adus aminte că punînd mama o dată să-mi ghiceasă norocul, îmi dase că de toate fericirile am să am în viață parte, numai de dragoste nu. Am mulțumit cocoanei Elenca și i-am spus să fie pe pace. Cînd, după obicei, la ceasul prînzului a venit Wanda, m-a găsit îmbrăcat de drum, strîngînd curelele geamantanu-

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 80 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

lui. Am născocit că trebuia să plec degrabă pentru cîteva zile la țară. În tot timpul mesei, am scrutat-o pe furiș; afară de blîndețe și de nevinovăție, pe chipul și-n privirea ei nu se citea nimic. Am cunoscut atunci chinul, sfredelitor între toate, al îndoielii, mai ales că-mi părea și cu totul de necrezut ca ființa aceasta să nesocotească atît de bunește cel mai de pismuit noroc ce una de teapa ei ar fi putut visa. Am plecat împreună cu trăsura, pe dînsa am lăsat-o la ea acasă, iar eu am ieșit pe drumul Cotrocenilor, am ocolit jur împrejur orașul și pe înserate m-am întors pe la Capu-podului la Cișmeaua Roșie. Am intrat în paraclisul demult părăsit, unde nu mai călcasem din copiărie, am aprins un muc de făclie rămas din alte vremuri și, cerînd mijlocirea duhului domniței Smaranda pe lîngă Cel-de-sus, m-am cufundat în rugăciune.

Harul ceresc nu întîrzie să se reverse asupra-mi, la razele sale înțelesei că tot ce se întîmpla era spre izbăvirea mea, care sta numai în înșelăciunea Wandei sau în grabnica ei pieire. Dumnezeu nu îngăduia ca stema casei noastre, ce de la 1812 se răsfața sub cunună de comite pe pieptul vulturului cu două capete rusesc, să fie prihănită. Și îngînai: „Nu nouă Doamne, ci numelui tău veșnică fie-i slava!“ Și unde m-a apucat, de ce era să făptuiesc, o groază!... Am plecat de acolo împăcat cu soarta, redobîndit. Gîndurilor feroase ce pritocisem tot drumul le luaseră loc teama și dorința ca Sămășoia să nu fi mințit și cînd, peste două ceasuri, am avut dovada vie a trădării, în însăși durerea mea am aflat ușurare. Acum, că ființa în care întrupasem vi-

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 81 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

sul de iubire al tinereții mele era pentru mine pierdută, mi-am zis că nu-mi mai rămînea decît s-o dau uitării.

Dar nu mi-a fost cu putință. Nici astăzi, după treizeci de ani, dragostea mea pentru dînsa nu s-a stins, depărtarea și timpul au făcut-o însă mistică: nu pe Wanda însăși o mai iubesc, nu făptura ei care, dacă mai e pe lume, e schimbată, ofilită, îmbătrînită, ci amintirea, nespus de duioasă și de dulce. Iar la femeile ce s-au perindat de atunci în viața mea, ceea ce am iubit a fost numai vreo asemănare cu dînsa: la unele am găsit părul ei galben sau ochii verzui, la altele tristețea surîsului, legănarea mersului ori melodia glasului ce mă fermeca atît... Iată pentru ce deunăzi i-am dat dreptate lui Pașadia, cînd spunea că în amor nu vede decît fetișism. Da, fetișism, fetișism...

Dete din umeri și lepădă țigarea căreia, de liniștit ce povestise, îi rămăsese scrumul întreg. Ceru poame, un vin mai vîrtos, alt rînd de cafele. Și gustînd, și sorbind, urmă.

– Ca să mă ameteșc, mă aruncau în vîltoarea vieții de petrecere, și cu așa avînt că am speriat cu desfrîul și cu risipa Bucureștii. Vreme de un an, la Cișmeaua Roșie, unde mă mutasem, chefurile pînă la ziua albă s-au ținut lanț. Din ce era mai stricat, îmi făcusem o numeroasă curte: cînd plecam la vînătoare sau dam cîte o raita pe la mănăstiri eram cu un alai de cel puțin douăzeci de trăsuri încărcate cu vîrf, bașca feciorii cu merindele și taraful meu de lăutari. E drept că n-a fost o singură dată ceva, cît de neînsemnat, care să fi lăsat de dorit, se întrecea o lume să-mi facă voile și să mă desfete; se mergea adesea

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 82 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

cu zelul chiar prea departe: era de ajuns să spun peste zi că-mi place o femeie ca seara s-o găsesc la mine în așternut. Erau bărbați cari mi-aduceau nevestele și frați surorile. Dar mă ținea tare scump și, ca să fac față la atîta cheltuială, după ce-am bătut la papuc ce moștenisem bani gheață, am făcut datorii peste datorii. Cum dam de fund, nenea Scarlat, zis „Ibric“, un ticălos de boier bătrîn, samsar, geambaș și mai ales altceva, îmi făcea numaidecît rost de împrumut cu dobînzii sălbătice. Mă încurcam din ce în ce mai rău; cînd venea cîștiul, arenzile și chirile mi se plăteau cu propriile mele polițe pe cari eram nevoit firește să le primesc. Atunci iscăleam altele și așa am iscălit mereu, uneori fără să mă uit ce, pînă cînd, trimițîndu-l într-o dimineată pe nenea Scarlat după parale, mi-a adus răspunsul că întărcase bălaia și că în curînd trebuia să mă răfuiesc de toate socotelile. Și mă povățuia, rînjind, să vînd mai bine de bunăvoie ce aveam decît să las să mă vînză cu toba; îmi găsea el cumpărător. Îl poftii ca deocamdată să-mi caute, și fără zăbavă, ceva zimți: era în ajunul zilei mele de naștere și țineam, într-un anume scop, s-o prăznuiesc în lege. Îi încredințai cîteva din sculele domniței Smaranda, niște paftale, să le puie amanet.

– Am avut, zise el, întorcîndu-se cu bani buni, mare noroc; un sfert de ceas de întîrziam, rămîneam cu buza umflată, pleca prietenul din București.

N-am întrebat nici de data asta cine era acel tainic cămătar; ce mă mai privea? L-am însărcinat pe nenea Scarlat cu pregătirile și poftirile pentru a doua zi, iar eu m-am închis în salonul „Nestimatelor“, unde

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 83 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

pînă seara am ars hîrtii de familie. Am cinat la „Hugues“, singur, apoi am luat-o rara pe uliți. Nu pot uita acea aburoasă și rece noapte de april, parcă bătută cu smîntînă de luna plină și ușor îmbălsămată de zarzării înfloriți, noapte care pentru mine avea să fie cea din urmă. Să nu-ți închipui că voiam să mă prăpădesc fiindcă îmi pierdusem averea; era dimpotrivă: risipisem tot pentru că, demult încă, mă hotărîsem s-o sfîrșesc cu viața de care eram sătul; privești ea mi-adîncise înnăscuta tristețe, în plăcerile ei aflasem numai dezamăgire și dezgust. Și ca să pier dintre cei vii, alesesem ziua în care împlineam douăzeci și trei de ani. Aveam să plec din mijlocul petrecerii și să nu mă mai întorc; nimeni n-avea să descopere ce se făcuse cu mine, taina pieirii mele avea să rămîie în veci nepătrunsă – luasem toate măsurile. Pînă în zori, dulci vedenii din anii copilăriei mi-au răsărit înaintea, înduioșîndu-mă, dar fără să mă și tulbure; seninătatea cu care cei din sîngele meu au știut să întîmpine moartea nu m-a părăsit cîtuși de puțin nici pe mine. Cînd liniștit, m-am întors acasă, am găsit o fițuică, sosită seara tîrziu, prin care eram chemat să mă înfățișez negreșit la amiazi la tribunal. Era pentru a mi se aduce la cunoștință că, în ajun, fusese omorît unchiul meu Iorgu.

Deși îi veneam nepot de veri primari, nu-l cunoșteam nici din vedere. Căsătoria nepotrivită din care se născuse și, în urmă, alte neînțelegeri îl îndepărtaseră pe tatăl său și pe dînsul pentru totdeauna de celelalte rude. La fireasca lui dușmănie față de ele, dușmănie înveninată de neputința de a le vătămă întru ceva, se răspunsese cu

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 84 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

un despreț adînc pe care astăzi nu mă mai învoiesc a-l împărtăși. Era un om! În loc să se mulțumească a trîndăvi coconește cu ce descursese din moștenirea părintească, se înhămasese de timpuriu la o grea muncă, ținuse în arendă moșii, bălți, vămile, ocnele, poșta, făcuse negoț întins de cherestea și de lînă, ridicase han în București și schelă la Dunăre și norocul îi răsplătise cu îmbelșugare îndrăzneala și hărnicia. Războiul, în vremea căruia de fapt fusese marele proviant-maistru al oștilor, făcuse dintr-însul cel mai bogat om din țară, ceea ce nu-l împiedica să dea sume de batjocură, un galben-doi, cu camătă pe amanet la nevoiași. În lupta pentru înavuțire nu se îngăima cu alegerea mijloacelor. De curînd, cîștigase astfel cu cîrcota și cu mita vechea judecată ce avea cu dîrjii moșneni de la Toroipanu pe Neajlov pentru partea lor de moșie și plecase să facă măsurătoarea. Cînd intrase în pădurea din vecinătate, pe unde trece drumul, se pomenise deodată înconjurat de numeroși țărani înarmați și oprit. Se ridicase atunci în picioare și scosese două pistoale, dar, înainte să apuce să tragă, fusese înșfăcat, răstignit pe scara trăsुरii și răpus într-un chip fioros.

Eram poftit să fiu de față la ruperea pecetilor, puse de cu seară la posomorîta lui locuință din Mîntuleasa. Nu mi-aș fi închipuit să poată cineva, oricît de zgîrcit, trăi într-o asemenea sărăcie. Am stat nepăsător cît a ținut cercetarea, afară de o clipă de vie uimire cînd s-a deschis namila de dulap de fier, și nu din pricina comorilor dintr-însul, ci pentru că printre ele zărisem paftalele ce i le dasem în ajun lui nenea Scarlat să le zălogească. Ieșiră apoi la iveală și polițele mele

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 85 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

toate; un teanc gros. Ei, ce să-ți spun mai mult? – au scotocit și au scorbolit peste tot, au puricat fiecare petec de hîrtie; de diată însă nici urmă, așa că, la ceasul tocmai pe care îl sorocisem să fie acela al sfîrșitului meu, mă vedeam pus, ca ruda cea mai de aproape a ucisului, în stăpînirea uriașei sale averi.

De întorsătura aceasta a lucrurilor, pe atît de neașteptată cît de fericită, la început, mai mult decît mine s-au bucurat cei ce trăiau de pe urma mea, lipitorile. Crezuseră că dase iar Nan de găvan. Grabnică le-a fost însă dezamăgirea și amară. S-ar fi zis că de la unchiul necunoscut o dată cu starea moștenisem și ceva din apucături. Curînd am închis casa de la Cișmeaua Roșie și m-am mutat în Mîntuleasa, cai, trăsuri cîini de preț, am desfăcut tot, slugilor de prisos le-am dat drumul, de prieteni m-am cotorosit, petrecerilor le-am pus cruce. Și n-am mai zăbovit pe aici o zi mai mult decît mi-a trebuit ca să-mi rostuiesc daraverile în vederea unei lipse pentru totdeauna.

Fiindcă, de hotărîrea de a pieri nu m-am răzgîndit pe deplin, am schimbat numai felul, alegînd în locul morții îndepărtarea. Chiar altminteri, cu vremea, aș fi isprăvit tot prin a mă înstrăina, aici ce mai rămînea să mă ispitească? Măririle poate? Dar în țara unde tata nu voise să fie ministru și străbunicul să fie domn, ce mai puteam eu rîvni? Și apoi, libertatea nu mi-aș fi jertfit-o nici pentru ca să port steaua împăratului în gvardie. De acum, stăpîni aveau să-mi fie numai fantasia și capriciul. Altfel ar fi însemnat să mă arăt nevrednic de atîta noroc.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 86 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Am și avut; cu carul. Să vezi. Mai îmi rămăsese de stat în București o noapte. Înainte să mă culc voind să-mi iau dintr-un scrin pașaportul, când am dat să trag sertarul unde îl pusesem, acesta, fiind prea plin, s-a înțepenit. A trebuit un ceas să-l smucesc și să-l zgîlțui ca să-i dau de hac și atunci altă bucurie: năzdrăvanul de pașaport, cum era deasupra, căzuse după sertare, iar sertarele nu ieșeau de tot din rafturi. Mi-a venit să fac scrinul țândări cu toporul, doar din slăbiciunea ce am de vechituri – era un „Empire“ de mahon de toată urîtenia – l-am cruțat, mulțumindu-mă să-i desprind o scîndură din dos. Mi-am găsit pașaportul și nu singur. Se mai afla acolo, mototolit, un plic mare galben cu cinci peceti de ceară neagră. Pe el sta scris: „Testamentul“, cu u scurt, „meu“.

Străbătut de un fior neîncercat pînă atunci, m-am uitat jur împrejur, deși știam bine că eram singur în casă. Afară, după obloane, răpăia ploaia de octomvrie. Am desfăcut plicul și, cu răsufierea tăiată, am citit voința cea din urmă a unchiului: întreaga să avere mișcătoare și nemișcătoare o lăsa Eforiei spitalicești. Am privit cu groază cumplită unealtă care, căzută în alte mîini decît ale mele, ar fi fost pentru mine ucigătoarea, am privit astfel pînă și cenușa în care s-a prefăcut după cîteva clipe. Că nu a fost drept ce am săvîrșit, se poate, socoteală nu am de dat însă decît Celui veșnic, care după cum spunea mătușa Smaranda, pentru păcatele noastre are cumpănă deosebită și înșeală la cîntar. Și nu roșesc că m-au făcut să tremur cîteva rînduri scrise, pe mine care nu mai știu de cîte ori am privit fără a clinti Moartea

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 87 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

în față; nu, pentru că de data asta era vorba de averea mea și pe lume altceva nu am sacru, pentru mine averea e totul, eu o pun mai presus de cinste, de sănătate, de viață chiar și dacă în acea noapte, la amintirea căreia mă tulbur încă, ar fi fost nevoie să făptuiesc ceva mai grav decît să nimicesc o zdreanță de hîrtie, ei bine, așa cum mă vezi, crede-mă, nu aș fi pregetat... Nu eram un sărac cu duhul!

Ar fi fost și păcat să las să-mi scape din mîini acele bogății; fără ele stirpea nu s-ar mai fi înturnat, înainte de a asfinți, la adevărata ei menire, singura firească, aceea de a trăi liberă pe valuri. Am convingerea că nobila întrebuintare ce le-am dat a răscumpărat, mai cu prisosință decît ar fi făcut cea hotărîtă de unchi, nelegiuirile cu prețul cărora el le dobîndise. În treizeci de ani de periple, am plutit mai mult poate decît laolaltă toți corăbierii străbuni și adesea i-am simțit bucurîndu-se întru mine care le-am purtat praporul cu lebadă săgetată pe mări de dînșii nici măcar bănuite, pe toate mările...

Făcu semn chelnerului, care începuse a ne da tîrcoale să vie la plată. Localul se deșertase. Ieșirăm și noi. Afară se limpezise și era frig.

– Da, amice, zise el, după ce făcurăm cîțiva pași, averea! Să nu fi fost grija ei, nu m-aș mai fi întors eu pe aici. Zurbaua din nouă sute șapte m-a pus pe gînduri și, ca să nu fiu într-una cu inima sărită că-mi pierd moșiile, m-am hotărît, în sfîrșit, anul ăsta, primăvara, să vin să le vînd, să le vînd chiar în pagubă. Mi s-au dat însă prețuri nebunești și de cine-ți închipui? – de țărani! Mi-a fost scris să mă

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 88 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

mai procopsească odată oamenii ăștia; nu, adevărat îți spun, nu știi ce de ispravă sunt și de cuvînt dar și cîtă deosebire între cei pe care i-am văzut în copilăria mea la Cișmeaua Roșie, tîrîndu-se cîinește la scară, jos, în fața mătușei Smaranda, orbiți parcă de razele măririi ei și copiii lor, fruntașii de azi, înfipți, privindu-mă și vorbindu-mi de la om la om. Și m-a mirat iarăși de unde atîta bănet pe obștiile lor ca să poată cumpăra treizeci și opt de mii de pogoane de cîmp ca nimica. Am socotit că tot așa lesne avea să mearga și cu vînzarea clădirilor din București, m-am înșelat însă amărnic; pentru cea mai ponosită, o biată prăvălioară pe la Bărăție, de opt luni mă poartă cu vorba niște pîrlîți de negustorași; nici cînd mi-am pus păcura pe acțiuni la Amsterdam – păcura care mi-aduce peste trei sferturi din venit – n-a fost atîta tocmeală. Au înțeles pesemne că sunt zorit să plec.

Cu tot farmecul atîtor amintiri scumpe, șederea în orașul acesta mi-a părut din ceasul sosirii un surghiun și așa-mi pare oriunde mă aflu pe uscat, cu pămîntul mă împacă numai patima florilor, singura pe care dorul de mare n-a putut-o înnăbuși în mine... Ca străbunica Păuna, care a adus pentru întîia oară în Valahia mai multe soiuri și le sădea la Pajera cu pogoanele, sunt și eu nebun după flori; pentru orchideele mele, nu pentru mine – eu le sunt doar oaspe – am cumpărat „quinta“ manuelină ce, pe țărmul Oceanului, într-un colț lusitanian de rai, a adăpostit odinioară iubiri regești. În jilăveala îmbălsămată și caldă a serelor ei uriașe, cu stupi de albine și ape vii, mă odihnesc visînd între două pribegiri; la poalele grădinilor ei atîrnate, mă voi

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 89 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

îmbarca îndată ce voi simți că mi se apropie sfîrșitul pentru călătoria cea din urmă...

...Dar de ce or fi închis peste tot, să fie așa tîrziu? Și, privind cerul scînteietor de noiembrie: Da, e foarte tîrziu; vîntorul cu arme de aur, Orion, apune de frica Scorpiei ce se cațără pe pragul Răsăritului. Zorile sunt însă departe, e vreme să ne suim la mine să mai bem.

Am plecat din strada Modei cînd se aprindeau felinarele, cam buimăcit de ce mai aflasem.

Ținînd să înlătore cît mai mult puțința de a fi recunoscut în București, unde voia să fie singur cu amintirile lui și nestîngenit în mișcări, *** încercase, înainte de a se întoarce, să-și schimbe înfățișarea. Lă-sîndu-și plete, mustăți, barbă și ticluindu-și un port simplu și șters, el izbutise așa bine că, după un an aproape, tot i se mai întîmpla să se întrebe, zărindu-se pe neașteptate în oglindă, dacă era într-adevăr el. Un alt om luase ființă și curînd avu și nume: prin localuri i se zicea conu Pantazi, ceea ce-l făcea să presupună că era luat în noul său avatar drept un „Sosie“ ce se chema astfel și cu care se mira cum de nu i se întîmplase încă să se întîlnească.

Și-mi arătase fotografiat adevăratul său chip, ras, cu tîmplele tunse, cu barbeți scurți – gentleman desăvîrșit în ținută elegantă de bord. L-am privit cu nepăsare, căci nu acesta-mi păruse un prieten de cînd lumea și chiar un alt eu-însumi, ci celălalt, despre care știam acum, și nu fără oarecare melancolie, că nu era decît un deghizament vremelnic, menit a fi peste puțin lepădat pentru totdeauna.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 90 din 147

Înapoi

Întregul ecran

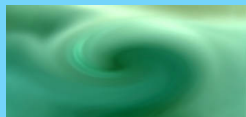
Închide

leșire

Teama că în urma acestei dezamăgiri prietenia noastră să nu-și piardă cumva din farmec fu tot așa deșartă ca nădejdea de a mă întoarce devreme acasă. O săptămână nu mă întorsei chiar de loc. Mă mutai la Pantazi – îl voi numi tot astfel – care, văzînd că afară se pusese pe ninsoare cu viscol, se claustră în vătuita să locuință unde făcu noapte. Nici nu era nevoie de ieșit; gazda îi învățase toate tabieturile, se da peste cap ca să-l mulțumească. Paturile – mie mi se pregătise unul în salon – erau tot timpul desfăcute, masa pusă, candelabrele aprinse. Sobele duduiau. În piroteala lungilor vegheri, spovedania vieții sale de înțelept cetățean al universului, se depănă nesilită, întreagă. Dintr-însa se deslușea singura putință a tristeții ce mă ciuda la el atît de mult: omul fusese prea fericit.

Nimic mai odihnitor ca felul acela de trai, nici mai dulce. Nu ne gîndeam încă să-l schimbăm nici unul, deși vremea rea contenise, cînd, într-o dimineată – știam după ciocolata ce ni se slujise cu puțin înainte – gazda veni, îmbufnată și roșie, să-i spuie lui Pantazi că-l caută un domn, un domn care înjura grozav, cu un cîine. Fusese cu dînsa de o mojiție nemaipomenită. Pantazi mă rugă să văd eu cine putea fi, iar el și cu franțuzoaica ridicară perdelele și stinseră lumînările.

O dată cu ziua, tîrînd după el un mopsuleț zgribulit într-un val-trap roșu, intră Pirgu. Aflarăm că Pașadia, care se întorsese în ajun, umblase după noi din local în local toată noaptea și-l însărcinase pe dînsul să ne poftească, dacă ne dă de urmă, din partea lui, la prînz. Pantazi primi fără codire. L-întrebai pe Gore ce era cu însoțitorul lui

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 91 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

care mîrîia la Pantazi și începuse să latre.

– E al lui Haralambescu, mă luminează el, are Tinculina Gaiduri o cățelușă în dîrdoră, tot „carlin“, fată mare, și i-l duc. M-am făcut codoș de cîini.

Noaptele ce petrecurăm de rîndul acesta cu Pașadia fură astîmpărate, demne: Pirgu nu ne mai cinstea cu prezența lui decît rar, în treacăt, și atunci vorbea numai politică. – Liberalii, ne pisa el, își luau catrafusele; pînă la Anul nou, 1911, cel mai tîrziu, adică peste trei săptămîni, conservatorii veneau la putere, boierii – Take era curățat. Și-și da un aer grav, potrivit cu înalta slujbă în care zicea că are să fie pus de apropiatul viitor guvern.

Cu toate că-l știam lacom peste măsură, în stare să rîme în scîrnă după un gologan, am înțeles din capul locului că nu leafa era adevărata lui țintă, dar ce anume rîvnea, n-aș fi bănuیت dacă, în ziua de Moș ajun, la o țuicăreală mai prelungită în doi – „doza pentru adulți“ – nu mi-ar fi spus el singur.

Încă demult plănuia să se însoare, pentru căpătuială, bineînțeles, fusese însă sictirit de cîte ori încercase; chiar de se întîmplase uneori să-i placă fetei, nu se învoiseră, în ruptul capului, părinții și ostracismul acesta nu trebuia pus, cugeta el, decît pe seama faptului că n-avea „carieră“, altmintreli ce-i lipsea ca să ferească o soție, frumos și tînăr, „manierat“ și cult, cum pretindea a fi? Dar, în fața chezășiei unui ministru că scumpul său șef de cabinet este băiat serios și de viitor, un ministru gata să-l cunune, ar mai fi încăput vreo împotrivire? Odată

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 92 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

numit, avea să meargă la sigur, și se vedea „barosan“, „gagiu“, cu cotoare, palat de casă în București, vie pe rod la Valea Mieilor, moșie nu mai știu unde, zestre nu glumă, bez un singur cumnat cu un singur plămîn. Și cînta: „și-are mă, și-are mă“! Îl întrerupsei ca să-l întreb dacă se gîndise și la cele două paraferne ce puteau veni în urmă: copiii și coarnele?

– Dumneata să fii sănătos, îmi răspunse el liniștit, a avut frageda și de una și de alta grijă dinainte. Paraferne de astea se trec cu vederea, nu vin la masă.

Mă înfundase. Îi cerui să-mi spuie cine avea să-îi facă rost de nimore?

– Pașa, îmi șopti el tainic, la ureche, deși eram singuri.

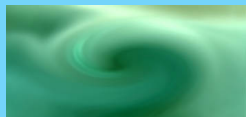
– Îl crezi că poate?!

– Oho! Nici nu-ți închipui ce fudulii are țapul ăla bătrîn, să vrea numai să le mai puie o dată pe taler, atunci să vezi comedie.

– Dar de ce nu vrea? încercai eu să-l descos. Drept răspuns, Gorică fluieră scurt de două ori, bîțîind două degete lîngă tîmplă. Apoi plecă, mai mult de-a-ndăratelea. Și-mi făcu de la ușă semnul lui Harpocrat.

Într-una din serile dintre Crăciun și Anul nou, mă aflam pe calea Victoriei, unde domnea o însuflețire neobișnuită. Vînzătorii de ziare își desfăceau teancurile din fugă, zbierînd cît îi ținea gura: „Demisia guvernului“. În dreptul grădinii palatului, auzii că mă cheamă cineva dintr-o birjă cu coșul ridicat. Era Pirgu.

– Doctore, îmi zise, du-te numaidecît la Pașadia și spune-i să lase

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 93 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

tot la o parte și să meargă negreșit, astă-seară chiar, cât mai iute, să vorbească în daravera mea, să strângă șurubul, dar negreșit.

Îl întrebai de ce nu se duce el singur?

– N-am timp, mă lămuri, sunt ocupat cu înmormântarea: a murit Mișu; trebuie să-i dau nemîngîiatei văduve o mînă de ajutor; în ceasurile grele s-arată prietenia. Acuma vin de la cimitirul ovreiesc și alerg la jurnal. A! e dihonie mare pentru case; Faibiș, Nachmansohn bătrînul, era mofluz, le-a făcut pe un loc cumpărat pe numele răposatei balabuste, mama lui Mișu; și-a băgăt toată averea în ele. Ei, și s-a curățat: Mișu le lasă Rașelichii, în regulă – o crezi proastă? – și bărbatul dintîi, Penchas, ce-a avut, tot ei i-a lăsat; s-o vezi în doliu, diavolița, pică, pică! Parșivă muiere, mon cher, pe onoarea mea! Mișu trăgea să moară și noi în odaia de alături... tu comprends? lipitoare nu altceva, m-a dăulat. Du-te numaidecît, pînă nu iese baceaua, hoășca, contez, nu e așa? Și porunci birjarului, înjurîndu-l, să mîne. Vino poimîine la cimitir, îmi mai strigă cu capul afară, depărtîndu-se, iau cuvîntul.

*

*Profundum est cor super omnia –
et homo est – et quis cognoscet eum?*

Jer. XVII, 9

Înarmat cu îndrăzneala ce ai cînd mergi să ceri pentru altul, peste

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 94 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

un sfert de ceas sunam la Pașadia. Era acasă: în curte, mai în fund, licăreau felinarele unui cupeu.

De data asta, nu fui introdus ca de obicei de-a dreptul în odaia de lucru; bătrînul fecior care-mi deschisese și mă ușurase de palton și de pălărie, mă rugă să aștept. La intrarea mea, vestibulul era luminat numai de flacăra cîtorva buturugi ce ardeau voios în largul cămin; pîlpîiala ei însuflețea straniu vechile pînze de pe pereți, dezvelind întrînsele, zguduitoare, ca pe niște ferestre deschise asupra trecutului, priveliști dintr-o lume de mucenicii și de patimi. Rezemați în sulii, sutași de ai lui Domițian sau de ai lui Decie și călăreți ai pustiu-lui, pe sirepi sălbatici, sorbeau cu voluptate cruda agonie a fecioarelor răstignite și a copilandrilor săgetați sub goana sumbră a norilor deasupra mohorîtelor frunzișuri. Eram la Pașadia. În acele cadre văzui simbolul chinurilor sale sufletești.

Policandrul se aprinse, înmiîndu-se în oglinzi. Peste puțin, feciorul se întorcea să-mi spuie că eram poftit sus.

Urcai pentru întîia oară scara străjuită de sfîncși baroci și fui purtat prin niște încăperi și mai ticsite de lucruri de preț decît cele de la catul de jos, avînd aerul de muzeu nu de locuință. La pragul celei din urmă, mă oprii surprins cîteva clipe.

Fără îndoială că nu pentru a merge la casa de întîlnire, nici la tri-pou, se îmbrăcase Pașadia în frac, își pusese lentă, cruci, stele. Aceasta nu era nimic însă pe lîngă schimbarea ce găsii, după ce mă apropiiai, și vorbirăm, în însăși făptura sa: părea întinerit, din mișcări și de pe

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 95 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

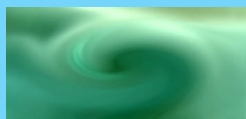
față îi pierise orice urmă de oboseală, ochii îi luceau vii, pînă și glasul îi suna altfel, limpede, metalic. Îmi veni dar greu să-l cred cînd mă asigură că de mult nu-și aducea aminte să fi fost atît de plictisit.

Căzuse peste dînsul o pacoste cu totul de neprevăzut. Un înalt personagiu austriac care mergea cu soția sa în Egipt, trecînd prin București, se oprise trei zile. Îndată ce sosise, căutase să-l vadă pe Pașadia cu care fusese în școală și nu-l mai slăbiseră, nici el, nici ea, toată vremea; pe dînsa trebuise să o însoțească la „Furnlica“, să aleagă împreună bluze românești. Și ținuseră ca Pașadia să nu lipsească de la marele prînz ce legația da, în acea seară, în cinstea lor.

Îi urai, în gînd, din suflet, să aibă de asemenea plictiseli parte cît mai des. Mă întrebai totdeodată dacă, știind că are să retrăiască o orădouă viața pentru care fusese menit, adevărata sa viață, nu cumva era tulburat adînc, nu încolțea oare într-însul, tîrzie, căința că renunțase la ea? Și-l scrutai pe furiș. Închis și rece, el rămîne nepătruns, dar, netăgăduit, în întreaga sa ființă, ceva vechi și mult nobil își tînguia sfîrșitul.

Îi spusei că în locul lui m-aș fi simțit măgulit, mișcat chiar; oamenii se purtaseră cu dînsul cum nu se putea mai frumos, îi daseră dovadă temeinică de prietenie.

– Te înșeli, îmi zise, dacă au făcut-o e numai de interes. Călătoria aceasta maschează o importantă misiune politică. De trei ani, în Balcani mocnește focul; cancelariile lucrează de zor. Și-au adus aminte pînă și de mine... Nu, crede-mă, degeaba se face numai rău, bine sau

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 96 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

măcar plăcere niciodată.

Fiindcă venise vorba de prietenie și de făcut bine, socotii momentul potrivit să-i spun ce mă adusese la dînsul. Zîmbi.

– Oi fi eu nebun, cum zice lumea, dar chiar așa ca să-l fac om pe Pirgu, nu!

Îl auzisem totuși, în timpul din urmă, și nu o singură dată, făgăduindu-i solemn nedespărțitului său Gore tot sprijinul, risipindu-i temerile de nereușită.

– Nu numai, adaogă el, că n-am stăruit pentru numirea lui, dar am avut speciala grijă s-o împiedic, nu e întîia oară că-l lucrez astfel; crezi că șnapan cum e, n-ar fi parvenit pînă acum și el, nu l-ai fi văzut ce șef de cabinet, prefect, secretar general, deputat; nu s-ar fi și însurat bine dacă n-aș fi fost eu să mă pun de-a curmezișul? E desigur tot ce am făcut mai drept în viață, mai cinstit; să fi procedat altmintreli, ar fi fost imoral. Și deosebit de aceasta, lăsîndu-l să se ridice l-aș pierde, m-ar părăsi și mi-ar veni tare greu să mă lipsesc de serviciile sale.

Din nenorocire. Ca să pot vîna fără caznă și fără a mă mînji în mlaștinele vițiului, trebuie să mă întovărășesc cu această hienă, s-o hrănesc, să-i sufer puturoșia. Ce te îndeamnă însă pe dumneata să-l frecventezi pe Pirgu? – haz cred că nu faci de trivialitatea lui stupidă. De mult țin să-ți atrag atenția să te ferești de el; e mai primejdios decît îți închipui; e în stare de orice, nu e dintre aceia pe cari lașitatea îi împiedică de a merge pînă la crimă. Are mai mult de una pe conștiință. Ia seama: împotriva dumatăle e foarte pornit, neputîndu-ți însă face

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 97 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leşire

deocamdată ceva mai grav, se mulțumește să te acopere de bale; o noapte întreagă a stat deunăzi cu Poponel să te batjocorească, da, cu Poponel, căruia, de câte ori are mica sa afacere de moravuri, sari să-iiei apărarea cu aceeași naivitate cu care ai alergat astă seară la mine pentru Pirgu.

Am avut de altfel neplăcerea să constat culpabila slăbiciune ce ai de tot ce poartă stigmatul declasării, de tot ce e tarat, ratat, epavă și nu ți-aș găsi scuză nici cînd aș ști că e numai pentru a face studii, a lua „schite“, fiindcă ar însemna atunci să plătești o marfă mult prea vilă afară din cale scump.

Boema, odioasa, imunda Boemă ucide și adesea nu numai la figurat.

Cum țin la dumneata mai mult decît la prietenia dumitale, nu m-am temut că ai să te superi pe mine și mi-am permis acest blam indiscret pe care îl estind asupra întregului fel de trai ce ai adoptat în timpul din urmă. Îl retrag însă, gata de a face amendă onorabilă, dacă mă asiguri că ești mulțumit, că după momentele de uitare de sine nu simți în dumneata gemînd demnitatea rănită?

Știi, urmă el, fără să aștepte să-i răspund, știi ce precară, ce penibilă a fost existența mea lungă vreme, recunoști că aș fi avut tot dreptul să mă cred „mamzer“-ul din Talmud. Știi cum ani și ani – *grande mortalis aevi spatium* – m-am zbatut în vid pentru neant. Ei bine, acelei vremi de încordare și de zbucium, de privații, de umilințe, îi am nostalgia... eram mulțumit. Îndată însă ce persecuția a încetat și

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 98 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

m-am pomenit ajuns deodată la o situație la care de mult renunțasem să mai sper, a început neîmpăcarea.

Eram departe de a fi un romantic și totuși amorul meu propriu a suferit văzînd că ceea ce treizeci de ani de viață austeră și probă, treizeci de ani de sacrificii, de studiu și de laboare nu fuseseră în stare să facă, au făcut cîteva nopți petrecute ca atotputernica soție a unui președinte de consiliu. Curînd ajunsei apoi la convingerea că amețitorul meu succes nu era decît o cursă perfidă pe care soarta mi-o întinsese ca să-mi arate pînă unde îi poate merge ironia. Tot ce rîvnisem pînă în ajun cu ardoare: putere, parale, distincții, nu numai că, odată dobîndite, nu-mi procurau nici o satisfacție, dar mă indispuneau, mă iritau, tămîierile îmi păreau ofense, însăși voluptatea răzbunării o găseam fadă. Pentru mine alternativa era deci simplă: trebuia să am ori energia de a sta pe poziție ferm pînă la fine – și, înșelîndu-mă singur, să consimt astfel ca falimentul moral al vieții mele să fie și fraudulos – ori eleganța de a-mi suna retragerea. Eleganța aceasta am avut-o. Și, cum ce mai îmi rămînea de viețuit avea să fie fără nădejde și fără țel, am socotit că era de prisos să mai alung geniul rău care, din întîia mea tinerețe, venea întotdeauna să mă ispitească în faptul serii.

S-au mirat cei ce mă cunoșteau că nu m-am expatriat. Ți-aduci aminte de istoria italianului care venind la Paris, în timpul lui Ludovic al patrusprezecelea, a fost pe loc întemnițat la Bastilia și uitat acolo treizeci și cinci de ani. Cînd, în întîiele zile ale Regenței, a fost în

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 99 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

sfârșit cercetat și, dovedindu-i-se deplina nevinovăție i s-a spus că i se redă libertatea, nenorocitul a întrebat cu tristețe ce să mai facă cu ea și a cerut să fie lăsat în închisoare. Ca dînsul am fost și eu, sunt poate reîncarnarea lui. Ce aș fi căutat aiurea? din ce e pe lume nu mă interesează și nu-mi face plăcere nimic, absolut nimic, chiar cu ce mi-a fost atît de drag, studiu, artă, lectură, scris, dacă mă mai îndeletnicesc e numai ca să ucid timpul; la drept vorbind, pot zice, fără a face stil, că nu trăiesc; e mult de cînd așteptînd să i se deschidă, sufletul meu ațipește pe prispa sălașelor Morții. Adăstarea e pe sfîrșite. Va veni apoi, adîncă, uitarea...

– Uitarea, exclamai eu, în nici un caz. Opera pe care o desăvîrșești de peste treizeci de ani, ieșind la lumină îți va hărăzi nemurire.

– Nu! O dată cu mine va pieri și ea. Cînd voi fi închis de veci ochii, o mîna credincioasă va nimici tot ce se află aici scris. Ai văzut că în cabinetul meu de lucru dulapurile sunt ferecate în zid și au perdele. E pentru ca să nu se vadă că nu au fund: sunt deschise pe o galerie. Înainte ca prin față să se pună sigilii sau să se deschidă, pe din dos, nevăzută, mîna își va face datoria.

Mă înfiorai, știind că nu era om care să glumească. Erau osîndite dar să piară necunoscute lucrări ce ar fi făcut admirația veacurilor, lucrări pentru scrierea cărora regăsisese pana cardinatlui de Retz și cerneala lui Saint-Simon, file vrednice de Tacit. Și mă cuprinse o părere de rău sfîșietoare.

– Crescut de copil în străinătate, reluă el, nu aveam de unde ști

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 100 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

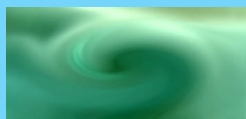
leșire

că aici suntem la porțile Răsăritului, unde scara valorilor morale e cu totul răsturnată, unde nu se ia în serios nimic. Cu o încăpăținare ce nu pledează în favoarea inteligenței mele, dar pe care nu o regret, căci, dacă ar fi să reîncep, aş face la fel, nu am consimțit să mă asimilez, să mă adaptez, deși învățasem că „*Si Romae vivis, romano vivite more*“. Am fost firește deci privit ca un străin, mi-am făcut dușmană toată lumea. Cu scîrbă a trebuit să dau o luptă pentru care nu eram făcut. Văzînd că era greu să mă distrugă cu „zeflemeaua“ – mușcam eu mai veninos – s-a urzit în jurul a ce începusem să public complotul tăcerii. Dîndu-mi seama că singurul mijloc de a mă răzbuna era să nu las în urma mea nimic de care să se folosească și să se bucure alții, cum sunt lipsit de vanități subalterne, am considerat acel complot ca bine venit și am aderat la el eu-însuși. „Patrie ingrată, nu vei avea oasele mele“, a spus Scipio-Africanul să i se scrie pe mormînt. Oasele eu le las, rodul creierului meu însă, cugetarea, nu!

Se uită parcă îngrijorat la ceasornic. Mă ridicai să plec.

– Mai șezi puțin, stăruie, ieșim împreună, mă însoțești pînă acolo. Și cu glas surd: E mai sigur.

Străbătui iar șiragul de saloane unde, între toate florile afară de cele firești, dăinuia, ca îmbălsămat, cu Olimpul său sulimenit și pastorală sa dulceagă, veacul galant. Dar, în cel mai împodobit din ele, contrastînd viu cu minunile de gingășie ce se aflau acolo, răsărea posomorît, din umbra unui colț, chipul unui om de o stirpe cu totul alta decît a acelora, bărbați și femei, ce-și surîdeau viclean sau galeș din

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 101 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

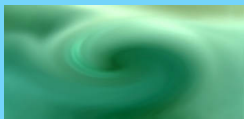
cadre. Mă rețin. Asemănarea sa cu Pașadia era așa desăvârșită că s-ar fi zis că era chiar acesta, mai tânăr numai, costumat în urîtul port boieresc de acum o sută de ani.

– E străbunicul meu, zise Pașadia. Fiind din familie singurul pentru care am simpatie nu i-am ars, ca celorlalți, portretul. Fu un Bergami. Mîndrețea lui, aureolată de prestigiul ce înveșmîntă în ochii femeilor pe aceia cari au ucis, îl făcu să treacă de la coada butcei domniței Ralu la dînsa în pat. Primi drept plată Măgura și topuzul armășiei. Cum vezi dar, surceaua n-a sărit departe de trunchi și cred că și starea sa sufletească trebuie să fi fost cam la fel cu a mea pentru ca el, în floarea vîrstei, să se fi lăsat, cu știrea lui, să fie otrăvit.

Portretul acesta e unul din puținele lucruri de aici ce-mi aparțin, restul e tot cu chirie.

Coborîrăm încet scara, vorbind. Jos așteptau doi feciori și Ian-cu Mitan, credinciosul casei. De după uși priveau curioase alte slugi. Cupeul porni repede și curînd ajunserăm în strada Vienei.

– Dacă îl întâlnești pe Pirgu, îmi recomandă el la despărțire, spune-i că am făcut cum am crezut mai bine și că în noaptea asta plec... la munte.

équivalences

Pagina de titlu

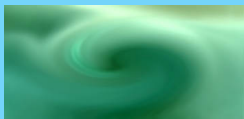
Pagina 102 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 103 din 147

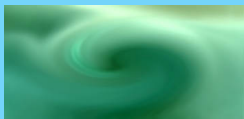
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

Asfințitul crailor

équivalences

Pagina de titlu

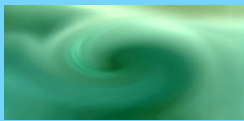
Pagina 104 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 105 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Vous pénétrerez dans les familles, nous peindrons des intérieurs domestiques, nous ferons du drame bourgeois, des grandes et des petites bretèches.

Monselet

Spre primăvară, plecările acestea fură din ce în ce mai dese, șederile mai lungi.

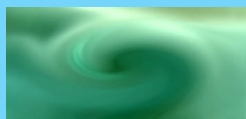
Îndată ce se întorcea, Pașadia ne poftea la prînz. Presupunînd că era cu puțință să aibă de vorbit cu Pantazi, cu care pe zi ce trecea se lega mai strîns, și lucrări ce-i priveau numai pe dîșii, luasem obiceiul ca, după cafea, numaidecît, să-i las un ceas-două singuri, cum făcea Pirgu.

Plecam o dată cu acesta, nu însă fără a avea grija să mă informez înainte de a ajunge la poartă, încotro voia s-o apuce, pentru ca s-o iau în partea dimpotrivă. Mă întrebă odată unde mă duceam. Îi spusei că la Academie.

– Nu știam, zise, că s-a redeschis și mă mir cum de n-am aflat și eu. Au să se arză iar, să vezi. Biliardul a căzut de la modă; un „trei-benți“, un „pul-secret“ nu mai joacă decît alunarii și e păcat: erau jocuri drăguțe.

Se agăță să vie și el. Îl lămurii că nu de Academia de biliard era vorba, ci de Academia Română. Se interesă ce căutam acolo și fu sincer dezamăgit cînd mă auzi că mergeam să citesc. Mă dojeni.

– Nu te mai lași, nene, odată de prostii? Pînă cînd? Ce-ți faci capul

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 106 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

ciulama cu atîta citanie, vrei să ajungi în doaga lui Pașadia? Ori crezi că dacă ai să știi ca el cine l-a moșit pe Mahomet sau cum îl chema pe ăl care a scos întîi crucea la Boboteaza e mare scofală? Nimic; cu astea te usuci. Adevărata știință e alta: știința vieții de care habar n-ai, aia nu se învață din cărți.

Se vorbea astăzi, înainte să vii, că te-ai apucat să scrii un roman de moravuri bucureșene și m-am ținut să nu pufnesc de rîs. Ba nu zău; dumneata și moravuri bucureștene! Chinezești poate, pentru că în chestia asta ești chinez; cum ai să cunoști moravurile, cînd nu cunoști pe nimeni; mergi undeva, vezi pe cineva? Afară numai dacă ai de gînd să ne descrii pe noi, pe Pașa, pe mine, pe Panta; cu altcineva nu știu să ai a face; ...a! da, Poponel, amicul. Ei, dacă ai merge în case, în familii, s-ar schimba treaba, ai vedea cîte subiecte ai găsi, ce tipuri! Știu eu un loc.

Îi luai înainte:

– La Arnoteni, adevărații Arnoteni.

Înlătură cu un gest orice îndoială. Și, confidențial:

– Iese și șperț, e joc mare pînă dimineața, ducem, se înțelege, și hartabalele; ei cu punga, noi pe de-a lături, doftorii cei fără de arginți.

Slujindu-i, pentru a nu mai știam cîta oară, făgăduiala cu care mă scăpam de plicticoasa stăruință ce de șase luni punea ca să mă atragă în acea casă deochiată, pentru nimic n-aș fi crezut că foarte curînd, cu prilejul unei alte mese la Pașadia, el avea să-și ajungă mulțumită tocmai mie scopul. Rău însă dacă mi-a părut în urmă de

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 107 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

ceva, a fost numai pentru că nu l-am ajutat să și-l aducă la îndeplinire mai devreme.

Cam sătul de la un timp de savantlicuri, simțeam nevoia să petrec, să râd. Și așa cum m-a făcut atunci, de la amiazi pînă seara târziu, Gorică, l-a răscumpărat față de mine de toate păcatele. Parcă înnebunise; de mai multe ori Pașadia voi să-l dea afară. Nu mi se mai întîmplase să văd la el o asemenea năbădăioasă veselie, deschisă și bufă în draci, veselie străină de firea lui și totuși nesilită, al cărei rost ne lăsa să-l întrevădem abia spre sfîrșit, în treacăt: murise tată-său.

Condoleanțele ce Pantazi și cu mine ne grăbirăm a-i prezinta, le reteză scurt, rugîndu-ne să fim serioși.

– Aș înțelege, concedă, să mă compătimiți că nu m-a scăpat Dumnezeu de pacoste mai devreme.

Ei, să fi crăpat Sumbasacu Pirgu cu zece-doisprezece ani înainte, să-i fi lăsat de atunci cele douăzeci de mii de lei ce se cuveneau fiecăruia din cei opt copii rămași din șaptesprezece cîți fuseseră, credeam noi că ar fi ajuns Gore ceea ce era: nemțoaică la hodorogi? Ce om ar fi fost! Avocatul cel mai strălucit, gloria baroului român. El l-ar fi apărut pe Pașadia învinuit de atentat la pudoare și l-ar fi scăpat dovedind că e neputincios. Avocat și profesor la Universitate. S-ar fi îndeletnicit, în ore pierdute, și cu literatura, ar fi biciuit moravurile, ar fi comis piese – piese proaste bineînțeles, istorice – și însăila lungi dialoguri între personaje din veacuri deosebite, juca rolurile de forță, se bălăbănea, sforăia, mugea. Și s-ar fi mărginit numai la atîta? – nu! Purtator de

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 108 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

cuvînt al revendicărilor democratice cele mai sfinte, ar fi cerut în Sfatul Țării împărțirea moșiilor la țărani și votul obștesc. Și, pe loc, un discurs, nu mai găunos nici mai sec decît cele ce se îmbăloșau puturoase sub cupola din dealul Mitropoliei, fu gata. Distins, cum era, ar fi intrat și în diplomatie; ce, parcă pentru asta musai ar fi trebuit să aibă și el curiozități ca Poponel și, la urma urmei, de ce nu: nu-l avea pe Pașadia la îndemîină? Dar visul său dulce fusese viața la țară, patriarhală; s-ar fi pus pe plugărie sănătoasă, și-ar fi lucrat podgoria...

– De minune, îi zisei, dar acum, că te-ai văzut moștenitor fericit, de ce ai de gînd să te apuci?

– Am să mă fac nene, răspunse, în Crucea-de-piatră, să am și eu țățaca mea și cadînele mele și pitpalacul meu, și am să mă aleg epitrop la biserică; mai încolo, la bătrînețe, am să mă călugăresc chiar, pe onoarea mea! și se vedea, cuvios întru Domnul monah Gherasim, Ghideon sau Gherontie, protopsalt la schitul lui Darvari din Icoană, pomenindu-se că zice cînd îi vine rîndul la citire: „contra“ sau „passe-parole“ și ca să ne dea o dovadă de chemarea sa pentru viața schimnicească, bălmăji pe nas, popește, aproape trei sferturi de ceas un deșăntat amestec de cîntări bisericești și de cîntece de lume: „Primăvară dulce“ cu „Din cireș pînă-n cireș“, „Hristos a înviat“ cu „*Ma parole d'honneur mon cher*“, „Pre Domnul să-l laudăm“ cu „*I haram bam ba*“. Pantazi rîdea cu lacrimi, Pașadia se resemnase. Dar deodată Gore amuți, holbă sperioși ochii și, ridicînd mîna dreaptă cu arătătorul în sus la ureche, rămase ca împietrit. Pantazi îi ceru să

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 109 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

spuie ce era.

– Cum, nu auziți? zise... „trîmbița răsună, tricolorul s-a-nălțat“. Și, cu deznădejde, urlînd: „Dați-mi, dați-mi arma mie, vreau să mor în batălie, nu ca sclavul în sclavie, dați-mi, dați-mi calul meu!“, își încălecă scaunul și dete să se avînte, dar se împiedică de covor și căzu peste o răcitoare, fără a-și face însă vreun rău, căci se sculă numai-decît, sprinten, și, ușor de parcă nu atingea podelele, ne arătă cum avea să joace peste Carpați, între Tisa și Nistru, hora cea mare, hora unirii tuturilor românilor, și chiuia și se fleorțăia: „ti cu floi la pălălie, ti cu floi la pălălie, uite-așa, uite-așa, hăi, hăi, hăi, hăi!“ Pieri apoi, ca peste puțin să se întoarcă, cu nădragii în vine și cu cămașa afară, abătut, mult trist: se gîndise că nici în ziua aceea – din ale vieții sale cea mai ferică, cînd la zarea unui Viitor foarte apropiat dar, vai! nu și al lui Pașadia, toate îi surîdeau așa trandafirii – nici atunci măcar, noi n-aveam să-i facem cheful să mergem cu dînsul la Arnoteni, adevărații Arnoteni. Și de ce? – parcă nu știam că nicăieri ca acolo nu se petrecea mai drăguț: un joc ușor, un maus, un drum-de-fier, un pocher, unde găseai întotdeauna? – la Arnoteni; o băutură ușoară, un spriț, un coniac, o marghilomană, unde? – la Arnoteni; o blîndă copilă, după pofta inimii, ușoară, ei, unde? – tot la Arnoteni și numai la Arnoteni, singurii adevărați, binecuvîntat neam boieresc, împodobit de toate virtuțile creștine. La drept vorbind, Maiorică era un maimuțoi, dar cocoana Elvira, ce matroană! și fetele, niște cotoșmane, niște armăsăroaice. A! dacă nu voiam, era numai ca să lovim în el, să-l jignim, și nu era fru-

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 110 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

mos din partea noastră, nu se cădea să ne purtăm așa cu un frate. Se obidi. Și, sumețîndu-și cămașa ca să-și acopere fața, plînsese cu amar.

Chiar sincer să fi fost, și oarecît era, n-ar fi meritat compătimire. Dacă nu-și atingea ieftina țintă, vina era numai a lui: cum știa că noaptea, cînd eram cu Pașadia, îl urmam tustrei oriunde, orbește, ce i-ar fi fost mai lesne decît să ne ducă acolo fără să ne mai întrebe de vrem ori ba și fără să ne spuie dinainte? Poate îi dase prin cap, era de la mintea omului, dar se temuse. Noi la Arnoteni ajunsesem, în urma neclintitei noastre împotriviri de a călca în acel locaș de joc și de întîlnire; să-i pară ceva atît de grav, de cu neputință, încît se crezu jucăria unei amăgiri cînd văzu că-mi fu destul să arunc atunci o vorbă la întîmplare: „ce ar fi să ne abatem astă seară pe la adevărații Arnoteni?“ pentru ca Pantazi să zică: „de ce nu?“, iar Pașadia că acolo sau aiurea îi era tot una. De mirare că de bucurie Gorică nu înnebuni de-a binelea; îl apucară curate năvîrlii, scîncea, se tăvălea pe jos, se da tumba și trebui să-l amenințăm că nu mai mergem, ca să renunțe la hotărîrea de a face drumul călare pe unul din caii de la cupeu.

Că nu știu cum îi zicea străzii unde stăteau Arnotenii nu trebuie să pară ciudat: timp de o lună cît am fost de la ei nelipsit, nu mi s-a întîmplat nici să intru nici să ies decît prin fundul fără uluci al curții care răspundea pe cheul drept al Dîmboviței, ceva mai sus de Mihai-vodă. Era mai aproape și nu mă vedea nimeni.

Păstrez de întîia mea vizită o amintire neplăcută. Am trăit atunci un ceas de răfuială cu mine însumi în care singur mi-am deplîns

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 111 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

încanaliarea. Doamne, cu ce lume m-am adunat în acea seară, strângerea a ce mâini a trebuit să îndur! Amară, muștrarea de odinioară a lui Pașadia îmi răsuna, neiertătoare, în urechi. Seară tristă, chiar dacă n-ar fi fost decât plictiseala; lui Pirgu îi pierise tot hazul, făcea acum pe „directorul“, înjgheba mesele de joc, trăgea locurile. Pe Pașadia îl băgă într-un pocher, pe Pantazi într-un drum-de-fier, amîndoi cu cîte o femeie la dreapta și la stînga. În tăcerea ce se făcu înainte de prima lovitură, din odăile neluminate ce dădeau în largă încăpere din mijloc se auziră șoapte, rîsete înfundate, un suspin.

Socotii momentul potrivit s-o șterg englezește; tot n-aveau să mă mai prindă a doua oară. Mă credeam scăpat cînd, în ușă, mă pomenii față în față cu „sufletul maichii“, cocoana Masinca Drîngeanu.

– Fugi ca să nu mă conduci pe mine acasă, îmi zise întinzîndu-mi mînușîta înmănușată cu palma în sus ca să i-o pot săruta în ochiul rămas gol deasupra încheieturii. Nu mă mai iubești...

– Vă dau voie, conîța mea, o întrerupsei, să mă credeți capabil de toate nelegiuirile, de asta însă nu! Și nu era din parte-mi o măgulire deșartă; s-ar fi putut oare să nu te înnebunești după ea? – și nu de frumoasă ce rămăsese în pofida vîrstei pe care o înșela după cum își înșelase cei doi bărbați cu cununie și nu mai știa cîți fără, dar pentru că avea un „vino-încoace“ căruia nu era chip să te împotrivești și dichisurile toate, și tabieturile, și ochiadele. Mă răzgîndii firește de plecare și fui martor la o primire neobișnuit de călduroasă chiar pentru țara românească. Stăpîna casei și fetele amîndouă se năpustiră pe noua

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 112 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

sosită întrecându-se care mai de care s-o îmbrățișeze și s-o pupe. O întrebau totdeodată, nu pe rînd și fără a-i da răgaz să răspundă, cum petrecuse la Nizza de unde se întorsese de curînd, o pipăiau, o puricau, se țineau de dînsa să ia ceva. Cam de silă, „sufletul maichii” se hotărî pentru o cafea și căzu la învoială pentru un „Cointreau”. Refuză însă să intre a patra la un maus și se aseză cu mine la o măsuță în fața unei oglinzi în care se putea vedea tot ce se petrecea în salonul vecin unde se juca.

Ținu să știe de ce mă grăbisem să plec – vreun „rendez-vous”? Nu-i tăinuîi adevărul. Recunosc că aveam în parte dreptate: parcă ea se simțea bine alături de Frosa Bojogescu sau de Gore Pirgu; dar ce voiam? – așa e peste tot unde se joacă și se trăiește de pe urma jocului. Mai trebuia să ții însă socoteală de asta cînd aveam în schimb fericirea de a-i cunoaște pe Arnoteni?

Nu vorbea bineînțeles de Maiorică: Maiorică era așa dobitoc! Toți aveau și el ceva: o tărie pe care, oricum, nu se putea să n-o admiri. Sărac-lipit, dator-vîndut, respins de neamuri cari de mult nu mai voiau să știe de el, ocolit de lumea cumsecade, hulit și arătat cu degetul, el rămînea netulburat, își păstra înfumurarea, ifosele, ȕfna. Nepăsător de tot ce nu-l atingea chiar pe dînsul, în ființa lui, de soție și de fete nu se sinchisea cîtuși de puțin; le-ar fi văzut pierind sub ochii lui, fără să clintească, ar fi purtat bucuroși mînuși croite din pielea lor. Ca vrednice odrasle, fetele n-ar fi pregetat nici ele să-și facă gentulițe dintr-a lui, trainic toval argăsit gata. În schimb nevastă-sa se prăpădea

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 113 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

încă după el, îl iubea cu dor de jertfă, îl slugărea ca o roabă, dîndu-i îngrijiri peste îngrijiri – o! unele scîrboase – îl oblojea, îl sclivisea, deși știa bine că „maioresul” ei, cum îi zicea, mergea la alte femei, femei nu tocmai din lumea mare, de la cari se întorcea fără lețcaie și uneori mototolit, zgîriat și cu vînatăi. Așa i se întîmplase pesemne chiar în ziua aceea: nu juca, făcea zîmbre și-și tot frichinea un ochi deasupra căruia se întrevedea un cucui zdravăn. Îl priveam în oglinda aplecată, stîrpitură bătoasă, dînd tîrcoale meselor de joc cu umbletul său țacănit, săltîndu-se din călcîie și înălțîndu-și deasupra umerilor chibiților scăfîrlia scofilcită și smochinită de țigan bătrîn, îl priveam, căutîndu-i zadarnic vreo urmă de asemănare cu ofîțerașul încîrlionțat dintr-o fotografie îngălbenită de pe măsută, frumușel și firav așa cum era pe vremea cînd îl trecuse pe răboj cu însemnarea „*piccolo ma simpatico*” frizerul Coriolan. Hotărît, nesimțirea îi pria tot atît de puțin lui cît o seca pe durdulia sa jumătate amorul. Încă tînără la față, învoaltă și spelbă, ea își plimba voioasă printre mosafiri maldărul de carne fleșcăită, legănîndu-și sîinii căzuți și coapsele dolofane, glumea, rîdea, avea pentru fiecare o vorbă și un zîmbet. Mi se păruse totuși că se întrezărea la dînsa o mîhnire ascunsă pe care mă grăbii să o pun pe socoteala necredinței soțului și a desfrîului fetelor. Masinca nu mă lăsă să mă înșel: Elvira nu fusese străină de căderea ficcelor sale; cît despre partea infidelității, cu toată dragostea, nu se lăsa nici ea mai pe jos, era întotdeauna „en carte” cu Maiorică, îi da chiar puncte înainte. Dacă era nemulțumită, pricina trebuia căutată aiurea. La

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 114 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Arnoteni, în casă, se întâmpla să fie zile fără pâine, fără ceartă însă nu, și, să se fi mărginit numai la atîta, nu ar fi fost nimic, dar fetele se încăierau și se păruiau în lege, aruncau una într-alta cu ce le venea la îndemînă, se zgîriau, se mușcrau, își rupeau ce aveau pe ele și apoi tăbărau pe mama lor amîndouă, o snopeau în bătai. La țipetele ei săreau vecinii sau trecătorii s-o scape. Dar Maiorică?... Maiorică, „pîrciul“ – așa-l porecliseră ele – nu se băga, sta departe, numai dacă vedea că se îngroașe gluma da fuga afară și cu glasul lui fonfăit chema „mpoliția“. Era pățit săracul: odată, de 10 mai, cînd se îmbrăcase și el militărește să meargă la paradă, s-a pomenit decorat de sus pînă jos cu niște chiftele marinate. Timp de un an cît Arnotenii stătuseră la dînsa cu chirie – cu chirie vorba venea – Masinca nu avusese nevoie să mai meargă la teatru și adesea nu știuse ce trebuise, să rîză ori să plîngă?! A! fetele erau ceva nemaipomenit, ceva de spaimă.

Cea mare mai ales, Mima. Una care se grăbise să facă să se vorbească de dînsa. Avea numai cincisprezece ani cînd, la Galați, unde tată-său era în garnizoana, sucise în același timp capul a doi tineri, niște gugustiuci amîndoi. Tot punîndu-le iubirea la încercare, unuia, copil de oameni avuți și singur la părinți, i-a cerut să fure de la mama lui niște giuvaiericale, pe celălalt, casier la un toptangiu, l-a împins la cheltuieli peste puterile lui și, ghiceam, dobitocul băgase mîna în tejghea. Lucrurile n-au întîrziat să se dea pe față și băiatul de familie, de rușine, și-a zburat creierii, iar băiatul de prăvălie a înfundat un an pușcăria. Aceasă istorie avusese urmări triste numai pentru alții, ast-

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 115 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

fel bietul Maiorică își văzuse în sfîrșit retezat slabul fir ce-l mai ținea în oștire; vinovata rămînea mîndră de isprava ei și cu tot dreptul de a fi mulțumită, deoarece îi datora în cea mai mare parte căutarea ce avea la bărbați, de la cari însă nu știa să tragă foloase, izbutind numai a-și face de cap, nu a se și căpătui. Binevoitoarele încercări ale Masinchii de a o îndruma fuseseră zadarnice: Mima nu era de școala păstoritei care aruncă mărul și apoi fuge să se pituleze după sălcii, școala străveche și pururi nouă a cochetăriei; pentru dînsa fermecul vălurilor ce cad, ucigător de încet, unul cîte unul toate, afară de cel din urmă, lucrătura în foi de viță și acele mici jocuri de ațîțare și de ispitire, atît de răsuflete și totuși nedînd niciodată greș, erau numai mofturi și fasoane de curcă beată. Bătăioasă și pornită, i-era destul să vadă un bărbat ca să necheze și să-i sară de gît, și cînd i se întîmpla să dea peste vreunul mai tare de înger care să nu fugă speriat, dacă era om întreg, n-avea de ce să se mai apropie de ea și a doua oară. Și Masinca găsea lesne mijlocul de a-mi destăinui în felul cel mai cuviincios, cum, printr-o crudă batjocură a soartei, fata aceasta mare și bine făcută, chiar cam din topor, nu era femeie desăvîrșită: un oarecare cusur de croială din naștere înlătura la dînsa puțința împreunării sănătoase și depline și tălmăcea poate pățimașa ei aplecare la legături împotriva firei ce o făceau să-și piarză și puțină judecată de care se bucura; cînd avea cîrlig la vreuna, nu-și cruța nici neajunsuri, nici umilințe, ba ce-va mai mult: ea, atît de zgîrcită, nu se da în lături de la cheltuială, o plimba cu muscalul, îi cumpăra ciorapi de mătase, sticle de parfum;

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 116 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

cu Rașelica Nachmansohn tocase vara trecută, într-o lună, patru mii de lei, bani șterpeliți de la unul Haralambescu când adormise la ea beat. Mărturisea ea singură; să-i fi vorbit de rușine, te-ar fi întrebat cu ce se mănîncă; seara se dezbrăca într-adins cu perdelele ridicate și popii, cînd venea cu botezul, îi ieșea înainte în pielea goală. Ei, dar ce mai vorbă; așa cum era, cu toate cusururile, rea de gură, rea de muscă, rea de plată, pălăvatică și haihuie, spunîndu-le și făcîndu-le toate pe dos și de-a-ndăratele și, mai înainte de orice, primejdioasă, în stare să te bage în belea, Mima avea hazul ei, era simpatică, ceea ce nu se putea zice și despre soră-sa mai mică, Tita, care, tembelă și toantă pe cît era ea de dezghețată și de vioaie, în afară de destrăbălare, de minciuni și de răutate nu avea comun cu dînsa decît murdăria – ah! era greu de închipuit și mai greu de spus în ce hal erau: la un anume timp, pe călduri mai ales, nu te puteai apropia de ele de miros; mînjeau locul unde stăteau. Dintr-o boală din copilărie, Tita rămăsese cam înapoiată și un început timpuriu de surzenie îi oțetise și mai mult firea vrăjmașă și posacă; de salcie ce era ajunsese să fie ocolită și unii jucători se plîngeau că le face ursuzluc. Și, deși nici ei nu i se întîmpla să zică vreunui mușteriu: „nu“! își da poalele peste cap numai la întuneric; pe față, în lume, avea o purtare aproape aleasă, pe care, desigur, n-o învățase de la vistavoi ce le crescuseră; niciodată n-ai fi văzut-o întinzîndu-se sau zbenguindu-se, nici auzit-o vorbind porcării și înjurînd ca pe cealaltă. Dar unde neasemănarea mergea așa departe că atingea marginile prăpăstiei între două stirpe

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 117 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

era la înfățișare și la chip. Lătăreață, lăbărțată și lapoșă, vădit supusă la o apropiată îngrășare, Mima era cîrnă, cu ochi verzui mici sub sprîncenile drepte îmbinate și cu fruntea mîncată de un păr castaniu nesupus și stufos, pe cînd Tita, mărunță și șuie, cu încheieturi gingaș strunguite la mîini și picioare mici, purta înfipt între umerii înguști un cap de ctitoreasă din veacul fanariot, cu ochii căprui și codați, cu nas coroiat și lung, cu buze subțiri și tivite. Aveau totuși ceva la fel: glasul, a cărui frumusețe mă izbise. De un alt timbru al fiecăreia, deopotrivă însă fluid și limpede, cîntînd cuvintele, el evoca un lin murmur de ape îngînat cu șoapta vîntului în frunzișuri și poate că fermecul lui nu a fost străin de mila cu care am ascultat acele triste lucruri. Odată mai mult aveam în carne și oase dovada de ce greu păcat se încarcă, în becisnicia lor, vechile neamuri căzute, nehotărîndu-se a se stîrpi, cu dinadinsul, ele singure pe calea malthusiană. Cîte umilințe și cîtă durere nu și-ar putea astfel cruța.

Ca duioșie, plecarea „sufletului maichii“ nu avu nimic de pismuit venirei. Cu lacrimi în ochi, maioreasa mă asigură că așa o prietenă a doua nu găseai în viață. Îmi veni să-i spun că ar fi fost și de prisos. Dar cînd Masinca fu dincolo de prag și eu încă înăuntru, cineva mă trase pe la spate de mîneacă. Era Mima. Arătîndu-mi ștregărește tovarășa de drum, făcu repede cu degetul cel mijlociu un gest mult prea elocvent și o tuli apoi într-un hohot de rîs.

Îeșind în curte, putui să constat că la Arnoteni pînă și casa unde stăteau părea deșucheată. Unui vechi trup de clădire pătrat și cu un

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 118 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

singur rînd i se înnădise mai tîrziu, în dos, pieziș, o coadă deșirată și îngustă cu două caturi, rămasă netencuită și fără geamuri la subredul pridvor care o încingea sus de la un capăt la altul și da într-un soi de turn de scînduri cîrpit cu tinichele ce adăpostea scara. Dărăpănătura aceasta, care ziua ar fi trecut nebăgată în seamă, dobîndea, în bătaia lunii, ceva tainic și mă oprisem tocmai s-o privesc cînd tresării deodată înfiorat. Se auzea de acolo prelungindu-se lugubru în urlet, un lătrat ce nu semăna a fi de cîine.

– Au adus-o iar pe bătrîna – zise Masinca – mama maiorului.

Săraca, nu se mai îndura s-o ia Dumnezeu. Nici nu se mai știa de cînd își pierduse mințile. Și s-o fi lăsat barem în pace, să n-o tot fi vînturat de colo pînă colo. Fata ei, bogata prințesă Canta, din Moldova, soră vitregă cu maiorul, cînd o da în seama acestuia, de care se lepădase întotdeauna, cîndi-o lua; de ce? – rămînea de ghicit; parcă prințesa era vreo zdravănă la cap cu muzicanții ei. Maiorică atîta aștepta: să se pomenească cu maică-sa peșches; ar fi dat și acatiste și nu că îi era dor – el nici nu o cunoscuse – dar îi mai picau cîteva luni ceva parale – plătea prințesa – și nenorocita nu era o povară: locul nu-l încura și nu trebuia păzită, pentru că nu făcea nici un rău, adică nu făcea nimic, nu scotea o vorbă, nu se mișca, sta ghemuită ca o momîie în fundul patului, într-un colț; numai în noptile cu lună, chiar dacă perdelele erau lăsate, se da jos, umbla de-a bușele și lătra cum o auzisem. Și să fi dat mult să nu o vezi... o iazmă.

Mai trăia dar, uitată, vestita Sultana Negoianu; ca într-o altă

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 119 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

întrupare, iscată de vreun blestem, fusese osîndită să-și supraviețuiască falnica amazonă ce, în puțini ani, izbutise, și nu era pe atunci tocmai lesne, să înspăimînte cu luxuria principatele încă neunite. Îi cunoșteam trecutul, mă îmbiase a-l cerceta enigma tulburătorului ei surîs din portrete – furtunosul trecut ce făcuse de grea ocară numele marelui neam din care rămăsese singura și cea din urmă – îl cerceta-sem parcăt aș fi știut că avea să-mi vie prilejul să-l scriu. Ea fusese crescută la Geneva și la Paris de unde se întorsese în țară la vîrsta de șaisprezece ani cu mode și apucături ce uimiseră și făcuseră să se murmure. Impunătoarea sa zestre hotărîse pe marele vornic Barbu Arnoteanu să închidă asupra-le ochii și să-i ceară mîna. Fu o căsnicie zbuциumată și scurtă; lăuză încă după un băiat care avea să fie Mai-orică, dînsa fugise cu un oarecine în Moldova unde, precum Bucureștii, o admirase și Iașii, unduind neobosită în baluri sau trecînd semeată în goana calului urmată de un stol de adoratori. Ca să-și înduplece soțul părăsit să consimtă la despărțenie, îi dăruise două moșii și se măritase apoi cu fostul mare logofăt Iordachi Canta, cneaz rus și candidat nefericit la domnia Moldovei; unire și mai puțin menită să dăinuiască: traiul cu un soț zular și cărpănos în sălbatica singurătate a palatului de la Pandina, pierdut între codri bătrîni pe malul Prutului, nu putea avea nimic încîntător pentru zvăpăiata Sultana care, îndată după venirea pe lume a unei fete, Pulcheria, plecase, pe furiș și fără gînd de întoarcere, înapoi la București. Cu prețul a două alte moșii se văzuse iarăși de capul ei pe care, de atunci, nu mai voise să-l lege. Și trăise.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 120 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Tot atât de darnică de trupul cât de avutul ei, ca în furia mistuitoare a unei turbe, făcuse să se dea în el iama, împărătește, și tot și încă nesătulă și-l spurcase pînă și cu dulăii. Mă mărginesc la a însemna potriveala dintre această patimă și de altmintreli nu prea rara ei ne-bunie ce nu întîrziase să izbucnească. Într-o dimineață de toamnă din 1857, fusese găsită rătăcind despletită și despoiată la Herăstrău, pe malul lacului. A! da, eram silit să recunosc: spunîndu-mi că dacă voiam subiect de roman să fi mers la adevărații Arnoteni, Pirgu nu mă amăgise.

Fu cel dintîi pe care îl întîlnii după acea seară. Pe bulevard, în fața Eforiei, îmi aținea calea. Își întinsese mîinile lipite una peste alta, amîndouă cu dosul palmei în sus, mișcînd încet policarii rămași în afară.

– La mai mare, solzoșia ta, se închină cu temenele, al nostru ești. Umbli să-ți lași lapții cu folos. Bre, cum te mai înfingeai în undiță la Masinca, o luași pe coarda razachie, cu sacîz dulce, ușor. Ce pramatie; faci pe cocoșu, cotoi mare dumneata. Ei, dar ai de învățat încă multe; ești junic; ca să le fii pe plac maimuțelor trebuie să fii porc, și cu șoriciul gros. Și mai ales nu tîrnosi mangalul că te usuci; de ți-a mirosit cumva a pagubă, împinge măgarul mai departe; știi vorba: malac să fie, că broaște... Dacă vezi însă că ridică coada, nu te pierde, ia-o înainte oblu, berbecește, că pînă de iarnă să te văz crap îmblănit.

– Asta, îi zisei, e drept mulțumire că te-am făcut să-ți vezi visul cu ochii, mergînd la Arnoteni.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 121 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

– După ce m-ai purtat șase luni cu zăhărelul. Și dacă ați mers, de partea cui a fost cîștigul, a mea ori a dumneavoastră? Slavă Domnului, ai plecat cu damă și căzăturile s-au umplut; Pantazi, de cînd l-a făcut mă-sa nu s-a văzut cu atîția bani. Dar n-are a face; fiecare cu norocul lui și al dumitale e mai grozav decît toate, îți pune Dumnezeu mîna în cap.

Nepăsarea cu care îl ascultam nu îl descurajă:

– E cineva care te place lucru mare, cineva nu de nasul dumitale. Ce a văzut la dumneata, dracul știe. Vrea cu orice preț să-i fac vorba.

Nu fui curios. Îl asigurai numai că nu țineam de loc să sporesc cu unul numărul intelectualilor ce abuzau de gentilețea doctorului Nicu.

– A! rînji, degeaba te păzești, de aia nu scapi. Cade cînd nu te aștepți, pe drum de seară, cu scîrbă în casă, la așternut. Nu trebuie să se îplinească oare scripturile: „și se va pogori în chip de papagal“?

De ce te-ai speria însă proteste? După chibzuita mea părere e chiar mai bine să-l ai cît mai devreme; te-ai căutat cîstit, adio grijă: nu se ia de două ori. Și-ți dai drumul. Ai să-mi spui de ailaltă, știu, dar e leac; și iar așa să te jinduiești pentru toate nimicurile de tot ce e mai dulce pe lume, cu ce te mai alegi din viață?

– Ai toată dreptatea, recunoscui. La revedere.

– Ce te zorești așa; te-așteaptă Masinca?

– Mai tîrziu; acum caut pe Pașadia și pe Pantazi.

Nu mințeam: de trei zile se făcuseră nevăzuți. De Pașadia nu mă mira, plecase poate la munte; dar Pantazi?

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 122 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

- Păi, dacă vrei să-i găsești, zise Gore, hai cu mine.
- Unde?
- Ei bravo, mai întrebi? la Arnoteni, adevărații Arnoteni.

Surprinzător îmi păru nu lucrul în sine, ci amănuntul că acela care ținuse și încă mortîș să se întoarcă acolo fusese Pantazi. Ce îl putu-se oare atrage? De joc nici nu mai încăpea vorba; nu era jucător și să fi fost chiar, ce ar fi însemnat acel joc păduchios pentru uriașele sale mijloace? Femeile? Dar în nouă luni de cînd, împrietenindu-ne, trăisem așa aproape unul de altul, nu-i cunoscusem nici o legătură, vreun capriciu cît de trecător – așa că, venind odată vorba despre acele păpuși ce, zice-se, ar ține loc corăbierilor de neveste în îndelungatele călătorii, cum mă asigurase că această scîrboasă rătăcire nu era un basm: se găseau gata sau se făceau pe porunceală; cu asemănarea voită, cele lucrate în Olanda, scumpe, tinzînd la plăsmuirea desăvîrșită a fapturii firești; fără voie mă gîndisem că și dînsul ascundea poate, în vreunul din încăpătoarele cufere îngîrădite în odaia-i de culcare, una care să fi întruchipat leită pe necredincioasa și neuitata sa Wanda. Și dacă nici femeile, atunci altceva ce îl făcea să lase la dînsul să se vestejească în singurătate întîile flori de București? A rămas pentru mine necunoscută momeala în care fatalitatea s-a îmbrăcat în împrejurarea aceasta ca să-și atingă țelul.

Întrucît mă privește trebuie să-i fiu recunoscător. O viață lungă nu mi-ar fi ajuns întreagă pentru a pătrunde sufletul omenesc în toată ticăloșia de care e în stare, așa ca cele cinci săptămîni trăite la Arno-

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 123 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

teni. Deschisă vraieste oricînd, oricui, casa lor, contopire de ospătărie și de han, de tripou, de bordel și de balamuc, era locul de întîlnire al lumii deocheaților și deșucheților timpului: jucătorii și cheflii de meserie, desdrumații, poticniții și căzuții, curățații rămași în vînt, chinuiții de pofta traiului fără muncă și mai presus de putere, gata de orice ca să și-o satisfacă, cei cu mijloace nemărturisite, sau necurate, cei fără-de-căpătîi și cei afară din rîndul oamenilor, unii foști în pușcărie, alții pe cale să intre, și apoi femeile, mai respingătoare încă: bătrîne mucigăite la masa verde, somnoroase și arțăgoase, cu mîinile tremurînd pe bani și pe cărți, tinere desmăritate cel puțin odată și de timpuriu borșite de avorturi și de boale, la pîndă după vînat și ferindu-se de chiul și, între ei și ele, de tot felul și schimbătoare întovărășiri și nade, dezbinări și dușmăanii. O pîclă rîncedă de vițiu apăsa veștejitoare asupra mizeriei decorului – tot ce se vedea acolo, la lumina lipicioasă, cernută prin fustele crețe de hîrtie trandafirie de la lămpi, nu numai că era urît și de soiul cel mai prost, dar ieșit de soare, pătat de igrasie, prăfuit și afumat, mîncat de carii sau de molii, șchiop sau schilod, cio-bit, rupt sau desperecheat – și mizeria aceasta îl strepezea pe Pașadia și-l zbîrlea mai mult chiar decît maiorul care, cum îl prindea, îl smin-tea cu genealogia Arnotenilor, calpă mai sus de Brîncoveanu, printre slugile cărui acel dintîi dovedit istoricește se numărase înainte de a fi boierit. Bietul Maiorică pîna și în aceasta se arăta tîmpit, căci, dacă ținea să se laude cu neamurile, i-ar fi fost atît de lesne cu acela al mamei lui, mare într-adevăr și, pentru Valahia, străvechi, suindu-și

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 124 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

spița craiovească fără frîntură și fără tăgădă pînă la mijlocul veacului al cincisprezecelea, din mare-ban în mare-ban și numai cu încuscriri de voievozi. Un tîmpit desigur, dar nobil: el, care fără risipa părinților săi ar fi stăpînit, lingușit și răsfățat atîtea averi și ar fi fost, firește, cel puțin general-aghiotant regesc și vicepreședinte la Jockey și care, vai! ajunsese ce era, nu avea un cuvînt de părere de rău, de cîrtire sau de pismă, purtînd – căci era exclus să n-o simtă – ascunsă, jalea casei sale și respingînd cu același despreț obraznic și batjocura, și compătimirea. Incolo, bun cu cei mici și milos, totuși nu chiar așa ca soția lui care, poloneză și de herb mîndru – Leliwa – nu putea privi cu ochi uscați nici o suferință, gata totdeauna să-și ia bucata de la gură sau haina de pe dînsa ca s-o dea. Hotărît, punîndu-le în cumpănă bunele și relele, nici unul din dintr-înșii nu-și merita soarta.

Am mers de la început la Arnoteni cu sfială, găsind că mi se da o însemnătate prea nepotrivită cu cheltuiala la care aș fi putut face față. Bănuiala că aceasta se datora vreunei minciuni scornite pe socoteala mea de Pirgu se adeveri: spusese că Pașadia și Pantazi țineau la mine lucru mare, unul fiindu-mi unchi, celălalt naș. Cum nu m-ar fi primit dar cu brațele deschise ai casei toți și nu m-ar fi alintat care mai de care – de cînd cu venirea noastră nu începuse să se reverse acolo o suviță din Pactol? De data asta, maiorul nici nu băgase de seamă că mamă-sa îi fusese iarăși luată și pornită la Moldova. Nu știu cum am făcut de n-am apucat s-o văd și eu și mi-a părut rău. Păgubaș nu rămîneau totuși. Mai era acolo o altă ființă deopotrivă ciudată, cu

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 125 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

toată vârsta-i fragedă.

O fetiță care îmi reamintea vrejurile spelbe și lungi de țelină crescute în nisip la întuneric, o fetiță mută. Mută fiindcă era surdă? – dar atunci avea un alt simț înlocuitor al auzului, deoarece se neliniștea la cel mai ușor zgomot, întorcându-se întrebătoare spre locul de unde venea. Semăna uimitor cu acea mică dar deșirată prințesă de Prusia care, întruchipată în ceară, zîmbește, din dulapul ei de geamuri, de după o ușă la Monbijou; același chip bătrînicios și searbăd, aceleași trăsături ascuțite, aceiași ochi răi. Singuratică, nedeprinsă cu oamenii, fugea dacă voiai s-o atingi și se ascundea. Întrebându-l pe Pirgu ce era cu ea, mi-a spus că, în felul lui Lot, pesemne, Maiorică o făcuse cu una din fete la beție. Fără a merge cu presupunerea așa departe, îmi dase și mie în gînd că era cu puțință să se fi aflat cîtăva vreme sub același acoperiș strănepoata cu străbunica. Nu mult după luarea bătrînei nu s-a mai văzut nici fetița.

Preaosebita stimă de care mă bucuram la Arnoteni nu mă scutea de dajdia în natură către Mima; de aceea întrebuițam și eu tot soiul de tertipuri, unele cusute cu ață albă, ca să capăt păsuiri. Într-o după-amiază, întîmplîndu-se să ramînem singuri, ea și cu mine, am crezut cî mi se înfundase.

M-a poftit la ea în odaie, unde, ca și cum ar fi fost să se îmbăieze, se despoie de tot puținul ce avea pe dînsa. Mă așteptai să mă puie să fac la fel, dar se mărgini să mă întrebe, în treacăt, dacă o găseam bine. Și, cu îndemînare, iute, își răsuci părul, se potrive, nițel alb ici,

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 126 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

ceva roșu colo, se îmbracă din cap pînă-n picioare. Nu-mi venea să cred că șlampăta lăiață de adineaori era aceeași cu pupuica spilcuită pe care o duceam peste un sfert de ceas la braț pe stradă. Așa era: acasă, în tricou soios de-a dreptul pe piele, cu fusta zdrențuită într-un peș și fără ciorapi în papuci de pîslă, și cînd ieșea în oraș – rar – frumos gătită, puțin cam băiețește, cu mânuși întotdeauna proaspete, cu pantofi de lac neatinși pe ciorapul bine tras și numai în trăsura, trăsura cea mai bună ce se putea găsi.

Cu mine o luă însă pe jos, încet, cu ochuri vădite, vorbind, vorbind numai ea, descusut și deslînat, sărind de la una la alta, încurcîndu-le pe toate, nespunînd nimic. Ajunserăm astfel pînă în fața casei lui Pașadia ce, în amurg, părea luminată fantastic pe dinăuntru. O privi îndelung, se interesă de împărțeala ei în amănunțime, de mobile, de slugi, punîndu-mi o sumă de întrebări al căror rost nu-l pricepui decît după ce veni la cea din urmă, aceea uluitoare: credeam eu că avea să-mi fie mătușă? Pusese ochii pe Pașadia, era omul care îi trebuia ei, voia să-l ia de bărbat...

Să fi fost prieteni atunci, ca pe urmă, i-aș fi spus neted să-și ia gîndul. Îl cunoșteam pe Pașadia după cum ajunsesem a-l cunoaște și pe Pantazi; într-unul cuvîntul cel din urmă îl avea un snob feroce, înzăuat în prejudecățile cele mai copilărești, iar în celălalt se da pe față, la trebuință, un om de afaceri tot așa mehenghi ca unchiul cămătar și contracciu și un procedurist nu mai puțin de temut ca învățatul său părinte. Nu, o dată cu capul, Pașadia nu s-ar fi învoit

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 127 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

a face un atare pas și apoi, deosebit de aceasta, Mima nu-i plăcea, o găsea plicticoasă, obositoare, el avea simpatie pentru Tita a cărei fire se potrivea cu a lui: nu semăna și dînsa cu una din acele păsări de pradă dirje ce rănite de moarte, cu aripele frînte, își adună puterile cele din urmă ca să se mai năpustească odată asupra dușmanului biruitor? Am împărtășit și eu cîțva părerea lui Pașadia despre Mima, curînd am găsit-o însă nedreaptă; era o bolnavă firește, o rătăcită, mai murdară, mai rea, mai primejdioasă poate chiar decît cum o încondeiase Masinca, plăcută totuși și apropiată, ispititoare și dulce ca păcatul însuși, mlădioasă și vie ca văpaia și ca unda. Aci abătută la deznădejde, aci de cea mai nebunească veselie, cînd o credeai mai stîlcită, deodată, pe neașteptate, pîlpîia într-însa, înălțător, ceva mult semet și liber; schimbăcioasă chiar la înfățișare: uneori ruptă de la șale, gălbejită, cu ochii tăiați și stinși și numaidecît apoi dreaptă, rumenă și fragedă, cu buzele umede, cu privirea înrourată, arătînd la fiecare dată alta și pînă și nenorocita sa meteahnă îi da un farmec mai mult, dînsa rămînînd pururi dorită și niciodată posedată, asemenea acelor aburoase zîne, fice ale văzduhului și ale apelor, ce nu puteau fi îmbrățișate de muritori. A, nu! prea scump nu plătiseră cei doi nemernici, unul cu cîntea și altul cu viața, fericirea de a o cunoaște...

...și cerea stăruitor sprijinul meu ca să-și ducă scopul la îndeplinire.

Îi făgăduii să-mi dau toată osteneala, dar o prevenii totodată că acela care avea asupra lui Pașadia înrîurirea hotărîtoare nu eram eu, ci Pirgu. O văzui strîmbînd din nas sub rețeaua albastră cu bobîțe...

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 128 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Știam că între dînsa și Gore fusese ceva din care mulțumit de celălalt nu rămăsese nici unul. În față se arătau prietenii cei mai buni, cînd se vedeau ea îi juca înainte cîntîndu-i: „nenea Gore om frumos și călare și pe jos“ și el, cu mîna pe piept, numai în ploconeli, chemînd-o: „Domniță, Măria-ta, Luminăție“, îi spunea că se așterne la picioarele ei covor și i se vinde rob cu zăpis ca la osmanlii; în spate ea din pușlama și din pezevenghi nu-l scotea, dorindu-i să ajungă la balamuc sau la ocnă, iar el o înjura cu foc, făcînd-o putoare, paparudă, paceaură și se ruga la Dumnezeu să n-ul șontoragească de picioare pînă nu va apuca să joace o dată măcar tontoroii pe mormîntul ei.

– Ei, încheie Mima, la urma urmei, dacă trebuie, am să mă iau bine și cu Pirgu.

I-ar fi fost deocamdată greu pentru că Gore nu mai da pe la Arnoteni. Își limpezise în chipul cel mai fericit partea de moștenire, vînzînd-o cu un preț aproape îndoit decît spera unui cumnat, și aceasta adusese în viața lui o schimbare adîncă. Intrase în anul maimuțelor, ceea ce se cam putea spune și, despre mine care, de unde mai înainte îl ocoleam cu grijă, ajunsesem să mă țiu după el.

Era teatru. Cum ne întîlneam, făceam pe grăbitul. Mă întreba încotro și unde, și răpusul era întotdeauna același: „La Arnoteni, adevărații Arnoteni“.

Se supăra: „O ții așa ca gaia mațu, la gard am prins-o, la gard am legat-o. Vous devenez agaant avec vos Arnoteano; mai dă-i... Voyons, il faut être sérieux“. În afară de înjurăturile românești neaoșe, a căror

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 129 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

deprindere îi rămăsese scumpă, nu mai vorbea decît franțuzește și cît mai tare, ca să-l audă toată lumea. Pe stradă, cînd vedeam că se apropie vreo cocoană, eu o ștergeam pe partea cealaltă; dacă o și cunoșteam, intram prin ganguri, prin curți. Iar el, făcîndu-i loc să treacă, striga cît îl lua gura: „*Regardez, mon cher, quelle jolie femme, comme elle est jolie, elle est jolie comme tout!*“ După ce se îndepărta cocoana, veneam îndărăt. Mă primea indignat: „*Mais, mon pauvre ami, ne soyez pas idiot; vous êtes bête comme vos pieds!*“ Mă lăsa și el și o lua înainte, crăcănîndu-se, după cîtiva pași se oprea, își punea monoclul, se făcea că măsoară din vîrfurile bastonului ceva sus pe case, apoi se întorcea către mine, pufuind și dînd din umeri: „*Mais voyons, voyons*“. Urma o nelipsită raită prin prăvălii, ca să tocmească mobile pentru casa ce avea de gînd să-și clădească în stil românesc, și pe la tîrgul păduchilor, după icoane; le aduna pe toate cîte le găsea; în cîteva zile un perete al odăiței de hotel unde se mutase, pe calea Victoriei, se acoperise de sus pînă jos de preciste scîlciate și de sfrijiti, între alții un Sfînt Haralambie de neuitat, măsliniu, fioros și cu ciuma în lanțuri, sub picioare. Dar aceasta nu era nimic pe lîngă altceva care, dacă aș fi ținut la dînsul, ar fi trebuit să mă îngrijoreze, ceva de necrezut și totuși: Pîrgu cumpăra cărți. Întîlnindu-l odată cu patru volume frumusele legate la subțioară, e lesne de închipuit capul meu cînd am citit pe scoarțe numele Montaigne.

- Ce ți-a venit, am exclamat, să iei pe Montaigne?!
- Ei, îmi zise, cu un zîmbet înduioșat, oricum, Montaigne e draguț,

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 130 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

are părțile lui. În felul acesta își da părerea în toate discuțiile dintre noii săi prieteni, avocați cu renume sau profesori universitari, oameni în urcare și de viitor; pe cei vechi de breasla lui nu-i mai băga în seamă, se făcea că nici nu-i cunoaște și era pentru mine o neasemuită petrecere să merg în localul unde, spre miezul nopții, Pirgu lua o fină gustare, fiindcă, veniți într-adins jur împrejur la mese, toți stricații, toate lichelele Bucureștilor stăteau ciorchină.

– Cine o fi ăla, frate? se întrebau unii pe alții.

– E englez, își răspundeau, puteți să-l și înjurați, nu înțelege. Și-l înjurau, și de la ușă și de după stâlpi și de sub mese se auzea strigându-se: „Gore, Gorică!“ Dar el, nepăsător, ca și cum nu de dînsul ar fi fost vorba, mînca și bea și aprindea țigări scumpe cu atîta mai mare poftă cu cît adesea era din paralele lor. Deși se învîrtise de cărți de intrare la două cluburi mari, Pirgu mergea zilnic la tripoul său de baștină ca să se grozăvească cu banii – îi ținea toți la el – și să se dea la Pașadia cu care era certat, să-l ia de sus. Tot hîrțuindu-se astfel, se întîmplă ca acesta să-i cîștige odată o sumă bunicică. În loc să plece frumos să-și găsească scumpii amici, viitori miniștri, ca să-i audă vorbind despre Bergson și despre conferința de la Haga, Pirgu se încapățîină să-și scoată paguba. Întăritat de răceala tăioasă a lui Pașadia, de rînjetele și de mîriielile usturătoare ale celor pe cari îi jicnise, se tulbură, jucă brambura și pierdu, pierdu tot – o avere. Înainte de zori, Pașadia, care luase grosul, se retrăgea, lăsîndu-l în seama tinichelelor să-l scuture și de fărîmituri. Cînd, mai întors pe dos decît însăși buzunarele sale, intră

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 131 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

dimineata acasă, îi cășună pe Sfîntul Haralambie pe care, învinuindu-l că i-a făcut ursuzluc, îl smulse din cui și-l aruncă pe fereastră în curtea dinăuntru a hotelului. Dacă s-a crezut cumva că s-a mai înfăptuit în veacul nostru păcătos minunea unei icoane căzute din cer, nu știu, se întîmplă însă alta la care mărturisesc că nu mă așteptam, mi-a fost chiar ciudă; nu mi-aș fi închipuit ca un calic ca dînsul să aibă droturi așa mlădioase și tari. Nu mai tîrziu de seara următoare, împăcat cu Pașadia dacă nu și cu soarta și senin, Gore se înființa iarăși, gata de luptă, la Arnoteni.

Mergînd într-o zi acolo cu Pantazi, către amiazi, dădeam de o tînără, nouă necunoscută, care, cu un picior gol pe un scaun, dregea, cîntînd încet, un ciorap. La intrarea noastră, ridicînd capul, roși pînă în albul ochilor. Văzui atunci pe Pantazi, palid ca un mort, dăcîndu-și mîna la inimă: „Doamne, îl auzii, șoptind, cum îi seamănă!“

Făceam astfel cunoștința „duduii“ Ilinca Arnoteanu. Știam că mai era o fată, cea mai mică, pe care o luase din leagăn să o crească o soră a maioresei, de la Piatra-Neamț, văduvă cu dare de mîna și fără copii. Cei șaisprezece ani ai Ilincăi se depănaseră alintați în pacea celui romantic ținut cu zări tainice ce trebuise să le fi amintit bunilor cavaleri de la cari i se trage numirea, dulcea lor Suabie. Porecla de „nemțoaică“ ce Mima îi dase acestei surori „noi“ i se potrivea nu numai din pricina locului de unde venea, dar și a înfățișării. Blajinul soare moldovenesc îi cruțase poleiala stinsă a cosîtelor și albeața sedefie a pielei, aproape nefirești amîndouă; goală, cred că s-ar fi văzut lumi-

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 132 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

noasă în întuneric. Părinții erau cum nu se putea mai mândri de dînsa; Elvira nu înceta să-i tot laude frumusețea și Maiorică sîrguința; ne-silită, neîndemnată măcar, Ilinca fusese întotdeauna premianta întîia și se pregătea să treacă două clase într-un an – nu degeaba purta ea numele acelei înțelepte și învățate domnițe, străbună, după Negoieni, fiica lui Petrașcu-vodă și apoi cine nu știa că pana unui Arnoteanu, Enache al doilea, însemnase începutul renașterii literelor române? Sta într-adevăr ziua întreagă cu nasul în carte, tolănită și ascunzîndu-și cu grijă picioarele ca și cum i-ar fi fost rușine că erau așa mici. Lipsită de vioiciunea vîrstei sale, îi era silă de rîs și de glumă, și în căutătura ei severă, care-i înăsprea trăsăturile copilărești încă ale feței, se citea neîngăduință pentru cele ce vedea petrecîndu-se în juru-i.

Primisem s-o ajut să-și revadă cîteva „materii“ la cari se credea mai slabă. Între timp, mai vorbind și de una-alta, m-a uimit cît de cuminte cap avea, ce sănătos judeca și limpede. Spunîndu-i odată ce rar e să găsești pe cineva care să învețe ca dînsa numai de plăcere, îmi observă că ea învăța cu plăcere, dar de nevoie, ca să aibă o meserie. Cum, dar nu avea să fie bogată? se știa doar că era singura moștenitoare a mătușii sale care, mulțumită unei pensii grase, adăoga în fiecare an la capete aproape tot frumosul ei venit. Chiar așa, dar averea, pe lîngă că se poate pierde, nu e o piedică la o meserie; dimpotrivă. – Cu numele ei? – De ce nu? a lucra nu e o rușine; munca înnobilează. Tocmai, cu numele ei avea să-i stea și mai bine „belferiță“ – asta voia să se facă – avea să fie mai prețuită și mai respectată; respectată: lucrul la care

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 133 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

ținea mai mult ca la orice. Numele ei, știa bine ce i se datora și ce-i datora: prestigiul lui, viu încă, i se revelase înainte de a-l cunoaște. La un examen, un inspector țănoș, mirat de răspunsurile micuței „eleva” Arnoteanu Ilinca, întrebase dacă nu era cumva din neamul „istoric” al Arnotenilor și aflând că da, îi zisese „duduie” și găsisese pentru dînsa cuvinte măgulitoare, dînd-o de pildă; și cînd mergea cu mătușa ei la doamna Elena Cuza, care le era vecină, de ce aceasta ținea întotdeauna s-o așeze lîngă dînsa, la locul de cinste? – pentru că era o „adevărată” Arnoteancă. Da, marele nume de dregători, de cărturari și de ctitori, ea avea să-l poarte cu demnitate; destul se întrecuseră să-l păteze surorile ei. A! acele surori, le găsea de jelit, firește, dar mila ce-i făceau nu o împiedica de a le osîndi cu asprime; de ce nu se stăpîniseră și ele ca dînsa, de ce nu luptaseră împotriva firei? Și aflam că, în ciuda răcelii ei fade dinafară – un lapte de pasăre la gheață – sîngele încins al bunicăi vorbise de timpuriu și într-însa; avusese aprinderi ale simțurilor groaznice, cunoscuse chinul nopților crude cînd biata ei carne se răsucise toată sfîrîind de dor, fusese bolnavă, crezuse că înnebunește, dar preferase orice necinstei. Găsind pesemne că mersese prea departe cu destăinuirea, schimbă cu stîngăcie vorba și mă întrebă dacă credeam că avea să treacă amîndouă examenele. Cu liniștea mea de zile mari îi răspunsei că nici unul. Înainte de cel dintîi avea să fie măritată și înainte de al doilea plecată din țară.

Lucrul se hotărîse. În clipa cînd, zărind-o, Pantazi fusese atît de viu izbit de asemănarea ei cu Wanda de odinioară, vechea lui patimă se

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 134 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

redeșteptase. Îndrăgostirea aceasta, unică în felul ei, nu fu treptată, cu încolțit și dat în pîrg; ea izbucni dintr-o dată pîrdalnică, pustiitoare și Pantazi nici nu încercă măcar să i se împotrivească, se lăsă să meargă cît mai adînc, pînă la fund, găsind o voluptate în a se ațîța și suferi. Tot timpul se gîndea la dînsa, vorbea numai de dînsa, mă ruga să-i vorbesc de dînsa orice, rău chiar, dar să fie de dînsa. Și bea. Deși nu mai mult ca de obicei – ar fi fost și greu – acum se îmbăta tun și turtă; a trebuit de vreo două ori să-l sui în cîrcă la el acasă. Noaptea, tîrziu, mergea cu mine să dea tîrcoale, pe furiș, casei Arnotenilor, se apropia tremurînd de fereastra odăii unde-i dormea preaiubita. Ce avea de gînd a-i spune acesteia, lucruri minunate și bine aduse, adesea înduioșătoare, mi le spunea mie; pe dînsa o ocolea, cînd se afla în fața ei se fisticea, îngîna ceva neînțeles și fugea, fiindu-i frică și s-o privească. Cum însă taina lui nu mi-o încredințase decît mie, în învălmășeala sporindă de la Arnoteni, lucrul trecea nebăgat de seamă. Și fără îndoială nici n-ar fi mers mai departe dacă, îndemnat de prietenia cea mai curată pentru amîndoi și convins că le fac cel mai mare bine, nu mi-aș fi pus eu în cap să-i unesc prin căsătorie.

Într-o seară, pe trezie, cum se pornise iar să-mi îndruge cît de mult o iubește, i-am spus verde că mă îndoiam. I se părea numai; să fi fost adevărat, era pînă atunci măcar logodit. Ce aștepta să se dea pe față și să-i ceară deschis mîna? Găseam că nu știa să-și prețuiască norocul de a fi întîlnit din nou întrupat peste mai bine de treizeci de ani visul său de iubire, și de data asta desăvîrșit, într-o ființă de

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 135 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

aceeași teapă cu dînsul. Da, dacă ar fi fost ceva serios, o clipă nu s-ar fi codit să-și pună avuțiile toate la picioarele acestei fermecătoare copile ce răsărise în amurgul lui clară ca luna nouă în acela al soarelui. Și s-ar fi gîndit, mai înainte de orice, că Ilinca putea să fie, și în curînd chiar, a altuia; cu frumusețea, numele și starea ei ar fi rămas parcă multă vreme nemăritată? Auzind acestea, Pantazi, care pînă atunci mă ascultase ca prostit, mărginindu-se a mă îngîna uneori, papagalicește, tresări deodată, se reculese. Făcusem să-i zbîrnie în suflet coarda geloziei, deșteptasem simțimîntul adînc omenesc că e mai puțin dureros să nu ai ceva decît să-l aibă altul, femeia mai ales. Pricina Ilincăi era astfel cîștigată; a doua zi avui de susținut față de dînsa pe a lui. Dădui asupra prietenului pe larg, cinstit, toate lămuririle, numărui toate avantajile ce ar fi urmat să rezulte pentru dînsa și ai săi din măritișul pe care veneam să i-l propun. Mă asculta cu răceala ei obișnuită dar nu-mi ceru timp de gîndit și-mi declară că dacă, în ce privea bogăția lui, spusele mele erau numai pe jumătate adevărate, ea era gata să primească. Consimțămîntul părinților și al mătușii fiind ca și căpătat, nu mai era primejdie de nici o piedică; mă înșelam numai crezînd că lucrurile aveau să se petreacă în liniște, fără bucluc, socoteam ca și cum n-ar mai fi fost și Pirgu.

De cînd se întorsese la Arnoteni parcă dase în el strechia. Se ducea, venea, intra și ieșea pe toate ușile, s-ar fi zis că nu era unul singur. Pontii îi aducea acum cu ridicata, pe căprării. Și prinsese mare dragoste de Maiorică pe care nu-l mai slăbea, îl giugiulea, îl pupa, îi băga

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 136 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

limba în gură. Pe înserate plecau împreună și se întorceau spre miezul nopții tot asemenea, din ce în ce mai voioși. Nouă nu ne mai vorbea decât de Maiorică, îl admira; nici nu ne închipuiam noi ce crai era: scosese din minți o fetișcană de numai de cincisprezece ani, o bombonică – fată mare – și-l îndemna pe Pantazi, care apleca ochii și schimba fețe-fețe să nu se lase mai pe jos că doar nu-l iertase Dumnezeu ca pe Pașadia. Curînd Maiorică avu de ispășit usturător acea lesnicioasă cucerire și tot Gore, care i-o rostuiise pe de-a-ntregul, îl încredință îngrijirilor doctorului Nicu.

Dar ca ticăloșie ce mai însemna aceasta pe lângă ce se pusese la cale în taină, la fel ca măritișul Ilincăi și în același timp. Îl aflai chiar de la Pirgu, la o spumă de drojdioară, în gura pieței, într-o dimineată după chef. Aiura el ori își bătea joc de mine? – deoarece asemenea lucruri credeam pînă atunci că se petreceau numai în foiletoanele-fascicole; uitam că suntem la porțile Răsăritului. Considerînd femeia ca o simplă marfă și doar atît, văzuse în Ilinca una de preț și se pusese pe treabă, împrejurările fiind de partea lui. Cu toate paralele, multe, ce de la venirea noastră se vînturaseră în casă la Arnoteni, aceștia, pătimași de risipă, erau și mai strîmtorați ca înainte, strîmtorați grozav, pe cînd Pașadia, pe care norocul nu-l mai părăsea la joc o clipă, nu mai știa ce să facă cu banii. Pirgu socotise că din îmbinarea acestor stări de lucruri putea trage foloase mari și, cu dibăcia lui codoșească, izbutise să convingă pe Elvira să-și vîndă fata, ier pe Pașadia s-o cumpere, pe un preț monstruos ca fapta însăși și din care avea să ia el partea leului.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 137 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Acum dam eu de rost plimbării ce se hotărîse să facem, în curînd, la mănăstirile din împrejurimile orașului; la una din ele, de maici, unde aveam să fim găzduiți noaptea, Ilinca, amețită, avea să fie lăsată fără apărare pradă lui Pașadia. Ca să zădărnicesc înfăptuirea nemernicului plan era, odată ce știam de el, o jucărie și voiam să fac în așa fel ca totul să rămîie îngropat în tăcere și uitare, cum s-ar fi și întîmplat dacă, îndată după ce ne despărțisem, Pirgu, întîlnind pe Pantazi, nu i s-ar fi spovedit și acestuia ca mie. Am fost recunoscător împrejurărilor cari au făcut să nu fiu de față la ceea ce urmă peste cîteva ceasuri. La Arnoteni, înainte de masa de la prînz, la care Pașadia fusese tocmai poftit de Pantazi, din salon, unde aceștia rămaseră singuri la aperitiv, se auziră deodată răcnete, bușeli, bufneli, zgomot de lucruri răsturnate și de sticlă ce se sparge și cred că se poate închipui fără caznă mutrele făcute de aceia ce alergînd acolo văzură pe Pașadia și pe Pantazi încăibărați în chelfăneala cea mai deznădăjduită, trăgîndu-și și palme, pumni, picioare, rostogolindă-se pe jos, cînd unul deasupra, cînd celălalt. Și Pantazi fu omul cel mai ciufulit și mai hărtănit ce vreodată ceru, cum făcu el atunci, mîna unei fete, chiar nu adevărată Arnoteancă.

Mă încunostiință de acestea toate, aiurit încă, Pirgu, după ce primisem de la cei doi luptători cîte un răvășel; fiecare mă ruga ca, în vederea unei răfuiei cu celălalt pe calea armelor, să-i slujesc de martor și să-i găsesc un al doilea. Îmi fu mai ușor decît aș fi crezut să împiedic ieșirea pe teren. Știam frica ce, în ciuda ruperii lui de lume, Pașadia

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 138 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leşire

avea de părerea acesteia, așa că, înfățișându-i greaua atingere ce ar fi adus renumelui său de „monsieur“ darea în vileag a dedesubtului acelei „afaceri“, care numai de „onoare“ nu se putea numi, nu dădui greș, cum nu dote nici Ilinca cerînd stăruitor, după povața mea, ca întîi dar de logodnă renunțarea la duel. Mai mult decît la plictiseala mea, mă gîndisem că s-ar fi putut ca Pașadia să aibă mîna nenorocită și să-i strice bieteii fetei tot rostul. Estimp, dînsa scrisese mătușii din Moldova să vie. În loc de una îi sosiră însă două.

Marea flamură albă și roșie fusese coborîită de pe palatul de la Pandina. Cu tacîmul ei, cum spunea, de „dobitoace curate“ – un papagal, doi cîini și trei pisici – și „necurate“ – o slujnică franțuzoaică, un fecior italian, un bucătar țigan și doi muzicanți, unul ceh, altul neamț – prințesa Pulcheria plecase la București. Cu două zile înainte, Dospinescu, bătrînul său vechil, golise patru odăi mari de hotel ca să le umple apoi cu calabalîcul ei de călătorie, luase cu chirie două „Büsendorfer“, tocmise un muscal de zi și unul de noapte.

Răsfățuri de cocoană mare. Se cuvenea să i se treacă însă cu vederea chiar altele mai vinovate pentru că era și o mare artistă. Salonul ei muzical de la Paris și mai ales luminatul sprijin ce găsiseră la dînsa ca începători mulți dintre aceia, compozitori sau virtuoși, a căror faimă fusese netăgăduit consacrată în urmă, scăpase numele prințesei Canta de uitare, îl însemnase la loc de cinste în istoria muzicei din a doua jumătate a veacului trecut.

Era – aflam – prietena cea mai veche a lui Pantazi. În 1863, cneazul

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 139 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Canta, venind la București pentru niște pricini, fusese găzduit cîteva luni cu fetița lui la domnița Smaranda, unde boierimea se îmbulzise ca să audă cîntînd la clavir pe mica Pulcherița. De aceeași etate cu ***, trăiseră acolo ca o soră cu un frate și-i înduioșa pe amîndoi amintirea acelei vremi, revăzîndu-se așa cum erau atunci: ea răsărită și negricioasă, îndrăzneată și înfiptă, el bălan și mărunț, sfios și plăpînd. După plecarea lui din țară, dînsa rămăsese singura persoană din lumea mare de la noi cu care păstrase legături, își scriseseră, se întîlniseră la Milano, la Bayreuth, la Paris. Se simțise dar dator s-o vestească numaidecît că se hotărîse să-i ia nepoata de nevastă.

O întîmpinase la Milcov. Dînsa abia-l recunoscuse sub noua lui înfățișare și găsisese minunată istoria schimbării lui de nume. Și fu nerăbdătoare să cunoască pe Ilinca. Lunga întrevvedere a mătușii cu nepoata aduse ceva cu totul neașteptat: la despărțire, cucerită, prințesa, a cărei trecătoare căsnicie tot cu un Cantă, dintr-o altă ramură, fusese stearpă, făgădui solemn Ilincăi că avea s-o înfieze.

Bucuria cu care primeam această știre mi-o strica în parte o alta. Ca să-i facă celeilalte mătuși pe plac, Ilinca se învoise să nu fie nuntă în mai, luna Mariei, ceea ce însemna o întîrziere de aproape trei săptămîni care-l nemulțumea viu pe Pantazi. De cîtva timp acesta era tot pe gînduri, neliniștit, tulburat.

Într-o seară ținu să mîncăm la el acasă numai noi doi. Nu fu ca să-mi spuie ceva deosebit. Tîrziu, plecînd împreună, ne suirăm într-o birjă care părea că se afla întîmplător la colțul străzii, dar care-l aștepta;

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 140 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

văzui că, fără să fie îndreptat, birjarul ne scoase, pe unde nu știu, afară de oraș. Eram obișnuit cu asemenea plimbări; în anul ce trecuse se întâmplase adesea, către toamnă, să ieșim noaptea la cîmp ca, de pe vreo movilă, să căutăm pe Fomalhaut la dunga zării. Dar în acea noapte posomorîtă nu erau stele, nici lună, cerul era acoperit întreg și totuși se vedea aproape ca ziua, deosebeai tot, copacii păreau chiar luminați pe dinăuntru. La o cotitură, Pantazi porunci să oprească și mă pofti să cobor și să-l urmez. Mai departe se înălța, căscată toată și fără acoperiș, o ruină.

– Hanul dracului, zise Pantazi. Sunt numai aici în Ilfov mai multe, toate cu istoriile lor fioroase de tîlhari și de stafii; în asta am făcut odată un chef noaptea, la lumină de masalale.

Băgai de seamă că ne făcusem acum trei; ca din pămînt se ivise o țigancă, o țigancă bătrînă, în zdrențe. Dupa cîteva cuvinte schimbate cu Pantazi în țigănește, se lăsă pe vine și începu să vrăjească, aruncînd bobii pe un taler. Ascultîndu-i spusele, lui Pantazi fața i se făcuse ca de ceară iar ochii îi sticleau ca două mărgelale albastre. Cînd țigancă se ridică, el îi dete un ban de aur și plecarăm înapoi.

– E ciudat, murmură cu glas stins, din bobi nu se deslușește decît un semn de moarte.

Îmi ascunsei indignarea că un om ca dînsul să aibă asemenea erezuri prostesti. Și număram cîte zile mai erau pînă la sfîrșitul lunii. Pornisem să bag formele de cununie și avocatul prințesei da zor celor de înfiare. Nepăsarea crescîndă ce Ilinca arăta de acestea toate

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 141 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

ajunsese să mă supere tot așa ca felul său jicnitor de a se purta și vorbi, și cu străinii și cu ai săi, și o bănuiam că nu era sinceră când, cu zîmbetul bunicii din portrete, îmi spunea că, dacă nimic nu s-ar îndeplini, pentru ea n-ar însemna decît un an de școală pierdut și s-ar întoarce fără părere de rău de altceva la Piatra. Nu voise să primească de la Pantazi nici un giuvaer, zicînd că ce putea fi pe lîngă cele ale domniței Smaranda? Cerase numai să-i cumpere un aparat de fotografie. Fu unealta de care soarta ei se sluji ca să se împlinească. Într-o dimineată, văzînd în „faetonul“ lăptăresei o fetiță, pare-se caraghios îmbrăcată, Ilinca pusese să i-o aducă s-o fotografieze. Abia sculată după scarlatină, fetița îi trecu boala. La început așa ușoară că se crezu că avea s-o facă pe picioare, izbucni deodată cu atîta putere încît cu toți doctorii din București și cel adus în mare grabă de la Viena, cu tot milionul făgăduit cui va scăpa-o, Ilinca se stinse.

În dimineța morții ei chiar, prin cîteva cuvinte scrise, Pantazi mă rugă să văd eu de înmormîntare. Nu știa că-mi cerea ceva mai presus de puterile mele. Îmi trebuia cineva să mă ajute și nu cunoșteam pe nimeni mai priceput ca Pirgu. Plecai deci să-l caut dar nu fu treabă ușoară. Din Dușumea în Vitan, din Geagoga în Obor, schimbînd birjă după birjă, i-am călcat de-a rîndul și de mai multe ori toate culcușurile, fără a-i da de urmă. Din toți pe cari i-am întrebat despre el numai Haralambescu îl văzuse în ajun, seara, la Moși, beat ca un porc, cu o desculță borțoașă în luna a noua. Pe la două după prînz renunțai la căutare și mă hotărîi să-mi iau inima în dinți și să-mi îndeplinesc sin-

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 142 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

gur trista misie. Dar înainte, cum nu gustasem nimic de seara trecută și simțeam că mă ajungea oboseala, intrai la Capșa să mă întrezesc cu o cafea și un kirsch. Când acolo de cine să dau cu ochii? de Gore, de Gore Pirgu în ființă. Cătrănit și la față ca ficatul, înjura supărat.

– Credeam, îi zisei, ca după succesul de aseară să te gălesc mai mulțumit. Rînji larg:

– A fost „di granda“, era să fete pe mine, pe onoarea mea! Și, în vreme ce-mi sorbeam cafeaua și kirsch-ul, îi spusei de ce era vorba. Nu fu nevoie să-l rog ca să ia totul asupra-și. Îi dădui mînă liberă și nu avui de ce să mă căiesc. Ilinca fu prohodită domnește, ca împărătesele de la Bizanț cînd a treia zi, cea mai frumoasă de mai, o duserăm la lăcașul de veci cu toate florile de București. Ce mă izbi la acea înmormîntare nu fu nici deznădejdea înveninată poate de remușcare a mătușii de la Piatra, nici jalea, desigur îndoită, a părinților ce o dată cu copila pierdeau și cea din urmă nădejde de îmbunătățire a soartei, nici aerul nerușinat de mulțumire al surorilor cari o pismuiseră pe răposată și o urau după cum și dînsa le desprețuisă – ceea ce mă izbi și mă îngrijoră totdeodată fu lipsa lui Pantazi. Înainte ca Pirgu să-și fi sfîrșit cuvîntarea, mă întorsei în oraș, stăpînit din ce în ce mai mult de gîndul că Pantazi își făcuse seama. Dar, trecînd pe la ferestrele joase ale birtului franțuzesc, prin jaluzelele desfăcute, îl văzui la masa ce i se oprea de obicei în colțul cel mai adăpostit, mîncînd și bînd liniștit cu poftă. Și de atunci nu mai călcă în casă la Arnoteni și nu mai pomeni de Ilinca niciodată ca și cum nici n-ar fi fost...

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 143 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

*

...de trei luni reluasem cu Pantazi traiul de anul trecut, mesele prelungite după miezul nopții, hoinărelile pînă dimineața prin mahalalele necunoscute, cu ulițe pustii. Frunzișurile sunau acum a toamnă și erau adînci ca niciodată parcă, și grele, cînd s-ar fi zis că într-adevăr mersul vremii lîncezește, amurguri copleșitoare. Întîmplîndu-mi-se să adorm în puterea unuia, am avut un vis care a rămas cel mai frumos din întreaga mea viață.

Se făcea că la o curte veche, în paraclisul patimilor rele, cei trei Crai, mari egumeni ai tagmei prea senine, slujeau pentru cea din urmă oară vecernia, vecernie mută, vecernia de apoi. În lungile mante, cu paloșul la coapsă și cu crucea pe piept și afară de scarlatul tocurilor, înveșmîntați, împanglicați și împănoșați numai în aur și verde, verde și aur, așteptam ca surghiunul nostru pe pămînt să ia sfîrșit. O lîină cîntare de clopoței ne vestea că harul dumnezeiesc se pogorîse asupra-ne: răscumpărați prin trufie aveam să ne redobîndim înaltele locuri. Deasupra stranelor, scutarii nevăzuți coborîseră prapurele înstimate și una cîte una se stinseseră cele șapte candelă de la altar. Și plecam tustrei pe un pod aruncat spre soare-apune, peste bolți din ce în ce mai uriașe în gol. Înaintea noastră, în port bălțat de măscărici, scălămbăindu-se și schimonosindu-se, țopăia de-a-ndaratele, fluturînd o năframă neagră, Pirgu. Și ne topeam în purpura asfințitului...

Eram sub impresia acestui vis cînd, intrînd odată la cafenea, după

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 144 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

noutăți, aflam că Pașadia murise. Sfârșitul lui avu răsunet, dar nu prin el însuși, ci pentru felul cum se petrecuse. În timpul din urmă, Pașadia, care nu se mai vedea nicăieri, trăia cu Rașelica Nachmansohn. Era îndeobște cunoscută frenezia crudă cu care aceasta se deda la o anume voluptate și care îndreptățea porecla de „lipitoare“ ce-i dase Gorică. Înverșunându-se asupra prăzii voluntare, mult nu-i trebuise ca s-o dea gata; cu cel din urmă strop de vlagă bărbătească țîșnise și sîngele și inima încetase să mai bată. Vrednică de marea să străbună Iudita, Rașelica nu-și pierduse firea, își desprinsese părul din mîinile calde încă ale mortului, se îmbrăcase cu îngrijire și netulburată se dusesse la comisarul de poliție să ceară să ia măsuri pentru ridicarea leșului, ceea ce, cu încuviințare de sus, se și făcu, în tăcere – în împrejurarea aceasta scandalul n-ar fi fost oare de prisos? – așa că, în revărsatul zorilor, ca de obicei, Pașadia se întorsese, pentru cea din urmă oară acasă. Am mers numaidecît acolo. Cînd m-am apropiat de locuința fără bucurie, deasupra copacilor din grădina fără flori se înălța, în liniștea serii, un stîlp de fum. Mîna credincioasă își făcuse datoria; în hainia lui, omul izbutise să săvîrșească după moarte cea mai rafinată dintre nelegiuiri. Am deplîns pieirea acelei opere mărețe dar nu și pe a autorului. Pașadia s-a stins la zenit; veninul, veghea, vițiul îi mistuieră trupul fără a-i vătăma cîtuși de puțin însă duhul care-și păstrase pînă la sfîrșit toată recea-i limpezime, scînteietor ca un luceafăr în cleștarul nopților de ger. Și a mai avut norocul să moară înainte de a fi silit să îndure după război, din nou, la bătrînețe,

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 145 din 147

Înapoi

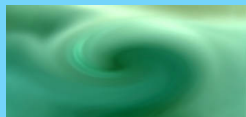
Întregul ecran

Închide

leșire

umilința sărăciei, înainte de a suferi și mai dureroasă poate, arsura dezamăgirii și a dezmințirilor de a vedea că nu el, ci Pirgu avusese dreptate, de a-l vedea pe Pirgu însuși de mai multe zeci de ori milionar, însurat cu zestre și despărțit cu filodormă, pe Pirgu prefect, deputat, senator, ministru plenipotențiar, prezidînd o subcomisie de cooperare intelectuală la Liga Națiunilor și oferind colegilor săi străini veniți în România cu pantahuza sau în „anchetă” o somptuoasă și si-barită ospitalitate în castelul său istoric din Ardeal. Nu l-am văzut pe Pașadia mort; cînd am sosit eu se puneau peceti, iar rămășițele, potrivit voinței sale, îi fuseseră în pripă ridicate și pornite de Iancu Mitan undeva afară din București, poate la „munte”.

Pantazi, care-și vînduse în sfîrșit și prăvălioara de la Bărăție, nu avea de ce să-și mai întîrzie plecarea. În ajunul ei, am cinat împreună la birtul din Covaci. Nu departe de masa noastră, mai frumoasă și mai nepăsătoare ca oricînd, Rașelica își înfățișa noul logodnic, un soi de brotac cu ochi boboșați, bondoc și bont. Lăutarii nu uitară să cînte acel vals domol care era una din slăbiciunile lui Pantazi, valsul voluptuos și trist în legănarea căruia pîlpîia, nostalgică și sumbră fără sfîrșit, o patimă așa sfișietoare că însăși plăcerea de a-l asculta era amestecată cu suferință. De îndată ce coardele încălșate porniseră să îngîne amara destăinuire, întreaga sală amuțise. Tot mai învăluită, mai joasă, mai înceată, mărturisind duioșii și dezamăgiri, rătăciri și chinuri, remușcări și căințe, cîntarea înecată de dor se îndepărta, se stingea, suspinînd pînă la capăt pierdută, o prea tîrzie și zadarnică

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 146 din 147

Înapoi

Întregul ecran

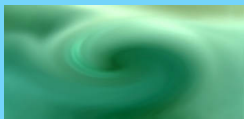
Închide

Ieșire

chemare.

Pantazi își șterse ochii umezi.

Am umblat cu dînsul, în sus și în jos, toată noaptea, pentru ca, spre dimineață, să nemerim tot în piața florilor, la Curtea-Veche. Lîngă împrejmuirea bisericii cu turla verde, licărea sfioasă o lumină slabă care ne atrase. Cineva o aprinsese la căpătîiul unei moarte ce zăcea cuviincioasă pe o rogojină. Să nu mi se fi spus, n-aș fi crezut că era Pena Corcodușa; cum aș fi putut recunoaște în chipul acela blajin cu trăsuri gingașe pe înspăimîntătoarea furie de anul trecut? În zîmbetul buzelor ei învinețite și în privirea ochilor săi rămași deschiși era o duioșie extatică; femeia care fusese nebună din iubire părea să fi murit fericită: poate că în acea scurtă clipă a sfîrșitului, cuprinzătoare de veșnicii, i se arătase aievea mîndrul cavalier-gard, în ființa căruia se răsfrîngeau întrunate strălucirile a două cumuni împărătești. Seara însoțeam pînă la graniță pe un gentleman ras și cu barbeți scurți, în ținută elegantă de călătorie – un străin. Stam în vagonul restaurant la o masă, față în față, și nu găseam să ne spunem unul altuia nimic. Noaptea pogorîse repede. Și mi-am adus aminte de acela care încetase să mai fie, de omul ce-mi păruse un prieten de cînd lumea și adesea chiar un alt eu-însumi, de Pantazi, cînd m-a întrebat ce s-ar putea să bem.

équivalences

Pagina de titlu

Pagina 147 din 147

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

Cuprins

Craii de Curtea-veche

Întîmpinarea crailor

Cele trei hagialîcuri

Spovedanii

Asfințitul crailor